

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KOOPERATİFLER VE ZİMMET SUÇU

TEZİ YAZAN

Volkan BOZKURT

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK (Çağ Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU (Çağ Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nedim MERİÇ (Antalya Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / MAYIS 2018

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20152019 numaralı öğrencimiz olan **Volkan BOZKURT** tarafından hazırlanan
“Kooperatifler ve zimmet suçu” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından **oy çokluğu**
ile **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.....

Üniv. İçi - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

.....

Üniv. İçi - Jüri Üyesi: Dr. Öğr Üyesi Sami DOĞRU

Üniv. Dışı Jüri Üyesi: Doç Dr. Nedim MERİÇ

(Antalya Akdeniz Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylım.

31 / 05 / 2018

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

*ZORLU GEÇEN EĞİTİM HAYATIMIN HER SAFHASINDA DESTEKLERİNİ
BENDEN ESİRGEMEYEN TÜM DOSTLARA İTHAFTIR*

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

31 / 05 / 2018

Volkan BOZKURT

TEŐEKKÖR

Tezimin yazım aşamasında, yaŐadığım duraksamaları sabrı ve bilgisi ile beni yönlendirerek aŐmamı sağlayan sayın tez danışmanım, Mustafa ŞİMŞEK hocama tezimin hazırlık aŐamalarında, bilgisini paylaşmaktan çekinmeyen ve desteğini benden esirgemeyen Sayın Anıl AY ve Sayın Abdullah AğIR'a tüm eğitim hayatım boyunca yanımda bulunan ve hep destekçim olan Sayın Serpil YEŐİLTAŐ Hanım efendiye saygılarımı ve teŐekkürlerimi sunarım.

Volkan BOZKURT

ÖZET

KOOPERATİFLER VE ZİMMET SUÇU

Volkan BOZKURT

Yüksek Lisans, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

Mayıs 2018, 108 sayfa

Toplumların ekonomik ve sosyal açıdan en yüksek faydaya erişebilmek adına zaman içerisinde sistemleşen ekonomik yönetim modellerinin tamamı üçüncü yol olarak nitelendirilen kooperatifçilik fikri ile ortaya atıldığı günden bu yana paralellik kurma çabası içerisinde. Gerçekten de kişisel düzeyde kendi kendine yardım etme gayesi sayesinde günümüz ihtiyaçlarına cevap olma ümidi taşıyan kooperatifçilik sanayi devrimi sonrasında Avrupa'da baş gösteren yeni üretim modeli kaynaklı sorunlara çözüm olarak gündeme getirilmiştir. Hemen hemen aynı zaman diliminde Osmanlı devletinde başlamak üzere ülkemizde de kooperatifçiliğin geliştirilmesi adına birtakım gayretler gösterilmeye başlanmıştır.

Kuruluşunu tamamlayarak tüzel kişiliğini kazanıp ekonomik hayatta faaliyet göstermeye başlayan kooperatif, organları vasıtasıyla temsil edilir. Bu organlarda görev alan kişiler kooperatif adına yaptıkları iş ve işlemlerden ötürü kaynağını kanunlardan alan birtakım cezai yaptırımlarla karşı karşıyadır.

Çalışmamızda, kooperatif kavramı ve kooperatiflerin tarihsel gelişimi, kooperatiflerin kuruluşu ve organları, ceza sorumluluğunun temel ilkeleri genel hatları ile incelenmiştir. Tezimizin konusu kapsamında kooperatiflerde zimmet suçu 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Yargıtay kararları kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışması ile kooperatiflerin tarihi gelişim süreçlerine yer verilerek kavramın faydalarının ülkemizde bilinmesini sağlamak, zimmet suçunun muhatabı olan yönetim kurulu ve kooperatif memurlarının görevleri açısından karar alma noktasında bilinçlenmelerine katkı sunmak, bu vesile ile kooperatifçilik faaliyetlerinin daha sağlıklı devam edebilmesine ayrıca ülkemizde kooperatifçilik çalışmalarından beklenmekte olan

faýdaların sürdürülebilir ve de sağlam temeller üzerinde yükselmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Zimmet, Kamu Görevlisi, Kooperatif Yönetim Kurulu Kooperatif Memurları, Ceza

ABSTRACT

EMBEZZLEMENT IN COOPERATIVES

Volkan BOZKURT

Master's Thesis, Public Law Department

Supervisor: Dr. Mustafa ŞİMŞEK

May 2018, 108 pages

All of the economic management models that are systematized in order to make the societies obtain the highest benefit economically and socially have been in a struggle for building a parallelism with the idea of cooperation which is defined as the third way since it was put forward. Cooperation has really been hoped to be an answer for today's needs because of the purpose of helping themselves at the individual levels. It has been made a current issue as a solution for the problems generating from the new production model which arose in Europe after the industrial revolution. Almost at the same time period, some efforts were shown in order improve the cooperation in our country starting from the Ottoman Empire.

In the first part of our study, the conceptual explanations of cooperation were firstly presented. Then, its historical development was introduced specific to France and Germany. Next, the establishment studies of the cooperation in the Ottoman Empire in modern sense and the studies in the Turkish Republic were focused. Finally, the establishment stages of the cooperation, authorized organs of the cooperation and the principles of the cooperation were explained.

The cooperative is represented by its organs after starting to operate in economic life by gaining its legal entity following the foundation. The individuals who take charge in these organs are faced with some penal sanctions which are based on the related laws due to the works and transactions they perform on behalf of the cooperative. For this purpose, embezzlement in cooperative which is the main subject of this particular thesis was investigated within the framework of the Law of Cooperatives with no.1163, Turkish Penal Code with no. 5237 and the decisions of the Court of Appeal.

This thesis aimed to contribute to the awareness development of the executive board members and the officers of the cooperatives who are respondent the embezzlement about decision-making, to help the cooperative activities continue more salubriously, to avail to the sustainability of the benefit which is expected from the cooperative activities in our country and help the cooperation develop on a strong foundation.

Keywords: Cooperative, Embezzlement, Public Officer, Executive Board Members and Officer of Cooperative, Penalty

ÖNSÖZ

Günümüz gelişen ve değişen dünyasında ekonomik kalkınmanın sağlanması ve daha fazla rekabetçi olunabilmesi, kişisel ve sosyal ihtiyaçların giderilmesi maksadı ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan kooperatiflere ülkelerin her alanda gerekli olan desteği vermesi gerekmektedir.

Günlük yaşamda kooperatiflerin üstlendiği bir kısım kamusal görevler nedeni ile toplumda bu kurumlara karşı güven duygusunu korumak için başta Kooperatifler Kanunu olmak üzere kooperatiflerle ilgili özel kanunlarda ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde kooperatif paydaşlarına, yöneticilerine, denetçilerine ve kooperatif memurlarına kooperatiflerde yüklendikleri roller doğrultusunda, birtakım sorumluluklar yüklenmiştir.

Kooperatif yönetim kurulunda görev alan üyeler ve kooperatif memurlarının kamu görevlisi gibi canlandırılmaları ve dolayısı ile bir görev suçu olan zimmet çalışmamızda kooperatifler kapsamında incelenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	x
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xvi
TABLolar LİSTESİ	xvii
GRAFİKLER LİSTESİ	xviii
EKLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KOOPERATİFLERLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

1.1. Kooperatif Tanımları	4
1.2. Kooperatif ve Şirket (Ortaklık) Arasındaki Farklar.....	7
1.3. Kooperatif ve Dernek Arasındaki Fark.....	9
1.4. Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi	9
1.4.1. İngiltere’de Kooperatifçiliğin Doğuşu ve Geliş.....	10
1.4.2. Fransa’da Kooperatifçiliğin Doğuşu ve Gelişimi	13
1.4.3. Almanya’da Kooperatifçiliğin doğuşu ve Gelişimi	15
1.5. Türkiye’de Kooperatifçilik Tarihi ve Gelişimi	16
1.5.1. Cumhuriyet Öncesi Kooperatifçilik.....	17
1.5.2. Memleket Sandıkları.....	17
1.5.3. Menafî Sandıkları	18
1.6. Cumhuriyet Sonrası Kooperatifçilik.....	18

1.6.1. Kooperatiflerle İlgili Eski Tarihli Hukuk Düzenlemeleri.....	19
1.6.2. Havzai Fahmiye (Kömür Havzası) Kanunu.....	19
1.6.3. İstihsal, Alım ve Satım Ortaklık Kooperatifleri Nizamnamesi.....	20
1.6.4. Ticareti Berriye Kanunu (Kara Ticareti Kanunu).....	20
1.6.5. İtibari Zirai Birlikler Kanunu.....	20
1.6.6. Ticaret Kanunu	20
1.6.7. Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu	21
1.7. Çok Partili Hayata Geçiş Sonrası Kooperatifçilik	21
1.7.1. Türkiye Cumhuriyeti 1961 ve 1982 Anayasası	21
1.7.2. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu (Temel Kanun)	22
1.7.3. 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu	23
1.7.4. 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu.....	23
1.8. Kooperatifin Kuruluşu	23
1.8.1. Kooperatif Kurabilecek Kişiler.....	23
1.8.1.1. Gerçek Kişiler	24
1.8.1.2. Tüzel Kişiler (Hükmi Şahıslar).....	25
1.9. Tüzel Kişilerin Türleri	25
1.10. Kooperatifin Kuruluş Aşamaları.....	26
1.10.1. Ana Sözleşme	26
1.10.1.1. Ana Sözleşmede Bulunması Gereken Zorunlu Hükümler	26
1.10.1.2. Kooperatifin Adı ve Merkezi	27
1.10.1.3. Kooperatifin Amacı Konusu ve Süresi.....	27
1.10.1.4. Ortaklık Sıfatını Kazandıran ve Kaybettiren Şartlar	28
1.10.1.5. Ortaklık Pay Tutarı ve Kooperatif Sermayesinin Ödenme Şekli, Nakdi Sermayenin Ez 1/4'nün Ödenmesi Zorunluluğu	28
1.10.1.6. Kooperatifin Yükümlülüklerinden Ötürü Ortakların Sorumluluk Durumları	28
1.10.1.7. Kooperatif Organlarının Görev, Yetki ve Sorumlulukları İle Seçim Şekli.....	29
1.10.1.8. Kooperatifin Temsiline Yönelik Hükümler	29
1.10.1.9. Yıllık Gelir Gider Farklarının Hesaplanma ve Kullanma Şekilleri	29
1.10.1.10. Kurucuların Adı, Soyadı İş ve İkamet Adresleri.....	30

1.10.1.11. Kooperatif Kurucularının İsteğine Bırakılmış Olan (İhtiyari) Hükümler	30
1.10.2. Kuruluş İzni	30
1.10.3. Tescil ve İlan.....	31
1.11. Kooperatifin Organları.....	31
1.11.1. Genel Kurul.....	32
1.11.2. Yönetim Kurulu	33
1.11.3. Denetim Kurulu (Denetçiler)	33
1.12. Kooperatiflerde Üst Örgütlenme	34
1.12.1. Kooperatif Birlikleri	34
1.12.2. Kooperatif Merkez Birlikleri	35
1.12.3. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği.....	35
1.12.4. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA).....	36
1.12.5. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) Çalışma Alanları.....	37
1.12.6. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) Kooperatifçilik İlkeleri.....	37
1.12.6.1. Gönüllü Serbest Giriş İlkesi.....	37
1.12.6.2. Ortağın Demokratik Yönetimi İlkesi	38
1.12.6.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi	38
1.12.6.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi.....	38
1.12.6.5. Eğitim Öğretim ve Bilgilendirme İlkesi	39
1.12.6.6. Toplumsal Sorumluluk İlkesi.....	39
1.12.6.7. Kooperatifler Arası İş birliği İlkesi.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA SORUMLULUĞUNUN TEMEL İLKELERİ

2.1. Suç Kavramı	40
2.2. Ceza Kavramı	41
2.3. Ceza Yaptırımı ve İdari Yaptırım Ayrımı.....	41
2.4. Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu	42
2.4.1. İznin İptali.....	43
2.4.2. Müsadere.....	44
2.5. Ceza Sorumluluğunda Kusur Türleri.....	44

2.5.1. Kast	44
2.5.2. Olası Kast.....	44
2.5.3. Taksir	45
2.5.4. Bilinçli Taksir	45
2.6. Suça Katılma.....	45
2.6.1. Müşterek faillik.....	46
2.6.2. Azmettirme	46
2.6.3. Yardım Etme.....	46
2.7. Suçların Birleşmesi	47
2.7.1. Birleşik Suç.....	47
2.7.2. Zincirleme Suç.....	48
2.7.3. Fikri İçtima	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZİMMET SUÇU VE KOOPERATİFLERDE ZİMMET SUÇU

3.1. Zimmet Suçu.....	49
3.1.1. Hukuk Metinlerinde Zimmet Suçu	49
3.1.2. Zimmet Suçu Açısından 765 Sayılı ETCK ile 5237 Sayılı YTCK'nın Karşılaştırılması	50
3.1.3. Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Görevlisi Kavramı	52
3.1.3.1. Özel Kanunlarında Kamu Görevlisi Gibi Cezalandırılacağı Belirtilen Kimselerin 5237 Sayılı TCK Karşındaki Durumları... ..	52
3.1.4. Zimmet Suçunda Korunan Hukuksal Yarar.....	52
3.1.5. Suçun Maddi Konusu.....	53
3.1.5.1. Görev Sebebiyle Zilyetlik	54
3.1.5.2. Mal Kavramı	54
3.1.5.3. Fiil	54
3.1.5.4. Fail	55
3.1.5.5. Mağdur	55
3.1.5.6. Suçun Tamamlanması	56
3.1.5.7. Manevi Unsur.....	56
3.1.5.8. Hukuka Aykırılık Unsuru	56

3.1.6. Zimmet suçunda Özel Görünüş Şekilleri.....	57
3.1.6.1. Teşebbüs	57
3.1.6.2. İştirak	58
3.1.6.3. İctima	59
3.1.7. Zimmet Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Usulü	60
3.2. Kooperatiflerde Zimmet Suçu	61
3.2.1. Kooperatiflerde Zimmet Suçu Açısından Ceza Sorumluluğu Bulunanlar....	62
3.2.1.1. Kamu Görevlisi Gibi Sorumlu Olanlar	63
3.2.1.2. Genel Hükümlere Göre Sorumlu Olanlar	64
3.2.2. Kooperatiflerde Zimmet Suçunun Hukuki Konusu	65
3.2.3. Kooperatiflerde Zimmet Suçunun Maddi Unsurları.....	65
3.2.3.1. Kooperatifler Açısından Fail.....	65
3.2.3.2. Kooperatiflerde Zimmet suçunda Mağdur (Suçtan Zarar Gören)...	66
3.2.4. Kooperatiflerde Mal Kavramı.....	66
3.2.4.1. Kooperatiflerde Zilyetliğin Devri	67
3.2.5. Kooperatifler Açısından Zimmet Suçunun Tamamlanması	67
3.2.6. Kooperatifler Açısından Zimmet Suçuna Katılma	67
3.2.7. Kooperatiflerde Zimmet Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Yöntemi.....	68
3.2.8. Suça Etki Eden Sebepler.....	68
3.2.8.1. Ağırlaştırıcı Sebepler	68
3.2.8.2. Hafifletici Sebepler	69
3.2.8.3. Kullanma Zimmeti	69
3.2.8.4. Malın Değerinin Azlığı.....	69
3.2.8.5. Etkin Pişmanlık.....	70
3.2.8.6. Zimmet Suçunda Yaptırım.....	71
SONUÇ	76
KAYNAKÇA.....	80
EKLER	87
Ek 1. Türlerine Göre Kooperatifler ve Ortak Sayıları	87
Ek 2. Grafikler	88
Ek 3. Etik Kurul Onay Belgesi.....	89

KISALTMALAR

A.g.e	: Adı geçen eser
Bkz	: Bakınız
C.D	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
ÇŞB	: Çevre Şehircilik Bakanlığı
ETCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
GTB	: Gümrük Ticaret Bakanlığı
GTHB	: Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı
ICA	: Uluslararası Kooperatif Örgütü
KOOP	: Kooperatif
KOOP.K	: Kooperatifler Kanunu
Md.	: Madde
T.B.M.M	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanun
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Türlerine Göre Kooperatifler ve Ortak Sayıları.....87

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No:

- Grafik 1. Kooperatif Sayısına Göre Kooperatif Türlerinin Dağılımı88
Grafik 2. Ortak Sayılarına Göre Kooperatiflerin Dağılımı88

EKLER LİSTESİ

Sayfa No:

Ek 1: Türlerine Göre Kooperatifler ve Ortak Sayıları	87
Ek 2: Grafikler	88
Ek 3: Etik Kurul Onay Belgesi	89

GİRİŞ

Günümüzde devletler ekonomik hedeflerini gerçekleştirmeye gayret gösterirken üzerlerindeki ekonomik yükü azaltmanın ve vatandaşlarının tek başlarına gerçekleştirilmesi mümkün olmayan hedeflerine bir araya gelerek ulaşmalarını sağlamaya yönelik önemler almaya, düzenlemeler yapmaya çalışmışlardır. Bu çabalar sonucu devletin ekonomik alandaki belirleyici rolü azaldığı oranda toplumsal sahada karşılanması gereken pek çok ekonomik ve sosyal gereksinim ortaya çıkmıştır. Kooperatifler ise karşılanması gereken bu ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara cevap olarak bireylerin ekonomik yetersizliklerini bir araya gelip güç birliği yaparak aşmalarını sağlayan kurumdur.

Birey olarak elde edilemeyecek toplumsal ve ekonomik yararların yardımlaşmak suretiyle elde edilmesi, özellikle yüksek maliyet ya da çok fazla insan gücü gerektiren tarım, denizcilik ve bir takım inşa faaliyetleri gibi alanlarda insanların bir araya gelmesi ve güçlükleri aşma çabaları modern kooperatifçilik fikrinin ortaya çıkışından çok daha eski tarihlere gitmektedir. Yardımlaşma emek yahut sermaye birleşimleri yoluyla bir araya gelmeler, sanayi toplumuna geçiş sürecinde hızla kurumsallaşmış ve modern kooperatifçilik anlayışı ortaya çıkmıştır. İnsanlar ihtiyaçlarını gerek üretim gerekse tüketim noktasında en makul şekilde karşılama yoluna gitmişlerdir.

Kooperatifçiliğin ekonomik kalkınmadaki önemi ilk bakışta dikkatsiz gözlerden kaçabilse de yakından incelendiğinde net bir şekilde görülecektir. Tarımsal kooperatifçilik (çiftçilik, hayvancılık, balıkçılık) insanların köylerinde üretime katılmalarını sağlamakta bu sayede köylerden bölgenin büyük kentlerine göçlere engel olunabilmektedir. Kooperatiflerde bölgesel ve yerel yatırımlar söz konusu olduğundan, buldukları yerlerde iş imkânları yaratmakta ve bu surette bölgeler arası iç göçü yavaşlatıp, işsizliğe katkı sunmaktadır. Sürdürülebilir bir üretim modeli olmasından ötürü fiyat dalgalanmalarını (aşırı artış veya aşırı düşüş) engellemekte bu sayede enflasyonla mücadeleye katkı sunmaktadır. Yarattığı ekonomik hareketlilik ile devletin vergi gelirini arttırmakta, ithalatı azaltıcı etkisi ve ihracata olan katkısı ile dış ticareti dengelemekte, Yerelde kooperatifleşme vasıtasıyla çiftçilikten geçimini sağlayan bireyler, rekabet imkânına kavuşmaktadır. Bu suretle kooperatifler ülke ekonomisini aşağıdan yukarı sağlam temeller üzerine oturtmada faydalar sağlamaktadır.

Devlet tarafında boşaltılan ekonomik ve sosyal alanları doldurmakta ve ihtiyaçların karşılanmasında büyük yararlar sunan kooperatif ve kooperatifçilik kavramlarına yasa koyucuda büyük önem atfetmiştir. Nitekim 1944'te toplanan I. Türk Kooperatifçilik Kongresinde İsviçre borçlar yasasının kooperatiflerle ilgili kısmı örnek alınarak müstakil bir Kooperatifler Kanunu ıkartılması üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Ancak bu alışmalar 1961 Anayasasında Kooperatifçiliğe dair bir hükme yer verilmesine kadar sonuç vermemiştir. Kooperatifçiliğin Anayasa ile güvence altına alınması sonrası çalışmalar hız kazanmış, nihayetinde 1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ıkarılmıştır.

Kooperatifçiliğin korunması ve kavramdan beklenen faydalara ulaşılabilmesi adına ve kooperatifin kuruluşunun dayandığı temel nokta olan karşılıklı güven esasının sarsılmaması için kooperatiflerde görev alacak kişileri 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu m.62/3 ile 'Yönetim kurulunu oluşturan üyeler ve kooperatif memurları kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Bunların suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır' demek suretiyle en başta ağır cezai yaptırımlara muhatap kılarak caydırma yoluna gitmiştir.

Kooperatif tüzel kişileri, amaçları doğrultusunda iradelerini Kooperatifler kanunu yoluyla sınırları belirlenen şekli ile organları vasıtasıyla yaşam alanına tatbik ederler. Bu kapsamda kooperatif genel kurulu tüm paydaşları temsil ederken yönetim kurulu ve denetçiler genel kurulu oluşturan paydaşlar arasından seçimle göreve gelirler, demokratik yönetim ilkesi doğrultusunda her paydaş temsil ettiği sermaye yahut kooperatif ile yapmış olduğu ticaret miktarına bakılmaksızın bir oy hakkı ile temsil olunur.

Bu tez çalışması ile kooperatiflerin tarihi gelişim süreçlerine ve kuruluş aşamalarına yer verilerek kavramın faydalarının ülkemizde bilinmesini sağlamak. Zimmet suçunun muhatabı olan yönetim kurulu ve kooperatif memurlarının görevleri açısından karar alma noktasında bilinçlenmelerine katkı sunmak, bu vesile ile kooperatifçilik faaliyetlerinin daha sağlıklı devam edebilmesine ayrıca ülkemizde kooperatifçilik çalışmalarından beklenmekte olan faydaların sürdürülebilir ve de sağlam temeller üzerinde yükselmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde, kooperatifin kavramsal açıklamalarına İngiltere, Fransa, Almanya özelinde tarihsel gelişimine ve kooperatifçilik hareketini temsil eden kişilere yer verilmiştir. Osmanlı devletinde modern manada kooperatifçiliğin başlangıç çalışmalarına ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti devletinde yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir. Daha sonrasında kooperatifin kuruluş aşamalarına ve kooperatif yetkili organlarına, kooperatifçilik ilkelerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, ceza sorumluluğunun temel ilkeleri ve kusur türleri ile zimmet suçunun görünüş şekilleri açıklanmış olup kamu görevlisi kavramı ve kamu görevlisi gibi yargılanma hususlarına ilgili kanunlar ve Yargıtay kararları çerçevesinde değinilmiştir. Son bölümde, ise konumuzun bir diğer başlığı olan zimmet suçu ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KOOPERATİFLERLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

1.1. Kooperatif Tanımları

Kooperatif kavramı, Latince Cooperatio kelimesinden türetilmiştir. Cooperatio Latince ‘işbirliği’ sözcüğün fiili olan cooperari kelimesi ise ‘işbirliği etmek’ anlamını taşımaktadır. Kooperatifçilik yahut kooperasyon¹ kapsayıcı bir açı ile ele alındığında büyük bir kitlenin aradığı bir sonuca ulaşmak için ortaklaşa gösterilen gayret ve olanakları birleştirmek, bir araya toplamak (koordine etmek) ve ahenkleştirmek demektir.²

Ayrıca bütün dünya dillerinde bilinen kooperatif ve kooperatif ortağı manasına gelen ‘Genossenschaft’ ve ‘genosse’ kelimelerinin eski Almancada ‘genos’ veya ‘enoz’ dan kaynak aldığı ve ‘enoz’un davar anlamına geldiği, ‘genosse’nin ise davara başkaları ile birlikte, aynı otlakta sahip olanları, ‘genossenschaft’ ise bunların topluluklarını ifade ettiği söylenmektedir.³

Kooperatif, bireyin kendi başına yapamayacağı yahut birlikte yapılmasında fayda bulunan işleri, dayanışma içinde ekonomik güçlerini ve diğer imkânlarını bir araya getirerek mümkün olan en iyi şekilde yapma faaliyetidir.⁴

Kooperatifleri, ihtiyaçların çocuğu olarak tanımlayanlar vardır. Bu tanıma göre, Kooperatif ihtiyaç duyulduğu an doğan ve bu ihtiyaca cevap veren ekonomik bir örgüttür. Charles Gide ise kooperatifi, kârı ortadan kaldırma amacını güden birleşme olarak tanımlamaktadır.⁵

Uluslararası kooperatifler birliği (The International Cooperative Alliance-ICA) eski yöneticilerinden W.P. Watkins’e göre kooperatif, ekonomik hareketten yararlanan bir öğretim ve eğitim cihazıdır. Kessler’e göre Kooperatif, ortaklarının üretim ve

¹ Kooperasyon, Birlikte çalışma. Ortak çalışma ve işbirliği anlamlarına gelmektedir. Bknz. <https://www.turkcesozlukler.com>

² ÇIKIN, Ayhan, KARACA, Ali Rıza. (1994). *Genel Kooperatifçilik*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994, s.1.

³ POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal., ÇAMOĞLU, Ersin. (2000). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, s.902.

⁴ ÖKÇESİZ, Abdullah. (1999). *Üçüncü Sektör (Kooperatifler ve Kooperatifçilik)*, İnkılap Kitapevi, Trabzon, 1999, s.15.

⁵ İNAN, İbrahim Hakkı. (2008). *Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008, s.41,42.

tüketim konularında yardım etmek maksadıyla ortaklara ait işletmelerde çalışmak için insanların serbest şekilde iktisaden bir araya gelmesidir.⁶

Fındıkoğlu'na göre ise, kooperatif üretim, kredi, tüketim ve konut gibi öncelikli iktisadi ihtiyaçların karşılanması maksadıyla şahsi iradeleriyle bir araya gelen, bu ihtiyaçları karşılamak için işletme ve işyeri oluşturan kişilerin birleştikleri teşebbüstür. Kooperatif hareketi, feodal üretim düzeninden kapitalist üretim düzenine geçişte ortaya çıkmış bir harekettir.⁷

Güriz'e göre; paydaşların öncelikle meslek ve geçimlerine ilişkin ihtiyaçlarını ve bazı iktisadi çıkarlarını yardımlaşarak, dayanışma ve kefaret vasıtası ile koruma maksadına sahip olan değişir Paydaşlı, değişir sermayeli sanayi ve ticaret bakanlığının izin vermesi sonrası kurulan tüzel kişiliğe sahip kuruluşa kooperatif denir.⁸

Fauquet'e göre kooperatif hak ve yükümlülüklerini eşitlik temelinde yerine getiren, risk ve avantajlarını aynı temele göre paylaşan kişilerin kendilerinin yönettiği ortaklaşa bir girişim aracılığı ile üyelerinin ferdi, ailevi veya mesleki gereksinimlerinin tatminini amaçlayan şahıs ortaklıklarıdır.⁹

(The International Cooperative Alliance-ICA) Uluslararası kooperatifler birliği, kooperatifi gönüllü olarak bir araya gelmiş kişilerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak veya isteklerine ulaşmak amacı ile demokratik ilkelerle yönetilen birlikte sahip olunan bir işletme vasıtasıyla oluşturdukları özerk örgütlenmeler olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

1925 tarihli Hollanda kooperatifler yasasında; 'Ortakların girme ve çıkmalarının serbest olduğu ve ortaklarının işlerini birleştirerek veya onlara gerekli maddeleri satarak veya onlara kredi sağlamak suretiyle, ekonomik haklarını savunma amacını güden şahıs birleşmeleri kooperatiftir' denirken,

1942 tarihli İtalyan yurttaşlar yasasında; 'Kooperatif karşılıklı yardım amacı güden, değişik sermayeli, sınırsız ortaklı, ortaklarının en çok payı tespit edilmiş olan bir ekonomik örgüttür' şeklinde ifade edilmiştir.

⁶ KOÇ, Hakan. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.1,2.

⁷ KOÇ, (2001). *a.g.e.*, s.1-2.

⁸ GÜRİZ, Adnan. (2016). *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.140.

⁹ ÇIKIN, Ayhan., KARACA, Ali Rıza. (1994). *Genel Kooperatifçilik*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994, s.7.

¹⁰ ÖZER, Dilek. (2007). *Türkiye'de Kooperatifçiliğin Temel Sorunları ve Çözüm Yolları*, Gazi Üniversitesi Koop Mer Ulusal Kooperatif Sempozyumu, Ankara, 2007, s.204.

Fransız kooperatifler yasasında ise, kooperatifler;

A- ‘Konuları belirli malların ve hizmetlerin maliyet fiyatını veya satış fiyatını yükselten aracılık veya satış işlerini kooperatif içerisinde yapmak suretiyle kendi ortakları lehine ve bu ortakların müşterek gayretleriyle elde edilen kar oranlarını yükseltmek’,

B- ‘Ortaklarına sağladıkları veya ortakların üretip tüketiciye sattıkları mal ve eşyanın kalitesini düzeltmek olan şirketlerdir denmektedir.’

Alman hukukunda ise kooperatifler, ‘müşterek birleşme vasıtasıyla ortaklarının tarımsal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan sınırsız ortaklı şirketlerdir denilmektedir’.¹¹

Türk hukukunda ise kooperatifler, ‘Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir şeklinde tanımlanmaktadır.’¹²

Ülkemizde ilk olarak kooperatif için dayanışma ve yardımlaşma anlamlarını vurgulayan teavün cemiyeti ve tesanüd¹³ şirketi gibi tabirler kullanılmış olup, modern kooperatifçiliğin Osmanlıdaki öncüsü olarak sayabileceğimiz Mithat Paşa, kooperatif için sandık terimini kullanmıştır. Memleket Sandıkları (1863) sonrasında kooperatif kavramının dilimizdeki karşılığı olarak Menafi Sandıklarının kullanıldığı görülmektedir.¹⁴

Dilimizde ilk olarak kooperatif isimlendirmesini ise 1914 senesinde Aydın’da bir komisyoncu mağazası olarak açılmış olan Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı kullanmıştır. Bu ortaklık 30 Kasım 1915 tarihinde unvanını, Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı olarak değiştirmiştir. Böylece Osmanlı’da batı örneklerine benzeyen şekli ile ilk tarım satış kooperatifi kurulmuş ve dilimize Kooperatif isimlendirmesi girmiştir.¹⁵

¹¹ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.68,69.

¹² <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, Kooperatif Kanunu. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

¹³ Teavün: Yardımlaşmak, Birbirine yardım etmek. Tesanüd ise, Dayanışma, insanlar arasındaki karşılıklı yarar ve duygu bağlılığı, anlamlarına gelmektedir. Bknz <https://www.seslisozluk.net>

¹⁴ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.56.

¹⁵ ERÇİN, Ferhat. (2006). *Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Kooperatifçiliği*, Derin Yayınları, İstanbul, 2006, s.39.

1.2. Kooperatif ve Şirket (Ortaklık) Arasındaki Farklar

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kooperatifleri ticaret şirketlerinden biri olarak saymıştır. Kanun ticaret şirketlerini; sermaye şirketi, şahıs şirketi ve kooperatifler olarak üçe ayırmıştır. Bu bakımdan her ne kadar yeni Türk Ticaret Kanunu'nun 124'üncü maddesi gereği kooperatifler ticaret şirketi sayılsa da kooperatiflerin yapısını ve ekonomideki yerini tahlil edebilmek için diğer şirketlerden farklı olan yönlerinin de irdelenmesi gerekmektedir.

Sermaye şirketlerinde ve şahıs şirketlerinde amaç kâr elde etmektedir. Sermaye şirketlerinde kâr olgusu, her bir ortağın koymuş olduğu sermayeyle doğru orantılı olarak yılsununda almayı hedeflediği kazançla açıklanır. Kooperatiflerde ise amaç; kar elde etmek değildir, her bir kooperatif ortağının verdiği hizmet sonucu elde ettiği kazancın arttırılması, kooperatifin birinci önceliğidir. Sağlanmak istenen bir diğer önemli fayda ise üretim maliyetlerinin kooperatif vasıtasıyla aşağı çekilmesidir. Şirketlerde hedef kitle müşteriler yani şirketin dışındakilerdir, kooperatiflerde hedef kitle ortaklardır. Kişiler, şirketlere hisse senetlerini alarak katılırlar, hisse senetlerinin herhangi bir kısıtlama olmaksızın alınıp satılabilmeleri sebebiyle hisselerin hâkim sermayede yani tek bir elde toplanması mümkündür ve buna bağlı olarak kuruluşunda çok ortaklı olan bir şirket şahıs şirketine veya aile şirketine dönüşebilmektedir.

Kooperatiflerde ise ortaklık payı söz konusudur. Ortaklık payından kasıt kişinin kooperatif sermayesine katılım oranıdır. Ortaklık paylarının toplamı kooperatifin sermayesini oluşturur. 1163 sayılı Kooperatifler kanununun 19'uncu maddesine göre kooperatife giren kişinin en az bir ortaklık payı alması gerekmektedir. Kooperatif ortakları en çok 5000 pay alabilir. Payın çok olması ortağa fazla oy imkânı vermemektedir. Şirketlerde sermaye belirlidir. Kooperatiflerde ise sermaye değişkendir. Kooperatife katılan yeni bir ortak sermayenin artmasına ve kooperatiften çıkan bir ortak ise sermayenin azalmasına sebep olur. Anonim şirketlerde hisse senetlerinin değeri şirketin başarısına göre değişmekle, kooperatiflerde ise ortaklık payı sabit olup bir değişime uğramamaktadır.¹⁶¹⁷

¹⁶ MEGEP. (2014). *Muhasebe ve Finansman Kooperatifler*, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2014.

¹⁷ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.90-92.

Kısaca kooperatiflerle diğer şirketler arasında hedef, hisse payları, ortakların durumu sermaye yapısı ve yönetim bakımından kâr paylaşımı bakımından ve farklılıklar mevcuttur.

i. Hedef bakımından: Sermaye ortaklıklarında başa bir değiş ile şirketlerde ortakların bir araya getirdikleri sermayeye en üst düzeyde kazanç sağlamaktır. Kooperatiflerdeki durum ise ortaklarına en fazla hizmeti götürmektir. Bu hedef kooperatifin faaliyet alanında ortaya çıkartılan ürünün muadillerinden kalite bakımından üstünlük fiyat bakımından rekabetçilik sağlanarak gerçekleştirilmeye çalışılır.¹⁸

ii. Hisse payları bakımından: Şirketlerin sermayesini oluşturan hisse senetleri ile kooperatif ortaklık payları birbirlerinden farklı özelliklere haizdir. Daha iyi anlaşılması için örnek vermek gerekir ise borsada serbest olarak alınıp satılabildiği için hâkim sermaye gurubunda toplanabilir. Kuruluşunda çok ortaklı olan bir şirket zaman içerisinde aile veya şahıs şirketine dönüşebilir. Kooperatiflerde ise ortaklık payları veya ortaklık senetleri kooperatifin izni olmaksızın devredilemez serbest piyasada satılamaz. Ayrıca bir ortağın sahip olabileceği ortaklık payı sınırlandırılmıştır.¹⁹

iii. Ortakların durumu bakımından: Kooperatif ortaklarını da aynı meslek, aynı yerleşim alanı, aynı ihtiyaç sahipleri olması gibi özel durumlar aranır. Şirket topluluklarında ise böyle durum ve şartların aranması söz konusu olmamaktadır.²⁰

iv. Yönetim bakımından: Şirketlerde ortaklar koydukları sermaye oranında şirket yönetiminde söz sahibi olur ve bu sermaye oranı arttıkça oy hakları da sermaye ile orantılı şekilde artar. Kooperatiflerde ise kooperatif paydaşlarının payları ne kadar olursa olsun yönetimde bir oya sahip olabilirler.²¹

v. Kâr paylaşımı bakımından: Sermaye ortaklığında yıl sonu kar paylaşımı ortakların ortaya koydukları sermaye miktarı ile orantılıdır. Kooperatiflerde ise sermayeye sınırlı bir faiz verilmesi esastır. Ayrıca risturn²² dağıtımı, sermaye baskısını ortadan kaldırmaktadır.²³

¹⁸ ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.14,15.

¹⁹ ÜSTÜN ve AYDIN, (2017). A.g.e., s.14,15.

²⁰ KOÇ, Hakan. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.2,3.

²¹ KOÇ, (2001). A.g.e., s.2,3.

²² Risturn, kooperatiflerin ortakları ile yatığı muamelelerden doğan karların, ortaklara kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde dağıtımdır. Bknz. www.turkcebilgi.com

²³ KOÇ, Hakan. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.2,3.

1.3. Kooperatif ve Dernek Arasındaki Fark

Kooperatifler de dernekler gibi sosyal yönü ağır basan yapılar olduğundan dernekler ile amaç bakımından bazı durumlarda yakınlık kurulması mümkün olmaktadır. Ancak kooperatif ve dernekler arasındaki en temel farklılık kooperatiflerin sosyal yönlerinin dışında paydaşlarının iktisadi çıkarlarını öncelemeleridir. Yani ilk başta görülen benzeşme kooperatiflerin ekonomik temellerinin de bulunması nedeni ile ayrılmaktadır.

Kooperatiflerle dernekler arasındaki fark Anayasa Mahkemesinin aşağıdaki kararı ile de ortaya konmaktadır.

Kooperatiflerin amacı bireyin ekonomisini geliştirmektir. Ekonominin geliştirilmesi geniş kapsamlı ve çok yönlüdür. Bireyin günlük yaşamı için gerekli ve kıt olanaklarla tek başına elde edilmesi zor gereksinimlerini ucuza sağlayabilmesi, rahat yaşam koşullarına uygun bir konut edinebilmesi, mesleği ile ilgili araçları kolaylıkla edinip kullanabilmesi, teknik ilerleme ve düzenli pazarlama olanakları yaratılması kooperatifleşmeyle olabilmektedir.

Dernekler ise, bireylerin tek tek gerçekleştirmeyi başarmaya güçlerinin yetmeyeceği amaçlara varabilmek için güzelleşmeye özendirmeye, iyiliğe veya okumaya yönelik veya benzer amaçlarla kurulur. Ne kar paylaşmaya yönelik ticari bir gayeleri vardır ne de amaçlarında böyle bir ekonomik eğilime rastlanılır. Derneklerde ekonomik amaç, çok istisnai durumlarda ve bazı koşullara bağlı olarak kabul edilmektedir. İki kuruluş yasalarla ve hukuki yapıları bakımından kesin çizgilerle ayrılırlar.²⁴

1.4. Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi

İlkel toplumlardan bu yana insanlar tek başlarına yenemeyecekleri güçlükler karşısında iş birliğine gitmişler bu sayede ekonomik önemi olan birçok işi başarmışlardır. Eski çağlarda açık denizlerde balık avcılığı yapanların ihtiyaç duyduğu insan gücü ve sermaye birikimini meydana getirmek ve diğer zorluklara göğüs germek için elbirliği ile çalışılıyor ve elde edilen ürünler eşit şekilde paylaşılıyordu. Yine tarım yapabilmek için ağaç kesimi ve köyün kamu hizmetlerine ilişkin diğer ihtiyaçların

²⁴ Esas sayısı: 1985/22 Karar sayısı: 1987/2 Karar günü: 13.1.1987 resmî gazete anayasa mahkemesi kararı

karşılanmasında da birbirlerine yardım etmelerini dayanışma halinde faaliyette bulunmaya örnek göstermek mümkündür.²⁵

Sanayi devrimi öncesi insan ve hayvan gücü üretimin belirleyici unsuruyken sanayi devrimi sonrası buhar gücünün üretimde kullanılması üretim faaliyetini temelinden değiştirmiştir. Küçük tezgâh ve atölye üretimlerinin yerini büyük miktarlarda üretim yapan fabrikalar almış bu değişim sonucu işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Yüksek miktarlı üretim ise işbölümü ve uzmanlaşmayı doğurmuş şehirlerin nüfusları hızla artmıştır. Bu nedenledir ki sanayi devrimi ekonomik sosyal, kültürel birçok değişime neden olmuştur.²⁶

Günümüzde kullandığımız manada kooperatif tıpkı işçi hareketlerinin sistematikleşmesi gibi, sanayi devriminden sonra işçi sınıfının ekonomik yetersizlikleri ve çalışma koşullarının ağırlığının ortaya çıkarttığı sorunların giderek artması üzerine, işçilerin karşılaştıkları ortak sorunları birlikte çözmek amacıyla yeni dayanışma ve yardımlaşma arayışlarına yönelmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır.²⁷

Kooperatif kurumunun, zaman içinde hangi gereksinimlerden ortaya çıktığı ve ilerleme süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiğinin incelenmesinin, kooperatifçilik konusunu sağlam bir zemine oturtacağı ve ilerleyen safhalarda fayda sağlayacağı düşüncesiyle günümüz kooperatifçiliğinin ilk örneklerinin doğduğu ülkelerin gelişim aşamalarına yer verilmiştir.

1.4.1. İngiltere’de Kooperatifçiliğin Doğuşu ve Geliş

Peter Cornelgus PLOCKBOY 1659 yazdığı kitapta çeşitli meslek guruplarından kişilerin para ve emeklerini bir araya getirmek suretiyle aralarında oluşturacakları iktisadi yapılar üzerine bir fikir öne sürmüştür. Daha sonraları 1895’te John BELLERS PLOCKBOY’un fikirlerini geliştirerek üretici ile tüketiciyi, çiftçi ile esnafı bir ortak yapıda bir araya getirerek elde edilecek ürünlerin pazarlanması sonucu elde edilecek geliri işletmede kullanılan dış kaynakların faizinin ödenmesi fikrini öne sürmüştür.²⁸

²⁵ ÖKÇESİZ, Abdullah. (1999). *Üçüncü Sektör (Kooperatifler ve Kooperatifçilik)*, İnkılap Kitapevi, Trabzon, 1999, s.21,22.

²⁶ ÇAN, M. Fatih. (2011). Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi, s.4, <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents>

²⁷ GERAY, Cevat. (1992). “Kooperatifçiliğin Dünya’da ve Türkiye’deki Nicel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi*, 1992, s.1.

²⁸ BAŞAR, Haşmet. (1983). *Türkiye’de ve Dünya’da Kooperatif Kuruluşların Sosyolojik Ekonomik Yapısı*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1983, s.61.

Uygulama alanında pek etkin olamayan bu fikirler Kooperatifçilik kavramına teorik katkılar sunmuştur. Bu kavramsal gelişim Robert OWEN ile devam etmiştir.

Kooperatifler hususunda fikri temelleri atan kendisinden sonra gelenleri de etkileyen, alışlagelmiş deyimlerle çağımız kooperatifçiliğinin fikir babası Robert OWEN (1771-1858)'tir. Owen'ın düşüncelerinde hareket noktası, işletmesinde işçi çalıştıran fabrikatörlerin işçilerin emeğinden elde ettiği kazancın hepsini kendisine alıkoymayarak bir kısmını yine işçiler için sosyal işlerde kullanılmaları gerektiği noktasında toplanıyordu. Ancak işverenlerin karşı tutumu devletin ilgisiz kimi zaman engelleyici tavrı, başarısını engelleyen önemli faktörler olmuştur. 1825 yılında İngiltere'yi terk etmek zorunda kalan Owen ABD'ye yerleşip, İngiltere dekine benzer kooperasyonlar kurarak yeni denemelere girişmiş, ancak çevrenin sert tepkisini burada da görmüş ve başarısızlığa uğramıştır.²⁹

Dr. William KING (1786-1865) İngiltere'de OWEN 'la aynı dönemde yaşamış kooperatif hareketinin öncülerinden biridir. "The Co-operator" (Kooperatifçi) adlı dergisinde düşüncelerini yayınlamıştır. KING'in kooperatifçilik fikrine göre, işçiler 4 aşamalı bir planı uygulamaları gerekir.

1. Aşamada işçiler gelirlerinden bir miktar para ayıracaklar, ayrılan para ile bir tüketim kooperatifi kuracak, bu kooperatif mağazalar açarak sermayesinin arttıracaktır.

2. Aşamada ilk safhada sağlanan sermaye ile işçilerin kurduğu tüketim kooperatifi yeni işyerleri açıp tezgâhlar alacak, üretilen mallar piyasa fiyatından satılarak elde edilen gelir üyelere dağıtılmayıp sermayeye eklenecek böylece işçiler üretim ve tüketim kooperatiflerini kurulmuş olacak ve daha hızlı sermaye birikimi sağlayabilecektir.

3. Aşamada kooperatifler araziler satın alacaktır. Son aşamada satın alınmış olan araziler üzerine sanayi tesisleri kurulacak bu şekilde kooperatif üyelerine iş imkânı yaratılmış olacaktır, ayrıca okullar ve evler kurulacak, hasta ve yaşlıların bakımı sağlanacaktır. Bu adımların atılması sonrası, yeni bir sosyal sistemi hayata geçirilmiş olacaktır.³⁰

Robert OWEN (1771-1858) ve Dr. William KING (1786-1865)'in ortak noktaları, kooperatifçiliği sanayi devrimi sonrası yaşam şartları daha fazla zorlaşan işçi sınıfının yaşamlarını kolaylaştırmak ve büyük işletmelerin para ve üretim gücü ile

²⁹ <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=5882>

³⁰ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.14,15.

rekabet edemeyen küçük üretici ve işletmecilerin ekonomik hayatta varlıklarını sürdürmeleri için çözüm yolu olarak görmeleridir. Her iki fikir adamı da düşüncelerini uygulama alanına koymuş fakat başarı sağlayamamıştır. Ancak ortaya koymuş oldukları fikirler kendilerinden sonra kooperatifçilikte ilerleme sağlanmasında temel yol gösterici olarak kabul görmelerini sağlamıştır.

Rochdale Öncüleri

1844 yılında, kendilerine Rochdale'in Hak sever öncüleri (The Rochdale Society of Equitable Pioneers) adını veren Manchester şehrinin yakınında kumaş sanayisi ile uğraşan Rochdale kasabasında, Charles HOWARTH liderliğinde 28 işçi birer İngiliz sterlini sermaye koyarak hayata geçirdikleri tüketim kooperatifinin başarılı olması, kooperatifçiliğin süratli bir şekilde gelişmesini sağlamıştır. Zamanın İngiliz ticaret düzenlemeleri kooperatifler hususunda herhangi bir düzenleme içermediğinden kurulmuş olan tüketim kooperatifi yoksullara yardım derneği olarak tescil edilmiştir. Kuruluşundan 90 yıl sonra yıllık karı 40.000.000 sterline ulaşmış başarılı bir girişim olarak kooperatifçilik konusunda gelişmelere zemin hazırlamıştır. Aynı dönem içerisinde Kingsby, Vansistard ve Maurice'in hazırladıkları kooperatifler Kanunu 'da günümüzde kooperatif için hazırlanan kanunlarının ilk örneğini oluşturmuştur. Bu nedenle modern kooperatifçiliğin başlama tarihini 1844'yılı olarak kabul etmekte bir sıkıntı görülmemektedir.³¹

Rochdale Öncülerinin girişimi ilk sene içinde olumlu netice vermiş; Ortak sayısı 74'e sermaye ise 180 İngiliz Lirasına çıkmıştır. Bu başarıdan sonra 1844-1849 yılları arasında İngiltere'de Rochdale Öncülerini model alan sayıları yüze yakın tüketim kooperatifi kurulmuştur. Ayrıca uyguladıkları bazı esas ve kurallardan günümüzde Uluslararası Kooperatifler Birliğinin de kabul ettiği Rochdale ilkeleri olarak anılan ilkeler çıkarılmıştır.³²

Bu ilkeleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Ortağın gerekli tüketim maddelerini sağlamak
- Ortağın konut ihtiyacını karşılamak
- Ortağın çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamak

³¹ ALPASLAN, Cemile., TUTAR, Filiz., TUTAR, Erdiç., TURGUT, Ahmet. (2014). "Türkiye'de Yerel Kalkınmanın Yeni Aktörü Üçüncü Sektör: Kooperatifler", *The Journal of Academic Social Science*, 2014, s.508,509.

³² ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.32-33.

- Ortağın yaşamsal ihtiyaç maddelerini üretme yollarını aramak
- Ortağın çalışma gereksinimini kendi üretim bölümlerinde karşılamak
- Ortağın kişisel iş gelişimini sağlamak adına arazi almak

Rochdale'liler rekabet etmek istedikleri serbest tüketim mağazalarına mevcut ekonomik zihniyeti aynı şekilde birebir takip ettiler. Takip edilen yolu maddeler halinde sıralamak gerekirse;

- Kooperatifin ürünleri için belirlediği fiyatlar, serbest piyasada var olan fiyatlar dikkate alınarak belirlenmeli, kooperatif daha iyi malı piyasa fiyatından piyasaya sunmalıdır.

- Kooperatifin elde ettiği kar, alışveriş yapan ortağı alışveriş miktarı nispetinde orantılı şekilde dağıtılmalıdır.

- Kooperatif, borç verme yolu ile satış yapmamalıdır.

- Kooperatif, ortaklarının kooperatife katılım miktarları arasındaki farkları göz önüne almadan aynı hak ve imtiyazları vermelidir.

- Kooperatif, ortaklarının dini veya siyasi görüşleri karşısında tarafsız kalmalıdır. Ortaklarda kendi inanç ve siyasi düşüncülerinden arınarak kooperatif ortaklığı yapılmalıdır.

Yukarıda sayılmış olan bu ilkeler ortaya çıktığı 1844'ten günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadan varlığını devam ettirmiştir.³³

1.4.2. Fransa'da Kooperatifçiliğin Doğuşu ve Gelişimi

Charles Fourier (1772-1837)

Fransa kooperatif hareketi yaşam sahasından ziyade daha çok düşünsel düzlemde hayat bulmuştur. Bu hareketin öncülüğünü Charles Fourier (1772-1837) yapmıştır. Fourier'e göre kapitalist ekonominin yarattığı rekabet mali olarak ve üretim miktarları açısından güçlü olanların güçsüzleri yok ettiği bir durum yaratmış bu da ekonomiyi giderek tekelleştirmiştir.³⁴

Fourier "Yeni İşçi Dünyası ve Kooperasyon" adlı eserlerinde "Falanj" olarak isimlendirdiği sınıfsız bir toplum ve üretim araçlarının ortak olduğu bir toplum hayal etmişti. Falanjda herkes sevdiği işi yapacak, tüketim kolektif olacak ve işçiler çalışma

³³ÇIKIN, Ayhan., KARACA, Ali Rıza. (1994). *Genel Kooperatifçilik*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994, s.29,30.

³⁴ ÇIKIN ve KARACA, (1994). *a.g.e.* s.31.

sirasın da iş değiştirebileceklerdir. Her falanj 2000 hektar araziye sahip olacak ve ortalama 1600 kişiyi barındıracaktır. Çalışanların üçte biri bekâr ve çalışmaların çekici olabilmesi için çalışma gruplarının başında kadınlar olacaktır. Fourier; yemek yeme, çamaşır yıkama ve ütü yapma gibi işlerin de toplu olarak yapılmasını öngörmüştür.³⁵

Fourier komünist olmayıp, falanjda mülkiyet hakkını savunmuş ve bunun çalışanların faaliyetlerini teşvik ettiğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda falanjda elde edilen gelirden üretim ve geçim masrafları düşüldükten sonra kalan işletme fazlasının bölüşümünde emeğin payının 5/12, sermayenin payının 4/12 ve beceri ve yeteneğin (bir ölçüde girişimcilik üretim faktörü) payının 3/12 olması gerektiğini belirtmiştir. Fourier'in eserlerinde ortaya koyduğu düşünceleri yaşam sahasında uygulama imkânı bulmamakla birlikte, onun düşünceleri başkalarına ilham vermiştir.³⁶

Philippe Ruche (1796-1865)

İnsanlardaki inançsızlığın ancak yeni fikirlerle yenilebileceğini dile getirmiş. Dile getirilen bu fikre göre toplumda, ekonomiyi fakir halk tabakalarının kalkınması adına çalıştırılacak bir mekanizma kurulması gerekmektedir. Bu ideale ulaşmak için herkese üretimden adil pay verilecek şekilde örgütlenmelidir. Bunun yolu ise meslek sahibi emekçilerin kooperatiflerde bir araya getirilmesi ile mümkün olabilecektir.³⁷

Gide (1847-1932)

Fransa'da görülen bir başka kooperatifçilik düşüncesi Gide önderliğinde gelişir. Gide'nin öncülüğünde Nimes ekolu ortaya çıkmıştır. Gide'nin gözlemlediği toplumda herkes tüketicidir. Bu durumda toplum yani halk bir tüketim kooperatifine ihtiyaç duyacaktır. Günden güne tüketim için dayanışma birlikleri kurulacaktır. İnsanlar kooperatiflere isteklerini bildirecek, isteklerin bütünü diğer üst ve üretici birimlere ulaşacak, bir arada üretim planlanmış olacaktır. Bu şekilde insanlar benzer inançlar altında birlikte harekete geçerek kooperatif cumhuriyeti ortaya koymuş olacaktır.³⁸

³⁵ İNAN, İbrahim Hakkı. (2008). *Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008, s.27.

³⁶ İNAN, (2008). *a.g.e.*, s.27.

³⁷ ÇIKIN, Ayhan., KARACA, Ali Rıza. (1994). *Genel Kooperatifçilik*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994, s.29-30.

³⁸ ÇIKIN ve KARACA, (1994). *a.g.e.*, s.29-30.

Nimes Okulu

Fransa'da 19 yy'ın sonlarına doğru tüketim kooperatifçiliğine yönelik bir düşünce akımıdır. Hareket August FABRE ve Edouard de BOYVE tarafından başlatılmıştır. Nimes Okulunun başarıları şunlardır. Paris'te 1885 yılında 1.Fransa Kooperatifçilik Kongresinin toplanması, aynı sene bir kooperatifler birliğinin kurulması 1893 yılında kooperatifler bankasının kurulması, Fransa'da 1894 yılında tarım kredi kooperatifleri ve 1917 yılında tüketim kooperatifleri için yasalar çıkarılması, 1919 yılında Tarım kooperatifleri Milli Federasyonu'nun kurulması, 1922 yılında tüketim kooperatifleri için bir bankanın kurulması. Ayrıca 1895 senesinde, Edouard de BOYVE, İngiliz Edward Vansittard NEALE ve George Jacop HOLYOAKE ile birlikte Uluslararası Kooperatifler Birliğini (International Cooperative Alliance-ICA) kurmuştur.³⁹

1.4.3. Almanya'da Kooperatifçiliğin doğuşu ve Gelişimi

Kooperatifçiliğin Dünya'da öncülüğünü yapan bir diğer ülke Almanya'dır Almanya'da HermannSchulze-Delitzsch (1808-1883) esnaf kefalet kooperatiflerinin, Frederich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888) ise tarım kredi kooperatiflerinin kuruluş ve gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Hermann Schulze-Delitzsch sanayinin rekabetinden menfi surette etkilenen esnafın kredi vb. problemlerini gidermek maksadı ile çalışmalarda bulunmaya başlamış. Marangoz ve ayakkabıcıların girdi ihtiyaçlarını karşılamak için 1849 yılında bir Hammadde Alım Kooperatifi, 1850'de ise bir Esnaf Kredi Kooperatifi kurmuştur. Aynı tarihlerde Eilenburg'da bir kısım iş adamları ile birlikte hareket ederek bir Esnaf Kredi Bankası ve bir de Tüketim Kooperatifi kurmuştur. 1859 yılında küçük sanat kooperatiflerinin üst örgütü olan Alman Küçük Sanat ve İktisat Kooperatifleri Birliği'ni ve 1864 yılında ise "Alman Kooperatifler Bankası"nı kurmuştur. Schulze Delitzch bütün Dünya'da esnaf ve sanatkârların kurduğu kredi kooperatiflerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir.⁴⁰

Alman çiftçisi 19. Yüzyılın başından itibaren, kendinin ve işletmesinin ihtiyacı olan aynı ve nakdi para için çok yüksek oranlarda faiz ödemek zorunda kalmaktaydı.

³⁹ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.32,33.

⁴⁰ İNAN, İbrahim Hakkı. (2008). *Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008, s.28,29.

Raiffeisen çiftçiyi bu durumdan kurtarmak için çiftçinin ihtiyaçlarını karşılayacak kuruluşlar oluşturma fikri ile ortaya çıkmış, kuruluşları önce hayır dernekleri olarak düşünmüş, sonrasında kooperatiflere yönelmiş, nihayetinde 1862 yılında ilk tarım kredi kooperatifini kurmuştur. 1864’de geldiğinde Schulze-Delitzsch’in tecrübelerinden de yararlanarak, kırsal kesim üreticilerinin kooperatif vasıtasıyla maddi imkânlarının arttırmak amacıyla kurduğu ortaklıklara nihai biçimini verdimiş, kurduğu tarım kooperatifini, Kredi Sandıkları Birliğine çevirmiştir.⁴¹

1.5. Türkiye’de Kooperatifçilik Tarihi ve Gelişimi

Sanayi devrimi sonrası hızla gelişim gösteren kapitalizmi dengelemek amacıyla kooperatifçilik hareketi ortaya çıkmıştır. İngiltere’de 1844’te ilk tüketim kooperatifinin kurulmasından ve modern kooperatifçilik ilkelerinin ortaya çıkmasından çok öncesinde coğrafyamızda kurulan ‘ahi birlikleri’⁴² ilkelerinin uygulamadaki günümüz modern kooperatifçilik ilkeleri arasındaki benzerlikleri Anadolu’nun bu oluşuma yatkınlığını ortaya koymaktadır.⁴³ Osmanlı devletindeki ‘lonca teşkilatı’⁴⁴ Selçuklu devletindeki ahiliğin devamı niteliğindedir. Loncalar üyelerinin haklarını korumak kaliteli hilesiz mal üretimi, makul fiyat üyelerinin mesleki eğitimi gibi kurallarda modern kooperatiflerle büyük benzerlikler taşımaktadır.⁴⁵ Ayrıca Osmanlı Devleti’nin, özellikle kuruluşunda ve yükselmesinde kayda değer faydalar sağlayan ‘mirî toprak sistemi’⁴⁶

⁴¹ ARSLAN UYSAL, Zehra. (2013). *Ticari Hayatın Değişen Kuralları Çerçevesinde Kooperatifçiliğin Yeni Açılımları*, Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Ankara, 2013, s.13.

⁴² Ahi Birlikleri, 13. Yüzyılda Ahi Evran tarafından kurulmuştur. Ahilik karşılıklı yardım ve dayanışma, eşit kazanç, üyelerinin eğitimi, kaliteli ve ucuz mal üretimi, aracısız ürün pazarlama gibi kendine has özellikleri ile kooperatiflere benzemektedir. Bunun dışında orduya eğitilmiş asker yetiştirme ve toplum düzenini sağlama gibi özellikleri ile de kooperatifleri aşan kuruluşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. SERİNİKLİ, Nilüfer. *Kooperatifçilik ve Ahi Birlikleri*.

⁴³ SERİNİKLİ, Nilüfer. (2017). “Kooperatifçilik ve Ahi Birlikleri”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, s.1,3.

⁴⁴ Loncalar, Osmanlı Devleti’nde ekonomik hayatın biçimlendirilmesi ve üretimin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lonca teşkilatlanması ahi birliklerinin devamı niteliğinde olup büyük benzerlikler taşımaktadır. Loncaların kanaatkârlık, el emeğine saygı, gibi temel iş ahlakı kurallarının yanında, mensuplarını koruma ve sosyal amaçlı görevleri bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz ARSLAN, Ramazan. ŞANLI, Devran. *Osmanlı Devleti’nde Bir Esnaf Örgütlenmesi Olarak Lonca Teşkilatı*,

⁴⁵ ARSLAN, Ramazan., ŞANLI, Devran. (2013). “Osmanlı Devleti’nde Bir Esnaf Örgütlenmesi Olarak Lonca Teşkilatı”, *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2013, s.23,27.

⁴⁶ Mirî arazi, mülkiyetinin devlete ait olan, satılmayan, mülk edinilemeyen üzerinde ziraat yapıldığı sürece kullanım haklarının işleyen kişiye ait olduğu toprak, Ayrıntılı bilgi için bkz. CEYLANLI, Şahin, *Osmanlı toprak düzeni üzerine bazı düşünceler* <http://dergipark.gov.tr> s.149 Dirlik veya tımar devletin mirî araziden belirli bir kısmın yıllık gelirinin tamamını veya bir kısmını belli hizmetler karşılığında bir

diğer adıyla ‘tumar sistemi (dirlik)’de üretim kooperatifçiliğinin ilk örnekleri arasında sayılabilir.⁴⁷

1.5.1. Cumhuriyet Öncesi Kooperatifçilik

1.5.2. Memleket Sandıkları

Mithat Paşa, Memleket Sandığı olarak isimlendirdiği ilk tarım kredi örgütünü 1863 yılında vali olarak görev yaptığı Niş vilayetinin şuan Bulgaristan-Yugoslavya hududunda bulunan, “Pirof” kasabasında kurmuştur. Mithat Paşa, tarım kredi kooperatiflerine benzeyen bu sandıkları kurarak; tarımla uğraşanların, tefecilerden yüksek faiz oranları ile aldıkları krediler altında ezilmelerini engellemeyi amaçlamıştır. Bu ilk denemenin olumlu neticeler vermesinden sonra düşüncelerini uygulamak amacıyla bir tüzük hazırlayarak hükümete sunmuştur. Söz konusu tüzük hükümet tarafından 1867 yılında kabul edilmiştir. Böylece Memleket Sandıkları tüzüğü kooperatif mevzuatımızın ilk yazılı belgesi olmuştur.⁴⁸

Memleket Sandıkları 20 sene kadar kendilerine çizilmiş olan yolda yürümüşler ve bilhassa ilk zamanlar köylülere pek faydalı hizmetler görmüşlerdir. Ancak zamanla bünyelerinde hâsıl olan bazı arızalardan ve bilhassa sermayelerinin yetersizliği nedeniyle bu alanda büyük bir değişiklik yapılması gerekmiş ve bu Sandıklar 1883 yılında yerlerini Menafi Sandıklarına bırakmışlardır. Memleket sandıklarının Memleket sandıkları uygulamasının başarısız olmasının başlıca nedenleri;

1. Memleket Sandıklarına sermaye toplaması belirli kurallara bağlanmamıştır.

şahsa bırakmasına denir. Bir başka açıdan tumar, geçimlerini sağlamak veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara belirli bölgelerden kendi isim ve hesaplarına tahsis yetkisi ile birlikte tahsis edilmiş, çoğunluğu toprak olan vergi kaynaklarına verilmiş isimdir. Devlet miri araziyi savaşta yararlılık göstermiş kumandanlara ve devleti yüksek kademelerinde bulunan memurlarına hizmet karşılığı verir. Arazi tumar verilen kimsenin mülkü değildir. Tumar sahibi araziyi köylüye işletmek üzere dağıtır ve üründen ve çiftçiden devletin alacağı vergileri toplar. Ayrıntılı bilgi için bkz. SUMAYTAOĞLU, Erdal Celal. Osmanlıda ve Türkiye’de Tarımsal Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2012, s.30. Osmanlı miri toprak sistemi gelirlerine göre üç kısma ayrılmaktadır. Has, geliri 100.000 akçeden fazla olan dirliklerdir. Üst düzeydeki idarecilere tahsis edilmişlerdir. Zeamet, geliri 20.000-100.000 akçe arasında olan ikinci derecedeki idarecilere verilen dirliklerdir. Tumar, geliri 3.000-20.000 arasında olan dirliklerdir. Devletin birtakım hizmetler karşılığında, verilen dirliklerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. bkz. CANER, Ercan Türkiye ve Tarım <https://sunsavunma.net> s.21,22.

⁴⁷ HATİPLER, Mustafa. (2010). *Osmanlı Toprak Rejimi ve Tarihsel Süreç İçinde Kooperatifçiliğimiz*, Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2010, s.28.

⁴⁸ ERÇİN, Ferhat. (2006). *Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Kooperatifçiliği*, Derin Yayınları, İstanbul, 2006, s.6,7.

2. Sermayeyi arttıracak olan, mahsullerin toplanma ve satılma şekilleri belirli esaslara bağlanmamış ve serbest bırakılmıştır.

3. İmece usulü kaldırılmış ve yerine konan beher çift hayvan başına 15 kilo buğday verilmesi prensibi de layığı ile uygulanmamış.⁴⁹

1.5.3. Menafi Sandıkları

Memleket Sandıkları olarak bilinen ve âtil olan arazilerin işlenmesi, gelirlerinin çiftçilere kredi olarak verilmesi sistemi, özellikle nüfus sahibi köylülerin arazi işlemeye katılmaması ve sandık yönetiminde yaşanan sorunlar nedeniyle terk edilmiştir. Yerine 1 çift öküzü sahip olan hanelerden 15 kğ buğday alınması uygulamasına geçilmiş, fakat bu yöntemde de başarı sağlanamamış ve bunun üzerine 1883 yılı itibariyle başlamak üzere aşar vergisinde onda bir oranında artış yapılmış bu ilaveye menafi payı ismi verilmiş, Memleket Sandıklarının adı da Menafi Sandıkları olarak değiştirilmiştir.⁵⁰ Devlet etkinliğinin giderek arttığı bu yapıda zaman içinde tarımsal kredi ihtiyacını karşılayamayacak duruma geldiği için tarımsal kredi işlemlerinin tek bir elden yürütülebilmesini sağlamak adına Menafi Sandıkları kaldırılarak yerine 1888 yılında Ziraat Bankası kurulmuştur.⁵¹

1.6. Cumhuriyet Sonrası Kooperatifçilik

Mithat Paşa sonrasında Türkiye’de kooperatifçilik konusunda uzun bir süre faaliyete rastlanmamıştır.⁵² 1914’te Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı kurulmuştur. Bu kooperatif ilk tarım satış kooperatif olma özelliği taşımaktadır. Daha sonrasında 1913 ve 1921 yıllarında tüketim kooperatifleri kurulmuş, ancak bu girişimler başarılı olamamıştır.⁵³

⁴⁹ İLOĞLU, Asım Süreyya. (1964). Türkiye’de Zirai Kredi ve TC Ziraat Bankası, 1964, s.94, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9376>

⁵⁰ AYDIN UYSAL, Meryem. (2015). *Osmanlı Döneminde Kamu Arazilerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Sistemi Olarak Memleket ve Menafi Sandıkları Uygulaması*, Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015, s.34.

⁵¹ AYDIN UYSAL, (2015). *a.g.e.*, s.35.

⁵² İNAN, İbrahim Hakkı. (2008). *Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008, s.34.

⁵³ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.42,43.

Türkiye’de bugünkü anlamıyla kooperatifçilik Atatürk ve Cumhuriyet rejimi ile başlamıştır. Atatürk 1920’den vefatına kadar devamlı olarak Türk kooperatifçilik hareketinin sürükleyici ve belirleyici unsuru olmuştur.⁵⁴

Atatürk kooperatifçilik çalışmalarını daha Cumhuriyet ilan edilmeden T.B.M.M hükümeti zamanında başlatmıştır. Hazırlanan 77 maddelik Kooperatif Şirketler Kanunu lahikası ve 4 sayfalık gerekçesi 27 Eylül 1920 tarihinde Meclise sevk edilmiştir. Ancak hazırlanan tasarı tam olarak görüşülememiş sadece ilk 5 maddesi görüşülebilmüş ve kanunlaşmamıştır.⁵⁵

Mecliste tamamı geçmemiş olsa bile, bu tasarı, Türk kooperatifçilik tarihi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu tasarı, Atatürk’ün daha 1920 yılında kooperatifçiliğe verdiği önemi ve bakış açısını açıkça göstermektedir. Ayrıca 21 Nisan 1925 Ankara Memurlar Tüketim Kooperatifine 1 nolu üye olarak kayıt olması 30 Haziran 1936 da İçel’in Tekir köyünde sahibi bulunduğu Tekir Çiftliği civarındaki çiftçilerle birlikte bir tarım kredi kooperatifi kurmak üzere Ziraat Bankasına dilekçe verir. Bu dilekçeyi kooperatifin kurucu üyesi 36 üretici imzalamış bu imzaların ilki Kemal Atatürk’e aittir.⁵⁶

Türkiye’de, cumhuriyetin ilanından Atatürk’ün vefatına kadar kooperatiflerle ilgili gerçekleştirilen bütün hukuksal düzenlemeler, ATATÜRK’ ün liderliğinde yaşam alanına tatbik edilmiştir. Gazinin şahsen kooperatif kurucusu olması ve çıkartılan yasalar kooperatifçilik mevzusunda gösterdiği ihtimamı gözler önüne sermektedir.

1.6.1. Kooperatiflerle İlgili Eski Tarihli Hukuk Düzenlemeleri

1.6.2. Havzai Fahmiye (Kömür Havzası) Kanunu

Zonguldak Ereğli Kömür Havzasındaki işletmeyi ellerinde bulunduran Fransız ve İtalyan şirketlerinin işçileri olumsuz koşullarda çalıştırdığının bildirilmesi üzerine Sakarya meydan savaşının devam ettiği esnada, 10 Eylül 1921 tarih ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun kabul edilmiştir. Söz konusu kanun, Kurtuluş savaşı döneminde kooperatiflere ilişkin hükmü olan ilk

⁵⁴ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.55.

⁵⁵ ERÇİN, Ferhat. (2006). *Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Kooperatifçiliği*, Derin Yayınları, İstanbul, 2006, s.45.

⁵⁶ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.56-58.

mevzuat olmuştur. Kanunun 4.maddesi, kömür havzasında ihtiyat ve teavün sandıkları yani kooperatifler kurulmasını öngörmüştür.⁵⁷

1.6.3. İstihsal, Alım ve Satım Ortaklık Kooperatifleri Nizamnamesi

1923’de Cumhuriyetin ilanından önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde İktisat Vekâletince çıkarılan bu Nizamname 97 madde olup bütün kooperatif çeşitlerini kapsıyordu. Bu tüzüğe dayanılarak birçok kooperatif kurulmuştur.⁵⁸

1.6.4. Ticareti Berriye Kanunu (Kara Ticareti Kanunu)

1850 yılında yürürlüğe giren bu yasada başlangıçta kooperatiflere dair bir hüküm yoktu. Yasada kolektif, komandit ve anonim şirket diye üç çeşit şirket sayılıyordu.⁵⁹ Ticareti Berriye Kanununun 15. Maddesine 05.01.1924 tarih 396 Sayılı kanunla yapılan ekleme ile kooperatif kanun metnine girmiş. Bu sayede Ticaret Kanununa dayanılarak kooperatif kurulabilmesinin önü açılmış olmaktadır. Eklenen fıkra işbu 15.maddede mezkûr üç nevi şirketten maada kooperatif, yani ortaklık şirketleri de ticaret şirketlerindedir. Bu düzenleme kooperatifleri ticari şirket olarak nitelendirmiştir.⁶⁰

1.6.5. İtibari Zirai Birlikler Kanunu

24.04.1924 tarihinde 498 sayılı İtibari Zirai Birlikler Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ülkemizde Cumhuriyet döneminde tarım kooperatifleri ile ilgili mevzuata ilişkin ilk düzenlemedir.

1.6.6. Ticaret Kanunu

1926 yılında Ticareti Berriye Kanunun yerini almak üzere 865 sayılı ticaret Kanunu yürürlüğe girdi. Bu kanunun 478-502 maddelerinde kooperatiflere ait hükümler yer almaktadır.⁶¹

⁵⁷ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.47.

⁵⁸ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.110.

⁵⁹ MÜLAYİM, (2013). *a.g.e.*, s.110.

⁶⁰ AYKAN, Filiz. (2011). *Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011, s.4.

⁶¹ AYKAN, (2011). *a.g.e.*, s.9.

Yasanın getirdiği en önemli özelliklerden biri dayanışma ve karşılıklı yardımı kooperatif tanımı içine sokması bir diğeri ise, risturn verilmesini öngörmüş olmasıdır.⁶²

1.6.7. Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu

1929 yılında 1470 sayılı Zirai Birlikler Kanunu 1924 tarih ve 498 sayılı İtibari Zirai Birlikler Kanunu'nun yerini almak üzere çıkarılmıştır. Bu değişikliğe 498 sayılı yasanın uygulanmasında hiçbir fayda sağlanamamasından dolayı ihtiyaç duyulmuştur. 1935 yılına gelindiğinde Zirai Kredi Kooperatifleri Kanununun ihtiyaçlara daha iyi cevap verebilmesi için yeni bir kanun olarak 1935 tarih ve 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu ve 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu yürürlüğe konmuştur.⁶³

1.7. Çok Partili Hayata Geçiş Sonrası Kooperatifçilik

1950'den sonra özel teşebbüsün gelişmesine yönelik politikalara öncelik verilmesi, kooperatifçilik hareketinde cumhuriyetin ilk yıllarında sağlanan gelişmelerin gerisinde kalınması sonucunu ortaya çıkartmıştır.⁶⁴ 1926 tarihli Ticaret Kanunundan 30 yıl sonra 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu çıkarılmıştır. Kanunun getirdiği yenilik pay oranlarında olmuş, eski kanunda en yüksek pay miktarı 500 lira iken yeni kanun ile bu pay miktarı, yapı kooperatiflerinde 15,000 liraya diğerlerinde 5000 liraya çıkarılmıştır. Diğer hususlar hemen hemen korunmuştur.⁶⁵

1.7.1. Türkiye Cumhuriyeti 1961 ve 1982 Anayasası

23 Aralık 1876 Kanuni Esasi, 20 Ocak 1921 ve 20 Nisan 1924 Teşkilatı Esasiye Kanunlarında kooperatifçilik yer almamaktadır. İlk olarak 1961 Anayasası kooperatifçilik hakkında bir düzenleme yapmıştır. 51. Maddede şöyle demektedir: 'Devlet kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.'⁶⁶

⁶² MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.111.

⁶³ AYKAN, Filiz. (2011). *Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011, s.9.

⁶⁴ AYKAN, (2011). *a.g.e.*, s.9.

⁶⁵ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.113.

⁶⁶ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.54.

Kooperatif kavramına verilen önem 1982 Anayasasında da mevcudiyetini korumuş, Ekonomik Hükümler kısmında kooperatiflerin geliştirilmesi başlığı altında Madde.171'de 'Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.'⁶⁷ şeklinde düzenleme yapılmış ve kooperatifçilik Anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

1.7.2. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu (Temel Kanun)

1956 yılında kabul edilen 6762 Sayılı Türk Ticaret kanunu hazırlık çalışmaları sırasında kooperatifler için bağımsız bir kanunun hazırlanmasının ya da kooperatifleri düzenleyen hükümlere ticaret kanunu maddeleri arasında yer verilmesinin mi gerektiği tartışılmış, kooperatiflerin türlerine göre özel hükümler içerdiği, ticaret kanununun ise genel nitelikli bir kanun olduğu, sonucuna varılarak ticaret kanununda gerekli esasların belirlenmesi ile yetinilmesi hâkim olmuştur.⁶⁸

Daha sonrasında kooperatifçiliğin 1961 Anayasasında kendisine yer bulması çalışmaların sonuca ulaşmasını kolaylaştırmış nihayetinde 24 Nisan 1969 tarihinde 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,⁶⁹ kooperatifçilik alanını düzenleyen temel kanundur. Doktrinde çerçeve veya ana kanun olarak da adlandırılır. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce kooperatifler. 6762 sayılı Türk Ticaret kanununun⁷⁰ 485 ve 502. Maddeleri arasında kooperatif şirketler olarak düzenlenmiştir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun yürürlüğe girmesi ile aynı yasanın 100. Maddesi ticaret kanunundaki kooperatiflere ilişkin maddeleri iptal etmiştir.⁷¹ Yeni yasa, tarım satış kooperatifleri ve tarım kredi kooperatifleri gibi özel yasaları olan kooperatifler dışındaki tüm kooperatifler için uygulanacaktır.⁷²

⁶⁷ TC 1982 Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, Erişim tarihi: 25.02.2018

⁶⁸ ÇEVİK, Orhan Nuri. (2006). "Kooperatifler Ortaklık (Şirket) Değildir", *Terazi Hukuk Dergisi*, 2006, s.8.

⁶⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>

⁷⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9353.pdf>

⁷¹ AYKAN, Filiz. (2011). *Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011, s.11.

⁷² MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.114.

1.7.3. 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu

1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu⁷³ 18.04 1974 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun tarım kredi kooperatiflerinin kuruluş şekli ve çalışmaları ile ilgili özel hükümler içerir. 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile düzenlenmemiş hususlarda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu düzenlemelerine başvurulacaktır.

1.7.4. 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu

4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu⁷⁴ 01.06.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun tarım satış ve birliklerine has konulara yer vermiştir. 2013’de 6455 sayılı Gümrük kanunu ile bazı kanun ve KHK’larda değişiklik yapılmasına dair kanun ile yoğun bir değişikliğe uğramıştır. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile düzenlenmemiş hususlarda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu düzenlemelerine başvurulacaktır.⁷⁵

1.8. Kooperatifin Kuruluşu

1.8.1. Kooperatif Kurabilecek Kişiler

Kooperatifler Kanunu’nda kooperatif kurabileceklere ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Kooperatif kurabilecek olanlar, aynı zamanda kooperatifin ortağı da olacaklarından, kooperatiflere ortak olabilecekleri düzenleyen Kooperatifler Kanun’unun 8. ve 9. maddeleri kurucular için de geçerli olan düzenleyici hükümlerdir.⁷⁶

Bu itibarla, kooperatif kurabilecek olanlar;

- Gerçek kişiler
- Tüzel kişilerdir

Yabancıların, yani yabancı ülke vatandaşlarının veya yabancı hukuk tüzel kişilerinin kooperatif kurucu üyesi olup olamayacakları hususunda 1163 sayılı

⁷³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14599.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14599.pdf>

⁷⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080318-7.htm/20080318.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080318-7.htm>

⁷⁵ ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.31.

⁷⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, KoopK Md 8-9.

Kooperatifler Kanunu'nda açık bir hüküm bulunmama ile beraber aynı kanunun madde 56' maddesinde yabancıların kooperatif yönetim kurulu üyesi olmalarını açıkça yasaklamıştır. Buna karşın üyelik konusunda herhangi bir yasaklama getirmemesi zımni olarak yabancıların kooperatif üyesi olabilmelerine cevaz verdiği şeklinde anlaşılabilir.⁷⁷

1.8.1.1. Gerçek Kişiler

Kurucu olmak isteyen gerçek kişinin medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmaları gerektiği 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 8. maddesinde emredici olarak belirtilmiş ve bu duruma bir istisna getirilmemiştir. Bu hükümde yer alan “medeni haklarını kullanma yeterliliğinin diğer adı fiil ehliyetidir.” Çünkü kooperatif ortaklığı kişiye hem hak kazandıracak hem de kişiyi borç altına sokabilecek bir işlemdir. Kişi ancak fiil ehliyetine sahip olduğunda medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olacaktır.⁷⁸

A. Medeni hakları kullanma ehliyeti (fiil ehliyeti); Bir kimsenin bizzat kendi fiil ve işlemleriyle kendi lehine haklar, aleyhine borçlar yaratabilme iktidarındır.⁷⁹

B. Ayırt etme gücüne (temyiz kudretine) sahip olmak: 4721 sayılı Medeni Kanun'un⁸⁰ 13. Maddesi uyarınca yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı veya sarhoşluk ya da benzer nedenlerden ötürü akla uygun davranma yeteneğinden yoksun olmayan bir kişi ayırt etme gücüne sahiptir. Kısaca fiil ehliyeti akla uygun biçimde davranma kabiliyetidir.

C. Ergin (Reşit) Olmak: fiil ehliyetine sahip olabilmek için bir kimsenin kanunun belirlemiş olduğu yaş sınırını aşmasıdır.

D. Kısıtlı olmamak: 4721 sayılı Medeni Kanun'unda belirlenmiş olan nedenlerden ötürü kişinin fiil ehliyetinden kısmen ya da tamamen mahrum bırakılmasıdır. Bu nedenleri maddeler halinde sıralarsak,

1. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı (m.405)
2. Özgürlüğü bağlayıcı ceza (m.407)

⁷⁷ DERYAL, Yahya. (2005). *Ticaret Hukuku*, Derya Kitabevi, Trabzon, 2005, s.380.

⁷⁸ YÜCEL, Celal. (2011). *Kooperatiflerde Ceza Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2011, s.13,14.

⁷⁹ AKINTÜRK, Turgut., ATEŞ Derya. (2016). *Medeni Hukuk*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016, s.187.

⁸⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121017-13.htm/20121017.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121017-13.htm>, Erişim tarihi: 15.12.2017

3. Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı, kötü yönetimdir (m.406).⁸¹

1.8.1.2. Tüzel Kişiler (Hükmi Şahıslar)

Tüzel kişi, hukuk düzeni içerisinde haklara ve borçlara sahip olma izni verilmiş, belli bir maksadın gerçekleştirilmesi amacıyla o maksada odaklanan kişilerin oluşturdukları kişi topluluklarıdır.⁸² 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 8 ve 9. Maddeleri uyarınca (Dernekler, Vakıflar, Şirketler, Belediyeler, Kooperatif tüzel kişileri) kooperatiflere ortak olabilir.⁸³ Tüzel kişiler uyma zorunlulukları bulunan kanunlara göre, kamu hukuku tüzel kişileri ve özel hukuk tüzel kişileri olarak ikiye ayrılmaktadır.

- Kamu hukuku tüzel kişileri: Kanunla veya idari bir işlemle kurulurlar, yöneticilerinin alacakları karar ile tüzel kişiliklerini sonlandıramazlar ve bu tarz tüzel kişiliklerin varlığı mahkeme kararı ile de sonlandırılmaz.

- Özel hukuk tüzel kişileri: kamu hukuku tüzel kişilerinden farklı olarak kişilerin iradeleri ile kurulabilir, mahkeme kararı ile veya kişilerin iradeleri ile istenildiği zaman tüzel kişiliğini sonlandırılabilir.

1.9. Tüzel Kişilerin Türleri

Tüzel Kişiler, kamu ve özel hukuk tüzel kişileri olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kamu tüzel kişileri ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur. Kamu tüzel kişileri kamu idareleri (Vilayet, Belediye, Köy) kamu kurumları (TRT, TBB, Üniversiteler) olarak sınıflandırılabilir. Özel hukuk tüzel kişileri iki gruba ayrılır, ilki iktisadi bir gayeyi ya da kazanç paylaşma amacıyla olanlar. (Kooperatif şirketler ve diğer şirket türleri) diğeri ise, Ekonomik bir amaç takip etmeyen özel hukuk tüzel kişileri (dernekler) örnek verilebilir.⁸⁴

⁸¹ GÖZLER, Kemal. (2017). *Hukukun Temel Kavramları*, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, 2017, s.183,184.

⁸² AKINTÜRK, Turgut., ATEŞ Derya. (2016). *Medeni Hukuk*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016, s.180.

⁸³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf> 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete

⁸⁴ AKINTÜRK, Turgut., ATEŞ Derya. (2016). *Medeni Hukuk*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016, s.181,183.

1.10. Kooperatifin Kuruluş Aşamaları

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulacak kooperatifin birtakım prosedürleri tamamlaması gerekmektedir.

Bu prosedürler;

A -Ana sözleşmenin hazırlanması

B -İlgili Bakanlıktan izin alınması

C -Tescil ve İlandır.⁸⁵

Bir kooperatifin en az yedi ortak tarafından imzaları noterce onaylanacak ana sözleşme ile kurulur. Noterce onaylanmış ana sözleşme ile ilgili bakanlıktan kuruluş için izin istenir. Bakanlıkça verilecek izin yazısı sonrası ticaret sicil memurluğuna müracaat ile tescil işlemi yapılarak, kooperatife tüzel kişilik kazandırılmış olur ve böylelikle kooperatif hak ehliyetini elde etmiş olmaktadır. Kooperatifin fiil ehliyetine kavuşabilmesi için kanunda ön görülen faaliyet organlarının kurulması gerekir.⁸⁶ Bu faaliyet organları genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu yahut denetçilerdir.

1.10.1. Ana Sözleşme

Kooperatifi kuran yedi ortak kurucu ortak sayılır. Kuruluşta ana sözleşmenin değil, kurucu ortakların ana sözleşmedeki imzalarının noterce onaylanması gerekir.⁸⁷ Kurucular, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu madde.4'de ön görülen kayıtlara yer vermek şartıyla kendileri de özgün bir ana sözleşme hazırlayabilirler.⁸⁸ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu uyarınca ana sözleşme içeriğinde bulunması zorunlu olan ve kurucuların isteğine bırakılan maddeler bulunmaktadır⁸⁹

1.10.1.1. Ana Sözleşmede Bulunması Gereken Zorunlu Hükümler

⁸⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, md.3. 1163, 24/04/1969 Resmî Gazete.

⁸⁶ TOY, Olğay. (2010). *Kooperatiflerde Kurucu, Ortak, Yönetim Kurulu Üyeliği Sıfatları ve Bunların Cezai Sorumlulukları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.11.

⁸⁷ ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.53.

⁸⁸ KURTULAN, Ahmet. (2007). *Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.59.

⁸⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf> md.4. 1163, 24/04/1969 Resmî Gazete.

1.10.1.2. Kooperatifin Adı ve Merkezi

Genel olarak ticari işletme unvanı ve dolayısı ile kooperatifin unvanı ‘çekirdek’ ve ‘ek’ olmak üzere iki unsurdan oluşur. Kooperatif unvanı, daha önceden tescil edilmiş olan unvanlardan ayırt edilebilmesi için gerekli ekleri alacak biçimde düzenlenmelidir. Kooperatifin isminde kullanılacak ekin üçüncü kişileri yanıltıcı ve kamu düzenini ihlal edici olmamalıdır. Kooperatif ve üst kuruluşların unvanlarında kamu kurum ve kuruluşlarının unvanlarına yer verilmesi yasaklanmıştır.⁹⁰ Türk, Türkiye, Milli kelimeleri unvan için kullanılacaksa Bakanlar Kurulunun izni gerekmektedir.⁹¹

Kooperatif merkezinden kasıt, Kooperatifin tescil ile kayıtlı olduğu sicil bölgesidir. Aynı zamanda örnek sözleşmelerde genel kurulun toplantı yeri başlıklı maddesine bakıldığında genel kurul, kooperatifin merkezinin bulunduğu yerde toplanır. İfadesi bulunmaktadır. Kooperatif merkezi olarak uygun bir yerin seçilmemesi örneğin, kuruluş merkezi İstanbul olan bir yapı kooperatifi inşaatlarının bulunduğu başka bir ilde genel kurul yapmak istemesi 1163 Kooperatifler Kanunu ilgili maddesi uyarınca yetkili bakanlıkça genel kurul toplantısına izin verilmemesi sonucunu ortaya çıkartabilir.

Kooperatif merkezinin önem arz ettiği durumlardan diğeri ise, bir tüzel kişi olan kooperatif ve ortakları arasındaki muhtemel davalarda, davaların kooperatifin tescil ile kayıtlı olduğu mahal mahkemesinde görülmesi gerektiğidir.⁹²

1.10.1.3. Kooperatifin Amacı Konusu ve Süresi

Kooperatiflerin temel amacı; iş gücü, sermaye veyahut üretim birliği sağlayarak amaçlanan hedefe ulaşmaya yardımcı olmaktır. Konu ise örneğin yapı kooperatifleri vasıtasıyla ev sahibi olabilmek veya çiftçilerin üretim kooperatifleri vasıtasıyla maliyetlerini düşürüp piyasada rekabet edebilmeleri olarak sayılabilir. Ana sözleşmede kooperatif süresinin belirtilmesi ihtiyaridir. Tespit edilen bir süre varsa tescil ve ilanı zorunlu kılınmıştır.⁹³

⁹⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, md.2. 1163, 24/04/1969 Resmî Gazete.

⁹¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, md.46, Erişim tarihi: 03.12.2017

⁹² ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.61

⁹³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, md.3. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

1.10.1.4. Ortaklık Sıfatını Kazandıran ve Kaybettiren Şartlar

Ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren şartlar, 1663 sayılı Kooperatifler Kanununda 8, 19 ve 27. Maddeler arasında düzenlenmiştir. Anılan kanunun 16.maddesinde “kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebepler ana sözleşmede açıkça gösterilir. Ortaklar ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortaklıktan çıkartılamazlar.” denilmek suretiyle ortaklık sıfatını sona erdiren hallerden biri olan “çıkartılmayı gerektiren sebeplerin” ana sözleşmede net bir şekilde gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁹⁴

1.10.1.5. Ortaklık Pay Tutarı ve Kooperatif Sermayesinin Ödenme Şekli, Nakdi Sermayenin Ez 1/4’nün Ödenmesi Zorunluluğu

Kooperatif ortaklarınca taahhüt edilen kooperatif sermayesinin 1/4 oranındaki kısmının nakdi olarak ödenmesi ortaklık paylarının asgari yönde sınırlandırmıştır. Zorunlu bu miktarın ödenmesi sonrasında geri kalan sermaye taahhüdünün ne zaman ve ne şekilde ödeneceği hususunda 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ödeme Şekli ve ödeme süresine ana sözleşmede yer verilmesi şartıyla ana sözleşmeyle düzenlenebilecektir.

E. Ortakların aynı sermaye koyup koyamayacakları

Kooperatiflerde nakdi sermaye yanında ortakların aynı sermaye koyması mümkündür. Ancak aynı sermaye konulacaksa bunun ana sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir. Aynı olarak konulacak sermayenin değer tespitinin bilirkişi tarafından yapılması gerekmektedir.⁹⁵

1.10.1.6. Kooperatifin Yükümlülüklerinden Ötürü Ortakların Sorumluluk Durumları

Ana sözleşmede kooperatif ortakları tarafından aksi bir düzenlemeye gidilmemişse kooperatif alacaklılarına karşı ortaklara “sınırlı sorumluluk”⁹⁶

⁹⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

⁹⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, md.20,21. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

⁹⁶ Ortaklar, kendilerinin kooperatif borçlarından dolayı yalnızca taahhüt ettikleri ortaklık payları kadar sorumlu olurlar.

getirilmiştir. Bu durum ana sözleşmede yapılan bir düzenleme ile kooperatif ortaklarınca değiştirilmiş ise bunun tescil ve ilanı gerekmektedir.⁹⁷

1.10.1.7. Kooperatif Organlarının Görev, Yetki ve Sorumlulukları İle Seçim Şekli

1163 sayılı Kooperatif Kanununda, yönetim ve denetim kurullarının görev, yetki, sorumluluk ve seçim şekilleri ile ilgili düzenleyici hükümler getirilmiştir. Bu madde ile kanunun düzenlediği hususlar dışında kanuna aykırı olmayacak şekilde farklı düzenlemelere gidilebilmesi öngörülmüştür.

1.10.1.8. Kooperatifin Temsiline Yönelik Hükümler

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu madde 55/1⁹⁸,de kooperatifin yönetim kurulunca temsil edileceği anılan kanunun 58. maddesi temsil ve yönetim yetkisinin ana sözleşme hükümlerince düzenlenmesi şartıyla kooperatif müdür veya müdürlerine ya da yönetim kurulu üyesine bırakılabileceği belirtilmiştir.⁹⁹

1.10.1.9. Yıllık Gelir Gider Farklarının Hesaplanma ve Kullanma Şekilleri

Yıllık gelir gider farklarının hesaplanma ve kullanma şekilleri 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun m. 38’de düzenlenmiştir. “Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir. Gelir gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi öngörülmüş ise bu bölünme ortakların muameleleri oranında yapılır.” Bu kuralın dışında bir düzenleme yapılmak isteniyorsa ana sözleşmeye konulacak bir hükümlerle düzenlenmesi gerekmektedir.¹⁰⁰

⁹⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatif Kanunu, md.29,30. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

⁹⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, md.55/1. Yönetim Kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

⁹⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, md.58. Ana sözleşme, Genel Kurula veya Yönetim Kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya Yönetim Kurulu üyesine tevdi etmek yetkisini verebilir.

¹⁰⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm/20110811.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110811-5.htm>, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, md.38. tam metni, Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir-gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir. Gelir-gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi

1.10.1.10. Kurucuların Adı, Soyadı İş ve İkamet Adresleri

Kanun koyucu 1663 sayılı Kooperatifler Kanunu m. 4/1 ile kooperatifin kuruluşunda kurucuların isimlerinin, soy isimlerinin, iş ve ikamet adreslerinin ana sözleşmede ver verilmesini zorunlu kılmıştır

1.10.1.11. Kooperatif Kurucularının İsteğine Bırakılmış Olan (İhtiyari) Hükümler

- A. Genel kurul toplantısı, karar alınması ve oyların kullanılması hakkındaki hükümler
- B. Kooperatifin çalışma şekline dair esaslar
- C. Kooperatifin, kooperatif birlikleri ile olan ilişkilerinin esasları
- D. Kooperatifin diğer bir kooperatifle birleşmesine dair hükümler
- E. Kooperatifin süresi

1.10.2. Kuruluş İzni

Kooperatifin kuruluşunun yapılabilmesi için kurucular tarafından usulüne uygun olarak hazırlanmış, kurucular tarafından imzalanmış ve bu imzaların noterce onaylandığı ana sözleşme ve gerek duyulan belgelerin ilgili Bakanlığa verilerek izin talebinde bulunulması gerekmektedir. Halen kooperatiflerin faaliyet alanlarına göre, kuruluşa izin verme görevi ile yetkili olan bakanlıklar;

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'dır.

İlgili bakanlıklar, ana sözleşmeleri şekil ve emredici kurallar yönünden inceledikten sonra sonuca göre kuruluş iznini değerlendireceklerdir.¹⁰¹

öngörülmüş ise bu bölünme ortakların muameleleri oranında yapılır. Gelir-gider farkının en az % 50'si ortaklara dağıtıldıktan sonra, ortakların sermaye paylarına genel kurul kararı ile Devlet Tahvillerine verilen en yüksek faiz haddini geçmemek üzere faiz ödenebileceği ana sözleşme ile hükme bağlanabilir. Ortak dışı işlemlerden elde edilen hasılanın ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabileceği ana sözleşmede hükme bağlanabilir. Dağıtılmadığı takdirde, bunlar kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılmak üzere özel bir fonda toplanır. Bir yıllık faaliyet neticeleri menfi olduğu takdirde açık, yedek akçelerden ve bunların kâfi gelmemesi halinde ek ödemelerle veya ortak sermaye paylarıyla karşılanır. Menfi neticeler ortadan kaldırılmadıkça gelir, gider farkı ve faiz dağıtımı yapılamaz.

¹⁰¹ ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.60.

1.10.3. Tescil ve İlan

Kooperatif kuruluş izninin alınmasının ardından, kooperatif ana sözleşmesi ilgili ticaret sicil müdürlüğüne tescil ve ilan edileceklerdir. Kooperatif ticaret siciline tescil ile kişilik kazanır ve ancak bundan sonra kooperatif unvanını kullanabilir. Kooperatiflerin tescil ve ilanı hakkında yapılacak işlemler hususunda 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda hüküm bulunmadığından aynı kanunun 98 maddesi gereğince 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun konularla ilgili 24 ve 38. Maddelerine uyulacaktır.¹⁰²

Yargıtay 5. CD verdiği bir kararda nitelikli zimmet suçundan sanıklar hakkında verilen beraat kararını, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre, kooperatif yöneticisi sanıkların memur gibi cezalandırılabilmesi için kooperatifin tescili ile tüzel kişilik kazanmasının gerekmektedir. Buna göre öncelikle kooperatifin Kuruluş ve tescilinin ve sanıkların suç tarihi itibarıyla kooperatifteki görev durumlarının sorularak tespit edilmesi, tespit sonucuna göre zimmetin varlığı halinde bundan hangi sanığın ne oranda sorumlu olduğunun araştırılıp ettirildikten sonra, 5237 Sayılı TCK'nın ilgili hükümleri de irdelenmek suretiyle bir karar verilmesi gerekir. Sayılan bu unsurların gözetilmemesini bozma nedeni saymıştır.¹⁰³ Yargıtay 5. CD verdiği diğer bir karar ise 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun ilgili maddeleri uyarınca kooperatifin tescil ve ilan sonrasında tüzel kişilik kazanacağı düzenlenmiştir. Ancak tüzel kişilik kazanmış kooperatiflerin Yönetim Kurulu üyeleri ve personelinin memur gibi cezalandırılacakları, tescilden önce kooperatif adına işlem yapanların şahsen sorumlu olacağı öngörüldüğünden, kooperatifin tüzel kişilik kazanıp kazanmadığı araştırılmadan hüküm kurulmasını bozma nedeni saymıştır.¹⁰⁴ Örnek olarak verdiğimiz Yargıtay kararları da göstermektedir ki Kooperatiflerde cezanın tespiti açısından tescil ve ilan önem arz etmektedir. Bu hususlardaki bir eksik bozma nedeni olmaktadır.

1.11. Kooperatifin Organları

Medeni kanunun ilgili maddesi gereği tüzel kişilerin iradesi, organları aracılığı ile ifade olunurken; kooperatif tüzel kişiliğinin medeni hakları kullanabilme yetkisi ana

¹⁰² ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.59,60.

¹⁰³ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2006/438, Karar No: 2006/9161, Tarih: 16.11.2006

¹⁰⁴ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2007/4810, Karar No: 2007/5362, Tarih: 27.06.2007

sözleşme hükümlerinde belirtildiği gibi oluşturulması zorunlu olan çeşitli organlara sahip olunmasıyla başlar.¹⁰⁵

Bu organlar;

A. Genel Kurul,

B. Yönetim Kurulu,

C. Denetim Kurulu yahut denetçilerdir

1.11.1. Genel Kurul

Paydaşların ortaklık haklarını kullandığı organdır. 1163 Sayılı Kooperatifler kanunu m.42'de genel kurul için bütün paydaşları temsil eden en yetkili organdır denilmektedir. Ancak genel kurulun ortakları temsil yetkisi bulunmamaktadır. Madde de geçen en yetkili ibaresinden anlaşılması gereken, yasa ile ya da ana sözleşme ile açıkça yönetim kuruluna bırakılmamış niteliğine uygun düşen kararları alma hakkının genel kurula ait olmasıdır. Madde 42'de geçen en yetkili ibaresi yorum kuralı getirmekte olup genel kurula üst organ gücü vermemektedir. Bu bakımdan kooperatiflerde organlar arası ast üst ilişkisi yoktur. Fonksiyon ayrımı vardır.¹⁰⁶

Genel kurul bir karar organı niteliği taşımaktadır. Genel kurulda alınan kararlar toplantıda bulunmayan ya da hayır oyu kullanmış bulunan kooperatif üyelerini de bağlamaktadır. Genel kurulu düzenleyen hükümler 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 42 ile 54. maddeleri arasında gösterilmektedir.¹⁰⁷

Genel Kurula ait olup devredilemeyen yetkiler.1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 42. Maddesinin 2 fıkrasında gösterilmiştir. Kurul, aşağıdaki yetkilerini devir ve terk edemez. Bu yetkilerden bazıları şunlardır.

1. Ana sözleşmeyi değiştirmek,
2. Yönetim Kurulu ve Denetçiler Kurulu üeleriyle gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek,
3. İşletme hesabı ile bilanço ve gerektiğinde gelir gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak,
4. Yönetim ve denetçiler kurullarını ibra etmek,

¹⁰⁵ Türk Medeni Kanun, md.49/1-50/1, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, Erişim tarihi: 15.12.2017

¹⁰⁶ POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal., ÇAMOĞLU, Ersin. (2000). Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2000, s.957.

¹⁰⁷ Koop Genel Müdürlüğü. Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı TTK Getirdiği Yenilikler, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm>

5. Kanun veya ana sözleşme ile Genel Kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek.¹⁰⁸

1.11.2. Yönetim Kurulu

- Kooperatifi yöneten ve temsil eden icra organıdır.
- Yönetim Kurulu en az üç üyeden oluşturulur. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır.
- Yönetim Kurulu üyeleri en fazla 4 yıl için seçilirler. Ana sözleşmede aksine bir hüküm bulunmuyorsa yeniden seçilebilirler.
- 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun da yönetim kurulu üyeliğinin kazanılması yahut kaybedilmesi hususunda toplu ve düzenli hükümler yer almamaktadır. Kooperatifi temsil görevi yönetim kurulunda olduğundan kurumlar karşısında, mahkemelerde ve üçüncü kişilere karşı kooperatifi yönetim kurulu temsil eder.¹⁰⁹

1.11.3. Denetim Kurulu (Denetçiler)

Kooperatifin işlem ve hesaplarını kontrol denetçilerin görevidir. Bu görevi genel kurulu temsilen yaparlar. Genel kurul, denetim kurulu üyelerini en az bir yıl için seçer, denetçilerin sayısı bir veya birden daha çok olabilir. Denetim kuruluna seçilenler kooperatifin paydaşı olabileceği gibi bu sıfatı taşımayabilirler.

Yönetim kurulu üyeleri için aranan şartlar 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu 56' maddesinin birinci fıkrasının birinci ve üçüncü bentlerinde düzenlenmiştir Bu düzenlemeler denetçiler hakkında da uygulanır. Denetçilerin görevlerini kısaca maddeler halinde sıralarsak

- A- İnceleme
- B- Rapor düzenleme
- C- Sır saklama, gibi temel görevleri vardır.¹¹⁰

¹⁰⁸ ÇETİN, Erol. (2003). *Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.21.

¹⁰⁹ POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal., ÇAMOĞLU, Ersin. (2000). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2000, s.957.

¹¹⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, md. 65. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

1.12. Kooperatiflerde Üst Örgütlenme

Üst örgütlenme kademeleri sırası ile

- A. Kooperatif Birlikleri
- B. Kooperatifler Merkez Birlikleri
- C. Türkiye Kooperatif Birliğidir.

Üst örgütlenme Kooperatiflerin ortak çıkarlarını muhafaza etmek, maksatlarını yaşam sahasına tatbik etmek için iktisadi çalışmalarda bulunmak, var olan çalışmalarını düzenlemek, eğitim imkânları sağlamak gibi gerekçeler düşünüldüğünde kooperatifler sisteminin kurulup işletilmesi için yapılan bir çatı kooperatif düzenidir.¹¹¹

Çetin'e göre ise aynı konu için kurulmuş olan kooperatiflerin tek başlarına yapamayacakları ya da birlikte yapmalarında yarar umulan işleri en iyi ve en ekonomik biçimde yapmak amacıyla güçlerini bir araya getirerek aşağıdan yukarıya doğru piramit biçiminde örgütlenmelerine üst örgütlenme, bu biçimde oluşan birliklere de kooperatif üst birlikleri denmektedir.¹¹²

Kooperatiflerin ortak çıkarlarını korumak ve kuruluş maksatlarına ulaşmak için aralarında örgütlenmelerine kooperatifler kanunu m.70 ve 80 ile düzenlenmiş ve izin verilmiştir.

Buna göre,

- Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri
- Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri veya doğrudan Türkiye Milli Kooperatifler Birliği
- Kooperatif Merkez Birlikleri de Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ni kurabilmektedir.¹¹³

1.12.1. Kooperatif Birlikleri

Kooperatiflerin ilk kademedeki üst kuruluşları, kooperatif birlikleridir. Faaliyet konuları aynı ya da birbirleriyle ilgili olan en az 7 kooperatifin oluşturduğu birliktir.¹¹⁴

¹¹¹ POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal., ÇAMOĞLU, Ersin. (2000). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2000, s.967.

¹¹² ÇETİN, Erol. (2004). *Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.22.

¹¹³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, md.70, md.76, md.77. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

Kooperatif Birlikleri de kooperatiftir. Kooperatif birliğinin oluşturulması için kurucu kooperatiflerin ana sözleşmelerinde hüküm bulunmalıdır.¹¹⁵ Maddeler halinde sıralayacak olursak, kooperatif st birliğinin kurulabilmesi için;

- Birliğe katılacak kooperatiflerin çalışma konularının aynı veya birbirleriyle ilgili nitelikte olması

- En az 7 kooperatifin bir araya gelmesi,

- Kooperatifin ana sözleşmesinde birlik kurabileceklerine veya kurulmuş birliğe girebileceklerine dair hüküm olması,

- Birliklerin kooperatif şeklinde kurulması şarttır.

1.12.2. Kooperatif Merkez Birlikleri

Merkez Birlikleri Kooperatif st kuruluşlarının ikinci kademesidir. Kooperatif birlikleri bir araya gelerek kooperatif merkez birliklerini kurarlar. Merkez birliği genel kuruları merkez birliğini oluşturan kooperatif birliklerinin genel kurulları tarafından seçilen kişilerden oluşur. Merkez birliği yönetim kurulları ise genel kurul tarafından yeleri arasından seçilir.¹¹⁶

Kooperatif birliklerinin 7 veya daha çok kooperatif tarafından kurulabileceği kanunda açık bir şekilde hüküm altına alındığı halde Merkez Birliklerinin en az kaç kooperatif birliği tarafından kurulacağı kanunda gösterilmemiştir. Ancak, maddenin birinci fıkrasında Merkez Birliklerinin de kooperatif şeklinde kurulacağı hükümünü yanı sıra kooperatiflerin en az yedi kişi tarafında kurulduğu da dikkate alındığında, Merkez Birlikleri en az yedi kooperatif birliği tarafından kurulabilecektir.¹¹⁷

1.12.3. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, Kooperatifler Kanunu m77 ile kurulması n görülmüş olup Tüm Türkiye'yi kapsamakta ve kooperatiflerin st kuruluş halinde rgtlenebilecekleri birliklerin en st kademesini oluşturmaktadır.

¹¹⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, md.70/1. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

¹¹⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, Kooperatif Kanunu, md.72/1-2. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

¹¹⁶ POROY, Reha., TEKİNALP, nal., ÇAMOĞLU, Ersin. (2000). *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2000, s.968.

¹¹⁷ ÜSTÜN, Yusuf., AYDIN, Muhittin. (2017). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.327,330.

Birlikler ve Merkez Birlikler kooperatif şeklinde Türkiye Milli Kooperatifler Birliğini kurabilirler.¹¹⁸ Yani bir kooperatif birliği merkez birliğe üye olmadan da doğrudan doğruya Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine üye olabileceklerdir. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ulusal birlik örgütlenmesine olanak sağlayan 1163 sayılı Kooperatifler Yasası'nın yürürlüğe girmesinden ancak 22 yıl sonra 30 Aralık 1991 tarihinde kurulabilmiştir. Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin ortak sayısında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Ortak olabilmek için KoopK uyarınca kooperatif birliği veya kooperatif merkez birliği olarak kurulmuş olmak, genel kurullarında ortak olma yönünde karar almak yeterlidir.¹¹⁹

1.12.4. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA)

1895 yılında kurulan Uluslararası Kooperatifler Birliği, (The International Cooperative Alliance ICA) günümüz itibari ile 95 ülkede 284 kooperatif federasyonunu ve organizasyonunu temsil eden dünya çapındaki kooperatifler için en üst düzey örgüttür. ICA, 1948 yılından bu tarafa Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinde danışman kurum olarak temsil edilmektedir. FAO ve ILO ile iş birliği anlaşmaları mevcuttur. Uluslararası Kooperatifler Birliğinin bugünkü merkezi Cenevre'de bulunmaktadır.

1. Afrika,
2. Amerika,
3. Asya-Pasifik,
4. Avrupa olmak üzere

4 Bölgeye ayrılmıştır. Ülkemiz Avrupa Bölgesine üyedir. Avrupa Kooperatifleri (Cooperatives Europe) ICA Avrupa Bölgesi; Türkiye dâhil 33 Avrupa ülkesinden 176.000 kooperatifi ve 141 milyon Kooperatif üyesini temsil etmektedir.¹²⁰

¹¹⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>, Kooperatif Kanunu, md.77. 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete.

¹¹⁹ YÜCEL, Celal. (2011). *Kooperatiflerde Ceza Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2011, s.29.

¹²⁰ Geleceği Önemseyenler Derneği, 2013. <http://www.gonder.org.tr/>, Erişim tarihi: 12.03.2018

1.12.5. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) Çalışma Alanları

ICA'nın temel amacı, dünya genelinde, özerk kooperatiflerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için çalışmanın yanı sıra, kooperatifler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayarak kooperatifçiliğin gelişmesine katkıda bulunmak, kooperatifler arası bilgi ve tecrübe değişiminin sağlanması için bilgi derlemek ve kooperatifçiliği uluslararası alanda tanıtmak, yaygınlaştırmak ve savunmak şeklinde özetlenebilir.¹²¹

Tek başına sadece Avrupa Birliği'ni ele aldığımızda 250.000 kooperatif bulunmaktadır. Ayrıca, 5,4 milyon kişiye iş imkânı sunan kooperatifler, istihdam bakımından da son derece önemlidirler. Bu işletmeler, Avrupa Birliği'nde 163 milyondan fazla ortağın hayatını etkilemektedir.¹²²

Türkiye'den altı kooperatif kuruluş ICA üyesidir. Bunlar Kooperatifçilik Kurumu (1969), Batıkent Konut Kooperatifleri Birliği (Kent-Koop) (1984), Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği (1987), Pancar Ekicileri Kooperatifi Birliği (1988), Tariş Tarım Kooperatifleri Birliği (1994), Adana-Koop (1995) olarak sıralanmaktadır.¹²³

1.12.6. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) Kooperatifçilik İlkeleri

1.12.6.1. Gönüllü Serbest Giriş İlkesi

Kooperatifler, sosyal, ırksal, dini, siyasi yahut cinsel herhangi bir ayırım gözetmeksizin ortak olmanın getireceği sorumlulukları kabul eden herkese açık kuruluşlardır. Gönüllü Serbest Giriş İlkesini, maksat ve amaç bütünlüğü bulunan paydaşların iktisadi çıkarlarını tesis etmek için tamamen kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda bir araya gelmesi şeklinde açıklamak makul olacaktır. Bu açıdan bir kimse herhangi bir kooperatife girmeye zorlanamaz veya Kooperatife katılım gerekliliklerini yerine getiren bir kişi yukarıda sayılan nedenle reddedilemez bu bakımdan denilebilir ki kişinin kooperatife katılım ve ayrılma kararı özgür iradesine bağlıdır.¹²⁴

¹²¹ www.tarimkredi.org.tr, Erişim tarihi: 12.03.2018

¹²² [https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20\(2012-2016\).pdf](https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20(2012-2016).pdf)

¹²³ AYDOS, Hilal., MÜFTÜOĞLU, Volkan. (2001). *Türkiye'de Kooperatifçilik*, İTO Yayınları, İstanbul, 2001, s.221-222.

¹²⁴ [https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20\(2012-2016\).pdf](https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20(2012-2016).pdf)

1.12.6.2. Ortağın Demokratik Yönetimi İlkesi

İlke kendini her paydaşa bir oy hakkı ile kendini göstermektedir. Paydaşların bir araya gelmesi ile genel kurul, genel kurulda özgür irade esası ile kullanılan oylar ile yönetim kurulu ve denetim kurulu oluşturulur. Meydana getirilmiş bu kurullar vasıtası ile kooperatif yönetilir. Oy hakkı hususunda belirtilmesinde yarar bulunan bir ayrıntı ise ortağın kooperatife katılım esnasında ortaya koyduğu sermayesinin miktarının veyahut kooperatif ile var olan alışverişinin birden fazla oy hakkı vermemesidir.¹²⁵

1.12.6.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi

Paydaşlar, kooperatiflerinin sermayesine eşit miktarda katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler. Bu sermayenin bir miktarı genellikle kooperatifin ortak mülkiyetidir. Çoğunlukla paydaşlar, kooperatife katılımın koşulu olarak taahhüt edildiği üzere (var ise) sermaye üzerinden kısıtlı miktarda kazanç elde ederler. Oluşacak işletme fazlası paydaşlar tarafından,

A. Yedek akçe oluşturmak için ayırım (cüzi miktarda)

B. Paydaşların kooperatif alışverişleri oranında faydalandırma (Risturn verilmesi)

C. Paydaşlarca uygun bulunan diğer faaliyetlere destek olma gibi amaçların biri ya da tamamı için ayırırlar.¹²⁶

1.12.6.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi

Bu ilke demokratik yönetim ilkesinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Kooperatiflerin sermaye şirketlerinde olduğu gibi hükümetlerle olan iş birlikleri veya anlaşma yapmaları veyahut dış kaynak temin etmeleri durumunda paydaşların kooperatiflerinin özerk yapısına ve demokratik yönetim şeklini zafiyete uğratmayacak biçimde koordine etmelidirler.¹²⁷

¹²⁵ MÜLAYİM, Ziya Gökalp. (2013). *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.114.

¹²⁶ <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri>, Erişim tarihi: 24.12.2017

¹²⁷ KOÇ, Hakan. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.5,6.

1.12.6.5. Eğitim Öğretim ve Bilgilendirme İlkesi

İlkenin maksadı kooperatif paydaşlarına ve halka kooperatifçilik ilkelerinin faydalarını iktisadi ve demokratik açıdan öğretmektir. Paydaşların ilke ve yöntem konusunda eğitilmeleri kooperatifçiliğin hayata uygulanması ve başarı sağlanmasında önem arz etmektedir.¹²⁸

1.12.6.6. Toplumsal Sorumluluk İlkesi

İlkenin ortaya koyduğu değer, kooperatif paydaşlarının amaç ve maksatları çerçevesinde var oldukları toplumun kalkınması için çalışma sorumluluğudur. Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu'nun 1995 Manchester Kongresinde kabul edilmiş olan ilkelerinden bütünüyle yeni olan tek ilkedir.¹²⁹

1.12.6.7. Kooperatifler Arası İş Birliği İlkesi

Bu ilkeye göre; Kooperatifler, paydaşlarına daha çok faydalı olabilmek var olan kooperatifçilik yönelimini kuvvetlendirmek için tüm gayretleri ile diğer kooperatiflerle yerel, ulusal ve uluslararası kademelerde iş birliği yaparlar.¹³⁰

¹²⁸ KOÇ, Hakan. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.5,6.

¹²⁹ ERÇİN, Ferhat. (2005). *Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri*. Der Yayınları, İstanbul, 2005, s.201,202.

¹³⁰ ERÇİN, (2005). *a.g.e.*, s.200,201.

İKİNCİ BÖLÜM

2. CEZA SORUMLULUĞUNUN TEMEL İLKELERİ

Ceza hukuku, devletin organlarınca suç sayılan hukuka aykırı davranışları ve suça uygulanacak yaptırım, düzenleyen hukuk dalıdır.¹³¹ Sade vatandaş, hukuku daha çok ‘ceza hukuku’ olarak düşünür. Ona göre hukuk ve yaptırım iç içe geçmiş durumdadır. Ceza, suç işleyen kişiye devletçe uygulanan yaptırım niteliğini taşır.¹³²

Toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin açık şekilde ve bilerek ihlali veya bu değerleri koruma amacı güden kurallara özensizlik taşıyan insan davranışları suç olarak tanımlanabilir.¹³³

2.1. Suç Kavramı

Genel olarak suç, kanunun suç olarak düzenlemekte menfaat gördüğü bir değer in ihlalinin cezalandırılmasıdır. Suçun işlenmesi hukuki bir ilişkinin doğmasına sebebiyet verir. Çünkü kanun tarafından korunmuş bulunan, aslında ihlal edilmemesi gereken bir emir ihlal olunmuştur. Suçu ancak kanun düzenleyebilir. Buna şekli suç veya suçun şekli kanuniliği adı verilir.¹³⁴

Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi Türk hukukunda, örtülü olarak 1924’te açık olaraksa 1961 ve sonrasında 1982 Anayasa’sında düzenlenmiştir. 1982 Anayasası’nın 13. maddesinde “temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz” denilmek suretiyle temel hak ve hürriyetler güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın “suç ve cezalara ilişkin esaslar” başlıklı 38. maddesi de açıkça; “kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zaman aşımı ile ceza mahkûmiyetinin

¹³¹ BİLGİLİ, Fatih., DEMİRKAPILI, Ertan. (2012). *Hukukun Temel Kavramları*, Dora Basım Yayın, Bursa, 2012, s.195.

¹³² GÜRİZ, Adnan. (2016). *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.227.

¹³³ ÖZGENÇ, İzzet. (2006). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, 3. baskı, Ankara: 2006, s.190.

¹³⁴ SOYASLAN, Doğan. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.195.

sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” hükmüyle suçların ve cezaların kanuniliği ilkesini düzenlemeye kavuşturmuştur.¹³⁵

2.2. Ceza Kavramı

Cezanın özünde suç işleyene elem verilmesi, ıstırap çektirilmesi fikrinin bulunduğu söylenebilir.¹³⁶ Suçun karşılığı olarak uygulanan zorlama ve yoksunluklar ceza (yaptırım) olarak isimlendirilir.¹³⁷ İhlalin sonucu, ihlal eden ceza yaptırımı ile cezalandırılmaktadır. Yüklenen ceza insanın ruh ve canına yönelik olabileceği gibi malına da yönelik olabilir.¹³⁸ Sadece cezayı esas alan bastırıcı özellikteki geleneksel ceza hukukundaki gelişmeler, cezai sonuçlar başlığı altında cezalar ve güvenlik tedbirlerini içeren yeni bir sistemi ortaya çıkarmıştır. Bu noktaya üç temel aşamadan geçilerek gelinmiştir. Bu aşamalardan ilki “Klasik Ceza Sistemidir”. Bu sistemde ceza manevi sorumluluğa dayanan bir ödetmeden ibarettir. İkinci aşama ise suçlunun eğitilmek veya tedavi edilmek suretiyle yeniden sosyalleştirilmeye çalışıldığı, toplumsal savunmaya yönelik güvenlik tedbirlerine ilişkin pozitivist sistemdir. Ve nihayet modern ceza kanunları tarafından benimsenen ve karma ceza hukukuna cevap veren, ceza ve güvenlik tedbirlerinin bir arada bulunduğu üçüncü sistem ortaya çıkmıştır. Ceza, söz konusu sistemde yine temel yaptırımdır; ancak bu sistem faillerin değişik kişiliklerine göre ödetici, tedavi ve ıslah edici veya etkisiz hale getirici bir işlevi yerine getirmeye daha elverişlidir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu da bu sistemi benimsemiştir.¹³⁹

2.3. Ceza Yaptırımı ve İdari Yaptırım Ayrımı

İçel'e göre, devlet faaliyetleri hangi özel amacı taşırsa taşırsın, nihayetinde düzenin sağlanması amacına hizmet edecektir; ancak, erkler ayrılığı gereği, her erk ayrı amaç ve esaslar çevresinde örgütlendiğinden, idarenin yaptırım uygulamasından

¹³⁵ EŞİTLİ AYGÜN, Ezgi. Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi, s.231,232, <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-104-1249> Erişim tarihi: 01.06.2018.

¹³⁶ GÜRİZ, Adnan. (2016). *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.227.

¹³⁷ BİLGİLİ, Fatih., DEMİRKAPILI, Ertan. (2012). *Hukukun Temel Kavramları*, Dora Basım Yayın, Bursa, 2012, s.198.

¹³⁸ SOYASLAN, Doğan. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.195.

¹³⁹ TOROSLU, Haluk. (2007). *Ceza Müeyyidesi*, Yüksel Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.9,10.

beklenen amaç ile mahkemelerin yaptırım uygulamasından beklenen amaçlar farklı olacaktır.

Her şeyden önce, idari yaptırım bir kabahat, karşında uygulandığına göre, suçun karşılığında uygulanan cezadan farklı olacaktır. İdari düzeni ihlal eden eylem ile ceza hukuku anlamındaki suç arasında hukuka aykırılık bakımından bir fark bulunmamaktadır. Her iki tür hukuka aykırılık halinde de sosyal düzenin temelleri ihlal edilmektedir. Ancak, ceza hukuku alanında öngörülen yaptırımlar, toplumsal düzene aykırı olan ve ceza kanunlarında suç sayılan davranışlara uygulanıp, toplum düzeninin korunması ve sağlanması amacına yönelikken; idari yaptırımlar, idari düzenin sağlanmasına, idarenin kendi işleyişini düzenlemeye ve iç düzenini korumaya yöneliktir.¹⁴⁰ Her iki yaptırım türü ile de kamu düzeni korunmaya çalışılmaktadır. İdari yaptırımlar hafif sayılabilecek ihlalleri, cezalar ise toplum düzenini daha büyük boyutta sarsan fiilleri cezalandırmaktadır.

2.4. Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu

Anayasanın 38 maddesi ve TCK'nın 20 maddesi hükümleri uyarınca kişi ancak icra ettiği fiilden sorumlu tutulmaktadır.

Cezanın şahsiliği bir tüzel kişilik olan kooperatifler açısından nasıl uygulanacaktır. Bu noktada kişilik, kavramının hukuk tarafından yalnızca insanlara tanınmadığının söylememiz faydalı olacaktır. 'İnsan olmadıkları halde insan gibi kişi sayılan kuruluşlara tüzel kişi denilir.'¹⁴¹

4721 sayılı Medeni kanununun 50/1. Maddesi gereği tüzel kişilerin iradesi, organları aracılığı ile ifade olunur derken, kooperatif tüzel kişiliğinin medeni hakları kullanabilme yetkisi ana sözleşme hükümlerinde belirtildiği gibi oluşturulması zorunlu olan çeşitli organlara sahip olunmasıyla başlar (TMK m.49/1) demek suretiyle düzenlenmiştir.¹⁴²

Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu hususunda üç farklı görüş öne sürülmektedir. Bunlardan ilkinde göre,

¹⁴⁰ AYATAR KIZILYAR, Sema. (2013). Ceza Yaptırımı ile İdari Yaptırım Ayrımı, <https://journal.yasar.edu.tr> s.22,23. Erişim Tarihi 14.06.2018

¹⁴¹ GÜRİZ, Adnan. (2016). *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.197.

¹⁴² <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5245.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5245.pdf>, TMK. m.54, m.55, Erişim tarihi: 15.02.2018

Tüzel kişilerin özellikleri hakkında ortaya konmuş gerçeklik görüşünü benimseyen bakış açısına göre; tüzel kişiliği ortaya çıkartan gerçek kişilerden farklı bir irade ve kişilikleri bulunmaktadır. Tüzel kişilerin kanaatleri organları diğer bir ifadeyle gerçek kişilerce ortaya konmakla birlikte, beyan edilmiş olan kanaat herhangi bir paydaşın şahsi fikri olmayıp, tüm paydaşların üzerinde görüş alış verişinde bulunduğu ve nihai olarak ortak kararları haline getirmiş oldukları ve tek bir paydaşa mal edilemeyecek bir karardır. Hak ve fiil ehliyetine sahip, tüzel kişilerin hukuk dışına taşan davranış ve işlemlerinden ötürü taşıdığı özellikleri ile bağdaşan bir kısım suçların, faili olabilmeleri hukuken mümkün olmalıdır.¹⁴³

Bir diğer görüş ise, tüzel kişiyi oluşturan kişiler arasında gerçek bir birlik yoktur. Farazi bir birlik mevcuttur, özde birlik yoktur. Tüzel kişi soyut bir kurumdur. Bu nedenle ceza hukuku açısından iradesi olamaz. Ceza hukukunda sorumluluğun kaynağı subjektif iradedir. Subjektif iradesi olmayan kimsenin manevi sorumluluğu olamaz ve kusur yeteneğine sahip değildir. Tüzel kişilere cezai sorumluluk tanımak, cezaların şahsiliği ilkesi ile bağdaşmaz. Doktrinde üçüncü akım ise, tüzel kişilerin sadece kabahatlerden sorumlu tutulabileceği yönündedir. Görüşün kabul edilmiş nedeni kabahatlerin, yaptırımlarının idari ve mali cezaları olmalarıdır.¹⁴⁴

Konuyu kooperatif açısından değerlendirdiğimizde hali hazırda yürürlükteki mevcut TCK açısından Tüzel kişiler suç faili kabul edilmemekte (Madde 20) yasada gösterildiği şekli ile bazı suçlarda güvenlik tedbirlerine başvurulmaktadır. Bu tedbirler; Müsadere ve faaliyet izninin iptalidir (Madde 60). Bir diğer yaptırım ise kabahatler kanununda gösterilmiş olan ve bazı suçlarda uygulama alanı bulan idari para cezasıdır. (43/A).¹⁴⁵

2.4.1. İzin İptali

5237 Türk Ceza Kanunu'na göre, ilgili kamu kurumu izni ile faaliyet gösteren özel hukuk tüzel kişisinin bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel

¹⁴³ ASLAN, Yasin. (2010). "Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu", *Ankara Barosu Dergisi*, 2010, s.239.

¹⁴⁴ SOYASLAN, Doğan. (2010). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.509.

¹⁴⁵ CENTEL, Nur. (2016). "Ceza Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu Şirketler Hakkında Yaptırım Uygulanması", *Ankara Üniversitesi. Hukuk Fak. Dergisi*, 2016, s.1.

kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkemece mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, iznin iptaline karar verilir.¹⁴⁶

2.4.2. Müsadere

Müsadere, işlenen suçla bağlantılı eşyanın veya kazancın mülkiyetinin devlete geçmesi demektir.

Eşya müsaderesi, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesi için verilen veyahut suçtan elde edilenlerin sahipliğinin devlete geçmesidir.

Kazanç müsaderesi ise, suç ile sağlanan veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi kazançlar ile bu kazançların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu elde edilen ekonomik kazançların sahipliğinin devlete geçmesidir.¹⁴⁷

2.5. Ceza Sorumluluğunda Kusur Türleri

2.5.1. Kast

Kast kişi ile işlediği suç arasındaki manevi bağı ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle işlenen suçun unsurlarını bilerek suçu gerçekleştirmek istemektir.¹⁴⁸

Fail, düşündüğü, öngördüğü ve dolayısıyla bildiği sonucu aynı zamanda isteyerek gerçekleştirmişse, gerçekleşen sonuç bakımından doğrudan kast söz konusu olur.¹⁴⁹

2.5.2. Olası Kast

TCK'nin m.21'de olası kast, şahsın suçun kanuni tanımında geçen şartların gerçekleşebileceğini düşünmesine karşın suç sayılan fiili işlemesi halinde bu durumda olası kastın varlığından bahsedilerek düzenlenmiştir.

¹⁴⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3016.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3016.pdf>, TCK, m.54, m.55., Erişim tarihi: 15.02.2018

¹⁴⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3016.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3016.pdf>, TCK, m.54-55, Erişim tarihi: 15.02.2018

¹⁴⁸ ÖZGENÇ, İzzet. (2006). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2006, s.280.

¹⁴⁹ İÇEL, Kayıhan. (2007). "Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, s.64.

Fail hukuka aykırı sonucu öngörmüş ve tasavvur etmiştir. Fakat sonucu doğrudan doğruya istememiş, ancak göze almıştır.¹⁵⁰

Ceza kanunumuz kast ve olası kast arasında ayrıma gitmiş, kanun koyucu TCK m 21/2’de kasten işlenen suçlara nazaran olası kast ile işlenen suçlarda ceza indirimi öngörmüştür.

2.5.3. Taksir

Suçun tanımında geçen unsurlardan birisini kişinin dikkatsizliği ya da gelişmiş güzel davranışları sebebi ile daha öncesinde düşünülmemiş iradi hareket ile gerçekleştirmesidir. Taksirdeki hareket icrai veyahut ihmal sonucu bir davranış olabilir.¹⁵¹

Kural olarak suç kabul edilen davranış ve eylemler kasten işlenebilir. Taksir istisnai bir durumdur. Taksir ile gerçekleştirilmiş bir eylemin cezai bir yaptırıma tabi olabilmesi ancak suçun kanunda geçen tanımında açık şekilde yazılmış olması gerekmektedir.¹⁵²

2.5.4. Bilinçli Taksir

TCK’nın m. 22 (3)’de fail olabileceğini düşündüğü neticeyi istememektedir. Ancak buna rağmen neticenin meydana gelmesi hâlinde bilinçli taksir vardır. Fail olası sonucu düşünmektedir. Fakat bu sonucun ortaya çıkmaması adına göstermesi gereken dikkat ve itina göstermemektedir. Bilinçli taksir ile olası kast arasında farkta bu noktadır. Olası kastta fail oluşabilecek sonucu göze almaktadır. TCK’nın 22/2 maddesinde taksirle işlenen suça uygulanacak müeyyide, bilinçli taksir ile işlenmesi halinde artırma gidilmesi öngörülmüştür.¹⁵³

2.6. Suça Katılma

Suçta katılma, bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun, birden fazla kişi tarafından işbirliği içinde işlenmesini ifade etmektedir. Suça katılan herkes, sadece suç

¹⁵⁰ ADIGÜZEL, Recep. (2005). *Yeni Türk Ceza Kanununda Olası Kast ve Bilinçli Taksir*, Ankara Barosu Dergisi, 2005, s.66.

¹⁵¹ MALKOÇ, İsmail. (2008). *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Malkoç Kitapevi, Ankara, 2008, s.5.

¹⁵² ÖZGENÇ, İzzet. (2006). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2006, s.308.

¹⁵³ TCK. m.22/2,3.<http://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat/Metin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

katıldığı için değil, suçun işlenişindeki katkısı ve bu katkının önemine göre cezalandırılmaktadır. Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştirenlerden her biri fail olarak sorumlu tutulmakta, böylece suçun işlenişi üzerinde birlikte hâkimiyet kurarak suçu işleyen kimseler, suç için kanunda öngörölmüş cezayla cezalandırılmaktadır.

2.6.1. Müşterek faillik

Müşterek faillik, suçun icra hareketlerinin birlikte gerçekleştirilmesidir. Birlikte suç işleme kararına bağılı olarak, suçun icrasına ilişkin işbölümüne dayalı ortak katılım suçun icrasına yönelik, suç üzerinde kurulan ortak hâkimiyeti gerekli kılmaktadır. Her müşterek fail, suçun icrasına ilişkin müessir, fonksiyonel bir katkı sunmaktadır. Müşterek faillikte, birlikte suç işleme kararının yanında, fiil üzerinde ortak hâkimiyet müştereken kurulduğu için, her bir suç ortağı fail statüsündedir.¹⁵⁴

2.6.2. Azmettirme

Suçun icrasına katılmakla birlikte, işlenişine bulunduğu katkının niteliğı gereğı kanuni tanımdaki fiili gerçekleştirmeyen diğere suç ortaklarına “şerik” denilmektedir. Kanunda şeriklik; azmettirme ve yardım etme olarak iki farklı şekilde hüküm altına alınmıştır.¹⁵⁵ Azmettirme, TCK'nın 38. maddesinin 1. fıkrasında, ‘Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır’ şeklinde düzenlenmiştir. Azmettirme, suç işleme düşüncesi olmayan bir kişide suç işleme düşüncesi oluşturmaktır.¹⁵⁶ Yani, suç işleme kararının, suça katılanlara aldırmasıdır.¹⁵⁷

2.6.3. Yardım Etme

Suçun işlenmesinde sağlanan ve azmettirme veya faillik oluşturmayan her türlü katkı yardım etme içerisinde değerlendirilir. TCK m. 39 ile yardım şekilleri sayma suretiyle belirlenmiştir. Buna göre “suç işlemeye teşvik etmek, suç işleme kararını

¹⁵⁴ ÖZGENÇ, İzzet. (1994). Faillığın Üçüncü Bir Görüş Şekli Olarak Müşterek Faillik, dergipark.gov.tr/download/article-file/261728, s. 2.

¹⁵⁵ YÜKSEKKAYA, Bayram. (2016). ‘Suça Yardım Etme’ Suçu, <http://www.yuksekkayalawoffice.com/makaleler>, s. 4.

¹⁵⁶ ÖZEN, Mustafa. (2007). 5237 Sayılı TÜRK CEZA KANUNU'nun İştirak Kurumuna Bakışı, tbbdergisi.barobirlik.org.tr, s.8.

¹⁵⁷ YÜKSEKKAYA, Bayram. (2016). ‘Suça Yardım Etme’ Suçu, <http://www.yuksekkayalawoffice.com/makaleler>, s.5.

kuvvetlendirmek, fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek, suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek, fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak ya da suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak” şeklindeki katkılar yardım etmeden dolayı sorumluluğa yol açacaklardır. Yardım etme, faile, kendisinde suç fikri uyandıktan sonra sağlanan bir katkı olması bakımından azmettirmeden, suç oluşturan fiil üzerinde hâkimiyet kurulmamış olması bakımından faillikten ayrılır. TCK m.39da yer alan davranışlardan herhangi birinin gerçekleştirilmesi suretiyle bir başkasının fiiline destek olma objektif şartının yanında, “yardımda bulunmanın kasten gerçekleştirilmiş olması”, yardım eden olarak sorumluluğun doğmasının diğer bir şartını oluşturmaktadır.¹⁵⁸

2.7. Suçların Birleşmesi

Genel olarak ceza normunun her çiğnenişi ayrı bir suçtur. Her suça ayrı bir ceza verilmesi öngörülmüştür. Fakat Türk Ceza Kanunu’nda birden fazla ihlali tek bir suç saymakta, faile tek ceza uygulanması öngörmektedir. Bu şekilde birleştirmeler içeriklerine göre birleşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima kavramlarını oluşturur.¹⁵⁹

2.7.1. Birleşik Suç

Bileşik suçta tek başlarına suç teşkil eden iki ayrı eylem birleşmekte, ancak suçlardan biri diğerinin içinde eridiğinden, faile iki ayrı suçtan değil, yalnızca en ağır neticenin karşılığı olan suçtan ceza verilmektedir. Bir başka anlatımla, farklı suç olarak düzenlenen birden fazla sonuç bir araya gelip, kendisini oluşturan suçlardan tamamen ayrı isim ve özellikte bağımsız bir suç oluşturmaktadır.

İki suçun bir araya gelip birleşerek, bileşik suç oluşturma durumu iki şekilde meydana gelebilmektedir. Bunlardan ilki, bir suçun diğerinin unsuru; ikincisi ise, bir suçun diğer suçun ağırlaştırıcı nedeni olması halidir. İki suç arasında bağlantı olsa bile, bu bağlantı suçlardan birinin diğer suçun unsuru ya da ağırlaştırıcı nedeni olmadığı sürece bileşik suç veya suçların içtimaı söz konusu olmayacaktır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ ÇELEN, Ömer. (2015). *Bir iştirak şekli olarak yardım etme (asli fail yardım eden ayrımı)*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015, s.70,72

¹⁵⁹ TOROSLU, Nevzat. (2005). *Ceza Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005, s.230.

¹⁶⁰ DÖMEZER, Sulhi., ERMAN, Sahir. (1999). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999, s.14.

2.7.2. Zincirleme Suç

Zincirleme suç 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.43/1 de düzenlenmiştir. Farklı zamanlarda aynı mağdura karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumudur.¹⁶¹

Zincirleme suçun varlığından bahsedilebilmesi için aynı suçun, aynı mağdura yönelik olarak birden fazla kez gerçekleştirilme hali aranacaktır.¹⁶²

2.7.3. Fikri İçtima

Fikri içtima 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.44/1 de düzenlenmiştir. İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.¹⁶³

Kanunda düzenleniş şekli ile fikri içtima failin tek bir eylemi ile kanunun birden fazla hükmünü çiğnenmesi durumudur. Dolayısı ile birden çok ve birbirinden farklı suçun meydana gelmesi şartı aranacaktır.¹⁶⁴

¹⁶¹ TCK. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

¹⁶² MALKOÇ, İsmail. (2008). *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Malkoç Kitapevi, Ankara, 2008, s.319.

¹⁶³ TCK. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

¹⁶⁴ TOROSLU, Nevzat. (2005). *Ceza Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005, s.236-237.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ZİMMET SUÇU VE KOOPERATİFLERDE ZİMMET SUÇU

3.1. Zimmet Suçu

3.1.1. Hukuk Metinlerinde Zimmet Suçu

Zimmet, köken olarak Arapça bir kelimedir. Üstünde olan şey, kurum ve kuruluşlarda çalışanlara veya para işleriyle uğraşan görevliye imza karşılığı teslim edilen para veya eşya, bir kimsenin yasal olmayan yollardan üzerine geçirip ödemeye zorluğu olduğu para, bir ticaret kuruluşunun borçlarının tümü anlamlarını taşımaktadır.¹⁶⁵

Zimmet suçunun düzenlenişi hukuksal köken olarak oldukça geriye gitmektedir. Roma hukukunda özel bir suç şekli olarak düzenlenmemekle birlikte bir tür hırsızlık olarak görülmüştür. Cezanın söz konusu olabilmesinin koşulu çalınan değer devlete yahut tanrılara ait olması gerekmektedir. İslam ceza hukukunda zimmet suçu mevcut değildir. Ancak taziren¹⁶⁶ cezalandırılan bir suç olarak kabul görmüştür. Eski Fransız hukukunda da Roma hukukuna benzer geniş anlamlar içeren bir düzenleme mevcut olmakla birlikte günümüz anlamına yakın bir düzenleme 1791 tarihli Fransız ceza yasasında yapılmıştır. Yasada suçun kapsamı sınırlandırılmış sadece memurlara hizmetleri için verilen para ve malları kendi uhdelere almaları ayrı bir suç (zimmet suçu) olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁷

Osmanlı devletinde ise zimmet suçu ilk olarak 1840 tarihinde hazırlanan Ceza Kanunnamesi ile düzenlenmiş olup daha sonrasında 1858, Tarihli Ceza Kanunnamesi ile zimmet suçu net şekilde hüküm altına alınmıştır. Madde 90'da;

“her ne suretle olursa olsun zimmetine malı geçiren veyahut ahara geçirmesine müsaade eden mülkiye ve maliye memurları memuriyetten tart

¹⁶⁵ www.tdk.gov.tr

¹⁶⁶ Tazir sözcüğü yasaklamak, cezalandırmak, zorlamak, reddetmek, terbiye etmek, anlamında kullanılmaktadır. İslam hukuku kaynaklarında gerek suç, gerek karşılığında cezası gösterilmiş olmamakla beraber, kişilere veya kamuya zarar verdikleri için ulüemr tarafından cezalandırılan fiiller olarak geçmektedir. AKBULUT, İlhan., İslam Hukukunda Suçlar ve cezalar. s.3 dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/284/2590.pdf

¹⁶⁷ ASLAN, Volkan. (2013). “Zimmet Suçu”, *İ.Ü. Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, s.1,2.

ile üç aydan iki seneye kadar hapis veyahut altı aydan 3 seneye kadar sürgün edilir”¹⁶⁸

denilmektedir.

Cumhuriyet döneminde ise, 1926 tarih ve 765 sayılı Ceza Kanunu ile zimmet suçu 202’de düzenlenmiştir.

“Görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren memura altı yıldan on iki yıla kadar ağır hapis ve meydana gelen zararın bir misli kadar ağır para cezası verilir.”

Yukarıdaki fıkroda gösterilen cürüm, dairesini aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile on iki yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis ve meydana gelen zararın üç misli kadar ağır para cezası verilir. Para cezası verilir. Zararın, kovuşturma yapılmadan önce tamimiyle ödenmiş olması halinde yukarıdaki fıkralarda yazılı cezaların yarısı, ödeme hükmünden önce gerçekleştirilmiş ise üçte biri indirilir. Meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece ödetirilmesine re ‘sen hükmolunur. Bu fiiller kamu bankaları aleyhine işlenmiş ise faile verilecek ceza üçte bir oranında arttırılır denilmek suretiyle düzenleme yoluna gidilmiştir.

Kanun 2004 tarihine kadar yürürlükte kalmış sonrasında 5237 sayılı Türk ceza kanunu yürürlüğe girmiştir.

3.1.2. Zimmet Suçu Açısından 765 Sayılı ETCK ile 5237 Sayılı YTCK’nın Karşılaştırılması

1. 765 sayılı TCK da zimmet suçunun maddi konusu; Para veya para yerine geçen evrak veya senet veya diğer mallar, biçiminde tarif edilmişken, 5237 TCK da ise mal olarak karşılık bulmaktadır.

¹⁶⁸ AKGÜNDÜZ, Said Nuri. (2016). “Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları”, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, s.6,8.

2. 765 sayılı TCK da failin şahsı adına mal edinmesi zimmet suçu düzenlenmişken, 5237 sayılı TCK da ise ekleme yapılarak failin başkası için mal edinmesi de zimmet suçu olarak düzenlenmiştir.

3. 765 sayılı TCK da düzenlenmiş olan basit ve nitelikli zimmet ayırımı 5237 sayılı TCK da kabul edilmiştir.

4. 5237 sayılı TCK da m.212 de yapılan düzenleme ile 765 sayılı TCK da var olan tartışmalar son bulmuştur. Zimmet suçunda belgede sahtecilik söz konusu ise, gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.

5. 5237 sayılı TCK da m.247/3 ile yapılan düzenleme öğretide kullanma zimmeti şeklinde geçen durum, yasal bir dayanak kazanmıştır.

6. Gerek, Kamu ve özel banka ayrımının kalmaması 765 sayılı TCK da geçen m.202/5 de Bu fiiller kamu bankaları... Üçte bir oranında artırılır. Maddesi Bankacılık kanunu m.160 yer aldığından, 5237 sayılı TCK da yer almamıştır. Ayrıca 765 sayılı TCK da m.219'da Emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile hâkim ve savcılar tarafından işlenmesi halinde, şeklinde devam eden maddeye 5237 sayılı TCK da yer verilmemiştir.

7. 5237 sayılı TCK da m.248 ile etkin pişmanlık düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK m.247 düzenlenmiş zimmet suçu ancak Kamu görevlileri tarafından işlenebilir. Bunun yanında özel yasalarında kamu görevlileri gibi cezalandırılacağı bildirilmiş olanlarca işlenebilir.¹⁶⁹

Sonuç olarak yapılan değişikliklerle zimmet suçunda belgede sahtecilik konusunda var olan tartışma sonlandırılmış, yeni TCK' da yapılan düzenleme ile failin şahsı adına mal edinmesinin yanında başkası adına mal edinmesi de düzenleme altına alınmıştır. Zimmet suçunda zilyetliği kamu görevlisine bırakılmış malı kendisinin veya bir başkasının mal edinmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu açıdan kanaatimizde zimmet suçu açısından yapılan ekleme ile var olan bir eksiklik giderilmiştir. Zimmet suçunun maddi konusu hususunda yapılan değişikle mal kavramı getirilmiş, bu değişik zimmet suçunun maddi konusuna netlik kazandırmıştır. Ayrıca öğretide var olan kullanma zimmeti yeni düzenleme ile yasal bir dayanağa kavuşturulmuştur.

¹⁶⁹ ÖZEN, Mustafa. (2017). *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.668.

3.1.3. Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Görevlisi Kavramı

Konuya geçmeden önce kamu görevlileri tarafından işlenen suçlar arasında 'gerçek görev suçları' ve 'gerçek olmayan görev suçları' biçiminde yapılan ayırım üzerinde durulmalıdır. Gerçek görev suçlarında failin kamu görevlisi olması o suçun unsuruyken gerçek olmayan görev suçlarında, kamu görevli sıfatı yalnızca suçun niteliğinin değişmesine yol açmaktadır. Başka bir anlatımla, gerçek olmayan görev suçları, kamu görevlisi olmayan kişiler tarafından da işlenebilir.

Örneğin, vatandaş tarafından işlenmesi durumunda güveni kötüye kullanma suçunu oluşturacak bir fiilin, kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, zimmet suçunun söz konusu olması gibi, kamu görevlisi sıfatı gerçek olmayan görev suçlarında cezayı ağırlaştıran bir nedendir.¹⁷⁰

3.1.3.1. Özel Kanunlarında Kamu Görevlisi Gibi Cezalandırılacağı Belirtilen Kimselerin 5237 Sayılı TCK Karşındaki Durumları

Özel kanunlarda mülga 765 sayılı TCK'nin 279. Maddesine atıf yapılan hükümler bulunmaktadır. Özel kanunlarında memur gibi sorumlu tutulacakları belirtilen kimselerin statüleri yeni TCK'da "memur" terimine yer verilmediği için ne olacaktır? Bu kanunlarda yer alan kişilerin mülga TCK anlamında memur, yeni TCK'da kamu görevlisi olmadığı kesindir. Ancak özel kanunlarda bu kişilerin memur gibi cezalandırılacaklarına dair hüküm göz önünde tutulup 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekilleri Hakkında Kanun'un 3/1. Maddesinin mevzuatta yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanunu'na yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır. Şeklindeki hüküm ile bu kimselerin kamu görevlisi gibi işledikleri fiilden sorumlu tutulması gerekmektedir.¹⁷¹

3.1.4. Zimmet Suçunda Korunan Hukuksal Yarar

Suçun koruduğu hukuksal yarar konusunda görüş birliği yoktur. Dile getirilen bir görüşe göre zimmet suçu, devletin ekonomik menfaatlerini korumak için konulmuştur. Başka bir görüşe göre, kamuya ait değerlerin amacına aykırı olarak

¹⁷⁰ TEZCAN, Durmuş. ERDEM, Mustafa. ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1026.

¹⁷¹ ÖZEN, Muharrem., TOZMAN, Önder. (2009). "Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", *Amme İdaresi Dergisi*, 2009, s.47.

kullanımını engellemek, bunların dürüst bir şekilde idaresini ve kullanımını sağlamaktır. Dile getirilen başka bir görüşe göre korunan hukuksal yarar, devlet görevlilerine var olan itimadın korunması gereği ve kamu görevlilerinin devlete karşı sahip oldukları sadakat yükümlülüklerine uygun hareket etmelerini sağlamaktır. Bu itibar ile zimmet bir fonksiyon(görev) suçudur; Yetkinin bir tür kötüye kullanılmasıdır.¹⁷² Ayrıca madde gerekçesinde suç konusu malın kamu görevlisinin şahsının veya bir başkasının zimmetine geçirilmiş olması arasında fark bulunmamaktadır. Denmekte ve bu surette tek başına devletin mali menfaatlerinin korunması amacı güdülmeyeceği anlaşılmaktadır.¹⁷³

3.1.5. Suçun Maddi Konusu

5237 sayılı yeni TCK'nın 247¹⁷⁴ maddesinde "...görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu mal" ibaresine yer verilmiştir. Madde uyarınca zimmet suçunun konusu, taşınır veya taşınmaz maldır. Bu malın zilyetliğinin kamu görevlisine devredilmiş olması veya kamu görevlisinin bu mal üzerinde koruma ve gözetim yükümlülüğünün bulunması gerekir malın mülkiyetinin devlete veya herhangi bir kamu kurumuna ya da herhangi bir kişiye ait olması arasında fark bulunmamaktadır. Paranın maddedeki 'mal' kavramı içerisinde olduğunda şüphe yoktur. Ayrıca TCK m.198 uyarınca devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile millî ziynet altınları, para hükmünde olduğundan zimmet suçuna konu olabilirler.¹⁷⁵ Eğer eşya veya para kanunen tahsis edilen amaç dışında kullanırsa zimmet suçu oluşur.¹⁷⁶

¹⁷² TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1062,1063.

¹⁷³ ASLAN, Volkan. (2013). "Zimmet Suçu", *İ.Ü. Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, s.5,6.

¹⁷⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120207-21.htm/20120207.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120207-21.htm>

¹⁷⁵ ASLAN, Volkan. (2013). "Zimmet Suçu", *İ.Ü. Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, s.48.

¹⁷⁶ SOYASLAN, Doğan. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.737.

3.1.5.1. Görev Sebebiyle Zilyetlik

Zimmet suçundan bahsedebilmesi için öncelikle kamu görevlisine görevi nedeni ile zilyetliği¹⁷⁷ devredilmiş olan bir mal söz konusu olmalıdır. Kamu görevlisinin görevi sebebiyle zilyet olması ise, mal üzerinde bağımsız biçimde tasarruf etme yetkisinin verilmiş olmasıdır.¹⁷⁸ Zimmete geçirme, bir mal üzerinde ancak sahibinin bulunabileceği tasarruflarda bulunmaktadır. Kısaca söylemek gerekir ise görevi sebebiyle zilyetliği kamu görevlisine devredilen şeyi amacı dışına çıkartıp kendisi veya bir başkasının mal varlığına eklemekte zilyetliği sahipliğe çevirmektedir.

3.1.5.2. Mal Kavramı

Madde gerekçesinde de zimmet suçunun konusu, taşınır veya taşınmaz maldır. Suç konusunun taşınır ya da taşınmaz mal olması arasında ve bu malın mülkiyetinin devlete, herhangi bir kamu kurumuna ya da herhangi bir kişiye ait olması arasında fark bulunmamaktadır.¹⁷⁹ YTKK'da zimmet suçunda aranan ilk özellik zilyetliğin devridir. 765 sayılı ETCK' da ise tevdi kavramı kullanılmıştır.¹⁸⁰ Zilyet; Sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse, tevdi ise verme, bırakma anlamlarını taşımaktadır.¹⁸¹

3.1.5.3. Fiil

Bir suçun varlığının en önemli şartı fiildir. Eğer suç oluşturacak fiil yok ise kastın ya da tipe uygun davranışın bulunup bulunmadığının araştırılması gereksizdir. Kanunda yasaklanan davranış zimmete geçirmedir. Zimmete geçirmekten kasıt zilyetliğin amacı dışında kullanılmasıdır. Başka bir anlatımla zilyetliğin sahipliğe dönüştürülmesidir.¹⁸² Zimmet suçu icrai veya ihmal sonucu bir davranış ile gerçekleşebilir. Kimi görevleri yerine getiren kamu görevlisinden görev öncesinde

¹⁷⁷ Zilyet, Sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse, <http://tdk.gov.tr/>

¹⁷⁸ TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1068-1070.

¹⁷⁹ SARSIKOĞLU, Şenel. (2013). "Zimmet Suçunun Kooperatifler Kanunu". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2013, s.5,6.

¹⁸⁰ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.72.

¹⁸¹ www.tdk.gov.tr

¹⁸² KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.34.

teminat alınmış olabilir, fakat bu zimmet suçunun meydana gelmesini engel değildir. Neticede suçun konusu ile teminat konusu olan mal farklıdır.¹⁸³

3.1.5.4. Fail

Zimmet suçu özgü suç niteliği taşımaktadır. Bu bakımdan suçun fail ancak kamu görevlisi olacaktır. Bu ön koşul gerçekleştikten sonra malın zilyetliğinin kamu görevlisine görevi nedeni ile bırakılmış olması gerekir.¹⁸⁴ Failin, suçun işlendiği zaman kamu görevlisi sıfatına sahip olması yeterlidir, bu sıfatın sonrada kaybı suç açısından önemli değildir.¹⁸⁵ Belirtildiğinde yarar olan bir başka husus ise, bazı kuruluşların özel kanunlarında yapılan düzenlemeler neticesinde kişi kamu görevlisi olmasa da zimmet suçunda fail olarak sorumlu tutulan kişilerin varlığıdır. Örneğin 3670 sayılı MP Teşkilatına Dair Kanun m. 12,¹⁸⁶ 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu m.28,¹⁸⁷ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu m.62/3¹⁸⁸ gibi kanunları sıralayabiliriz.¹⁸⁹

3.1.5.5. Mağdur

Mağdur veya pasif süje, suçu oluşturan fiilden doğrudan saldırıya uğrayan ve ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukuki varlık veya menfaatin sahibidir. İnceleme konumuzu oluşturan zimmet suçunun mağdurunun kim olacağı konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre; zimmet suçunun mağduru kamu idaresidir. Doktrinde ileri sürülen diğer bir görüşe göre ise; suçun mağduru, toplumu oluşturan herkeştir. Bu görüşü savunanlara göre; suçun mağdurunun ancak gerçek kişi olması mümkündür. Bu nedenledir ki; Tüzel kişi olan kamu idaresi zimmet suçunun mağduru değil, suçtan zarar görenidir.¹⁹⁰

¹⁸³ İTİŞGEN, Rezzan. (2013). “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, s.3,4.

¹⁸⁴ ÖZEN, Mustafa. (2017). *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.670.

¹⁸⁵ İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAÇ, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, s.23.

¹⁸⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6194.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6194.pdf>

¹⁸⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3150.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3150.pdf>

¹⁸⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>

¹⁸⁹ TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1064.

¹⁹⁰ GÜLŞEN, Taner. (2011). *Zimmet Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.46,48.

3.1.5.6. Suçun Tamamlanması

Zimmet suçu sorumlu kişinin sorumluluğuna bırakılmış olan değeri mal edindiği veya malı gibi kullandığı an gerçekleşmiş olmaktadır.¹⁹¹ Malın zimmete geçirilmesi suçtan zarar görenin mal varlığında azalma oluşturacağından zimmet suçu bir zarar suçudur. Bu suçta teşebbüs mümkün olmakla birlikte gerçekleşen zimmet eylemi esnasında suçun başlama anını tespit etmek pek çok durumda zordur. Zimmet eyleminin gerçekleşme hareketleri parçalara ayrılabilirdiği durumlarda zimmet suçunda teşebbüsten bahsedilebileceği söylene dahi icra hareketlerinin bir anda sonuçlandığı ve mal edinmenin meydana geldiği durumda suç gerçekleşmiş olduğundan failin cezalandırılması gerekecektir.¹⁹²

3.1.5.7. Manevi Unsur

Zimmet kasten işlenebilen bir suç olup, olası kast ile de işlenebilir eğer olası kast söz konusu ise göre ceza indirimine gidilir. Bu nedenle zimmet suçu taksirle işlenemez.¹⁹³ Öğretide bu suçun oluşması için genel kastın yeterli olduğu söylenmektedir. Failin görevi itibariyle zilyet olduğu malı, mal varlığına aktarması veya asıl amacı dışına çıkarması, suç konusu malın kendisine ait olmadığını bilmesi ve zimmete geçirme hareketini istemesi gerektiği söylenmekte ise de Yargıtay bazı kararlarında, bu suçta “mal edinme” ya da “temellük”¹⁹⁴ kastını aramaktadır. Ancak bu, zimmet suçunda özel kastın arandığı biçiminde anlaşılmamalıdır. Çünkü zimmete geçirme suçun maddi konusunu oluşturmaktadır ve kastın suç tipinde yer verilen bütün unsurları ve bu arada zimmete geçirmeyi de kapsamaması gerekir.¹⁹⁵

3.1.5.8. Hukuka Aykırılık Unsuru

TCK Genel Hükümlerde yer alan hukuka uygunluk nedenleri burada da uygulama alanı bulacaktır. Hukuka uygunluk konusunda tartışılan nokta suç konusu

¹⁹¹ SOYASLAN, Doğan. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.738

¹⁹² İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAC, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s.25,26.

¹⁹³ ÖZEN, Mustafa. (2017). *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.682.

¹⁹⁴ “Usulsüz sarfiyat yaptığı anlaşılan sanığın mal edinme, sahiplenme kastıyla hareket ettiğine dair kesin ve yeterli kanıt bulunmadığı halde mahkûmiyete karar verilmesi uygunsuzdur, (Yargıtay 5.CD 08.07.1985/2278/3043)” Failin kooperatife ait olan parayı borç olarak vermesi temellük kastı olmadığı için zimmet suçunu oluşturmaz”(Yargıtay CGK 20. 06 1990 5-174/193).

¹⁹⁵ TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1087.

malın ekonomik değer arz etmeme durumudur. Konu hakkında farklı hukuki görüşler öne sürülmektedir. Birinci görüş, böyle bir durumda var sayılan rızanın varlığını ve bu sebeple fiilin hukuka aykırılığının ortadan kalktığını söylemektedir. İkinci görüş, fiilin toplumsal uygunluğu nedeniyle hukuka uygunluk sebebinden bahseder. Üçüncü görüş ise, haksızlık içeriğinin suç oluşturacak düzeyde olmamasından söz etmektedir.¹⁹⁶

3.1.6. Zimmet suçunda Özel Görünüş Şekilleri

3.1.6.1. Teşebbüs

Zimmet suçu, malın zimmete geçirilmesiyle tamamlanacak ve dolayısıyla sonucunda herhangi bir zararın gerçekleşmesi beklenmeyecektir. Bu bakımdan zimmet salt hareket suçu olarak kabul edilir. Bu nedenle, zimmet suçuna teşebbüsün çok zor olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bu noktada farklı görüşler de mevcuttur. İtişgene göre; salt hareket suçlarında eğer suça neden olan hareket kısımlara ayrılabilir ise; teşebbüs mümkün olabilecektir.¹⁹⁷ Ceza kanunlarında suçu düzenleyen hükümler suçun tamamlanmış hallerini tanımlamaktadır. Fakat suç herhangi bir nedenden ötürü tamamlanamayabilir. Zimmet suçu sonucu hareketle bitişik ve ani bir suç tipidir. Suça konu teşkil eden mal failin tasarrufuna geçtiği an zimmet suçu tamamlanır. Malın failin tasarrufuna geçmesi esnasında gerçekleştirilen hareketler parçalara ayrılabilir ise zimmet suçunda teşebbüs mümkün olmaktadır.¹⁹⁸

Misli eşyada aynı şekilde değil misli ile iade yapılması gerektiğinden, bu tarz eşya açısından zimmet suçunun tamamlanma anı zimmetin konusunu oluşturan eşyanın iade edilmesi gereken zamana göre belirlenmektedir. Ve eşyanın iade edilmemesi ile suç tamamlanır. Zimmet suçunda zarar aranmamaktadır. Failin suçun tamamlanması açısından zimmete konu malı kendi tasarruf alanına alması kendisine aitmiş gibi tasarrufta bulunması gerekmektedir.

Bu bakımdan eğer failin zimmete konu malı tasarruf alanına alması kendinden kaynaklanmayan nedenlerle engellenmişse suçun teşebbüs aşamasında kaldığı tamamlanmadığı söylenebilir. Yargıtay da zimmet suçuna teşebbüsün mümkün

¹⁹⁶ İTİŞGEN, Rezzan. (2013). “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, s.10,11.

¹⁹⁷ İTİŞGEN, (2013). *a.g.e.*, s.10,11.

¹⁹⁸ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.116.

olabileceği kanaatindedir.¹⁹⁹ Yargıtay 5.CD'nin verdiği bir kararda özetle, ambar şefi olan sanığın koruma ve sorumluluğu altındaki 20 torba toz şekeri 3.bir şahsa ait kamyonu yükletip, kamyon şoföründen kamyonu yüklü şekerleri tanıdık bir yere bırakmasını istemiştir. Faturasız şekilde kamyonu yüklenen şekerin tartıya girmeden çıkış kapısına yöneldiğini gören tanıkların ikazı ile olay öğrenilmiş, şeker yüklendiği araçtan indirilmiştir. Söz konusu eylemin, tamamlanmadığını göz önüne alan daire son konusu olayın zimmete teşebbüs olarak değerlendirilmesi gerektiğini yönünde karar vermiştir.²⁰⁰

3.1.6.2. İştirak

Zimmet, suçuna iştirak konusunda genel hükümler burada da geçerlidir. Zimmet suçu, özgü suçtur. Bu nedenle özel kişiler zimmet suçuna müşterek fail olarak iştirak edemezler. Ancak, TCK m. 40/2²⁰¹ gereğince azmettiren veya yardım eden sıfatıyla sorumlu olabilirler.²⁰² Düzenlemeden anlaşılacağı üzere zimmete geçirme eylemi kesin şekilde ancak kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Bu niteliğe sahip olmayan kişiler azmettiren yahut yardım eden olabilir. Özel kanunlarında kamu görevlisi gibi cezalandırılacakları belirtilen kişiler zimmet suçunda fail olabilirler.²⁰³ Yargıtay 5.CD'si verdiği bir kararında özetle kamu görevlisi tarafından işlenebilen ve özgü suçlardan olan zimmet suçunun işlenmesine iştirak etmiş olan, sanıkların kooperatif yönetim kurulu üyesi ya da memuru olmaması sebebiyle asli fail olarak cezalandırılmalarını yanlış bulmuştur. Sanıkların 5237 sayılı TCK'nın 40/2. maddesi uyarınca sadece azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilecekleri belirtmiş ve eylemlerinin bunlardan hangisine uygun olduğunun tespitini isteyerek yerel mahkemenin kararını sanıklar lehine bozma yoluna gitmiştir.²⁰⁴

¹⁹⁹ ÖZBEK, Veli., DOĞAN, Özer., BACAŞIZ, Koray., TEPE, Pınar İlker. (2016). *Türk Ceza Hukukunda Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.1035.

²⁰⁰ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin, Esas No: 2004/354 Karar No: 2005/1146

²⁰¹ , www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm md.40/2. Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur.

²⁰² ÖZEN, Mustafa. (2017). *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.11.

²⁰³ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.109,110.

²⁰⁴ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/5529, Karar No: 2008/8113, Tarih: 06.10.2008

3.1.6.3. İçtima

Türk Ceza Kanunu'nun hazırlanmasında esas alınan kural gerçek içtima olup, bu ilke uyarınca kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza söz konusudur. Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu Raporunda; Ceza hukukunun temel kurallarından birisi, 'kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır'. Biçiminde ifade edilmektedir.

Anılan kuralın istisnaları "suçların içtimaı" bölümünde "bileşik suç," "zincirleme suç" ve "fikri içtima" maddelerinde düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunda bu iki durum birbirinden ayrılarak aynı neviden fikri içtima ve zincirleme suçun düzenlendiği 43. maddenin ikinci fıkrasında, farklı neviden fikri içtima ise ilgili kanunun 44. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Kanun koyucu, gerçekleştirdiği bir fiille birden fazla farklı suçu işleyen failin, fiilinin tek olması nedeniyle en ağır ceza ile cezalandırılmasını yeterli görmüş, bu şekilde non bis in idem kuralı²⁰⁵ gereğince bir fiilden dolayı failin birden fazla kez cezalandırılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.²⁰⁶

3.1.6.3.1. Gerçek İçtima Yönünden

TCK m.42 gerekçesinde geçen kaç tane fiili varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır ifadesi ceza hukukumuzun temel kurallarından biri olan gerçek içtima ya işaret etmektedir. Gerçek içtima, gerçekleştirilen her fiil neticesinde kanunda çığnenen her hüküm açısından failin ayrı şekilde cezalandırılması manasına gelmektedir.²⁰⁷

3.1.6.3.2. Birleşik Suç Yönünden

Birleşik suç, Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması nedeni ile tek bir fiil sayılan suça birleşik suç denmektedir. Bu tarz suçlarda içtima hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ non bis in idem kuralı, Ceza Hukuku ile Ceza Yargılaması Hukukunda benimsenen bu prensip, aynı suç nedeniyle faile bir ceza verilmesi demektir. Herkes, bir suçtan ancak bir defa yargılanabilir ve bir defa cezalandırılabilir. Kişi, yargılandığı suçtan keyfi olarak tekrar yargılanıp cezalandırılmaz.

²⁰⁶ KOCA, Mahmut., ÜZÜLMEZ, İlhan. (2015). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s.17.

²⁰⁷ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.119.

²⁰⁸ KÜTÜK, (2016). *a.g.e.*, s.121.

3.1.6.3.3. Zincirleme Suç Yönünden

Failin Kanununun aynı maddesini birden fazla kez çiğnemesi konusunda hazırlık aşamasında kurulmuş olan plan, genel bir niyet olarak anlaşılır. Failin hazırlık aşamasında kurduğu planı bölümler halinde gerçekleştirmiş olabilir. Kurduğu plana göre eyleme geçen fail bölümler halinde uyguladığı planı çerçevesinde aslen bir tek zincirleme suçu meydana getirmektedir. Zimmet suçunda zincirleme suç hükümleri uygulanabilir.²⁰⁹

3.1.6.3.4. Fikri İçtima Yönünden

Fikri içtima kurallarınca ceza kanununun her ihlalinin suç oluşturması ve suç sayısı kadar failin cezalandırılması kuralının istisnasıdır. Fikri içtimada her biri bağımsız ve birden fazla suç oluşturan sonuçlar oluşmaktadır. Ceza kanununun farklı maddelerinin ihlal edilmesi söz konusudur.²¹⁰

3.1.7. Zimmet Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Kamu görevlilerinin görevleri sebebi ile işledikleri suçlarda soruşturma ve kovuşturması 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun²¹¹ hükümlerine tabidir.²¹² Ancak zimmet suçunun soruşturma ve kovuşturması 4483 sayılı kanuna istisna teşkil etmekte olup, suçun soruşturma ve kovuşturması 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanununa²¹³ göre yapılacaktır.²¹⁴

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu m.17/1'de ve 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununda²¹⁵ yazılı suçlar ile irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ile satıma fesat karıştırma, devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarından ve bu suçlara iştirak

²⁰⁹ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.122.

²¹⁰ KÜTÜK, (2016), *a.g.e.*, s.119,130

²¹¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3901.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3901.pdf>

²¹² İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAÇ, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 39.

²¹³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3628.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3628.pdf>

²¹⁴ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.123

²¹⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2678.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2678.pdf>

etmekten sanık olanlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz denmektedir. Bu bakımdan ilgili idari makamdan izin alınmadan Cumhuriyet Savcısı zimmet suçu işlendiği iddiasını soruşturmaya başlayacaktır.²¹⁶

Zimmet suçunda görevli mahkemenin belirlenmesinde 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun²¹⁷ 12. Maddesi dikkate alınacaktır. Maddede on yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlarda ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir denmektedir.

Zimmet suçunda ceza üst sınırı on iki yıl olduğundan zimmet suçunda kovuşturma görevi ağır ceza mahkemelerine aittir.²¹⁸ Yargıtay 5.CD zimmet suçunda görevli mahkeme konusunda verdiği bir karar da özet ile iddiaların ispatı halinde zimmet suçunu oluşturabileceği bu nedenle, delillerin takdiri ve tartışmasının ve de davaya bakmanın 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 12. maddesi uyarınca Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevi kapsamında bulunduğu gözetilip görevsizlik kararı verilmesi gerektiğini belirterek davaya devamı bozma sebebi saymıştır.²¹⁹

3.2. Kooperatiflerde Zimmet Suçu

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 62/3'te yapılan düzenlemenin maksadı, yönetim kurulu üyeleri ve memurlarının kooperatifin mal varlığı ve evrakları üzerinden işleyebilecekleri suçlar için daha ağır yaptırımlar düzenlemek suretiyle bu unsurlar üzerinden yolsuzluk yapılmasını engellemektir. Ancak biri dar diğeri çok geniş olan iki tür sorumluluk art arda sıralanarak hükme bağlanmış olması uygulamada duraksamaya ve öğretide farklı yorumlara sebep olmuştur.²²⁰ Bu görüşlerden ilki sayın. Toroslu'ya ait olandır. Toroslu'ya göre;

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin ve memurlarının devlet memuru gibi cezalandırılacakları öngören bu düzenleme netlik taşımamaktadır. Bu bakımdan bir

²¹⁶ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.124.

²¹⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2270.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2270.pdf>

²¹⁸ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.187.

²¹⁹ Yargıtay 5.Ceza Dairesi Esas No: 2014/8872 Karar No: 2017/2999.

²²⁰ ÇETİN, Erol. (2004). *Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.30.

düşünceye göre, Kooperatifler Kanunu'nun 62/3. maddesi hükmünün uygulanabilmesi için suç sayılan fiillerin kooperatifin malları üzerinde işlenmiş olması gerektiğini savunmaktadır. Ne var ki söz konusu hükümde yer alan bunların suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ibaresi neticesinde böyle bir sınırlama mümkün değildir. Yukarıdaki ibareyi izleyen ve özellikle kooperatifin para ve malları, bilanço ve tutanakları, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan diye devam eden madde, kooperatif personelinin devlet memuru sayılacağı. Suçları, sadece sayılanlara karşı işlenen suçlarla sınırlamak maksadına değil, kooperatif personelinin devlet memuru gibi cezalandıracağı suçlara örnek vermek ve maddede sayılan unsurlara karşı işlenen suçları özellikle vurgulamak amacına yöneliktir. Bunun dışında Toroslu Kooperatifler kanunu 62/3'te yer verilmeyen ve kooperatifin mal ve parası ile ilgisi bulunmayan TCK'nın birçok maddesinde uygulanabilme olanağının olduğunu söylemektedir.²²¹ Diğer bir görüşü ise, sayın. Deryal dile getirmiştir. Deryal'e göre;

Kooperatif yönetim kurulu ve memurları kooperatife ait para ve malları ve sair evrakları ile ilgili bir suç işlemesi halinde bu suçu devlet memuru sıfatı ile işlemişler gibi cezalandırılacaklardır. Bunun dışında madde deki düzenlemede geçen kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurlarını her suçtan dolayı devlet memurları gibi yargılamak, maddenin ruhuna ve sözüne aykırı düşecektir. Çünkü madde de"... özellikle" ifadesi ile suç teşkil eden hangi fiillerin devlet memuru gibi yargılanmayı doğuracağı açıkça sayılmıştır.²²²

3.2.1. Kooperatiflerde Zimmet Suçu Açısından Ceza Sorumluluğu Bulunanlar

Kooperatifler, belirli bir ekonomik amaç etrafında faaliyet gösterenlerin güvene dayalı birliktelikleridir. Dolayısıyla kooperatif faaliyetlerinde kamusal nitelik söz konusudur. Bu niteliğine uygun şekilde güven duygusunun zedelenmemesi için kooperatiflere 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ve bu kanunu destekleyen mevzuatla özel bir önem verilmiş ve kooperatifçilik kavramının yayılması amaçlanmıştır.²²³

²²¹ TOROSLU, Nevzat. (1994). "Kooperatif Personelinin Cezai Sorumluluğu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1994, s.3,6.

²²² ÇETİN, Erol. (2004). *Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.31,32.

²²³ GÜNAY, Muzaffer. (2009). "Konut Yapı Kooperatifleri, Misyonu Gereği Yarı Özerk Kamu Kurumu Statüsüne Kavuşturulmalıdır", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, s.1.

Kooperatiflere kanun koyucu tarafından atfedilen önemin bir göstergesi olarak TTK m.124²²⁴,te sayılan diğer şirket türlerine nazaran ceza sorumluluğu daha titiz ele alınmıştır. Koop.K m. 62/3 fıkra da yapılmış olan düzenleme verilen bu önemin bir yansımasıdır. ‘Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Bunların suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.’²²⁵

Kuruluş gereklerini yerine getirerek tüzel kişiliğini kazanıp ekonomik hayatta etkin hale gelen kooperatif, kurulması zorunlu olan faaliyet organlarını seçim yolu ile belirler. Tüm kooperatif paydaşları bir araya gelerek genel kurulu oluşturur. Seçim yolu ile yönetim kurulu ve denetçiler belirlenir. Daha sonrasında yönetim kurulu gerekli gördüğü durumlarda kooperatif müdür veya müdürleri, kooperatif muhasebeci yahut sekreter gibi çalışanlara kooperatifin işletilmesi ve işlerinin görülebilmesi için görevler verebilmektedir. Kooperatiflerdeki yasal sorumlulukları bakımından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında sorumlu olanlar iki farklı guruba ayrılabilir.

Kamu Görevlisi Gibi Sorumlu Olanlar

- Yönetim kurulu üyeleri
- Kooperatifin müdürleri
- Kooperatifin çalışanları

Genel Hükümlere Göre Sorumlu Olanlar

- Kooperatifin ortakları
- Denetçiler
- Yönetim kurulu kararı olmadan kooperatife iş görenler

3.2.1.1. Kamu Görevlisi Gibi Sorumlu Olanlar

Tamamen özel hukuk tüzel kişisi olmalarına karşın kooperatif çalışanlarının faaliyetlerinin toplumsal ve sosyal etkisini düşünen kanun koyucu kooperatiflerin yönetim kurulu üyelerinin ve memurlarının, yüklendikleri sorumluluk çerçevesinde kamu görevlisi gibi ceza görmesini öngörmüştür.²²⁶ Bu düzenlemeyle kanun koyucu

²²⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3233.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3233.pdf>, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, md. 124/1 Ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir.

²²⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf>, Erişim tarihi: 14.02.2018

²²⁶ ŞAN, Abdullah Ayhan. (2008). *Özel Soruşturma Usulleri*, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008, s.513.

kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurlarından faaliyetleri esnasında kamu görevlilerinden beklediği dikkat ve özeni göstermelerini istemiştir.²²⁷

3.2.1.2. Genel Hükümlere Göre Sorumlu Olanlar

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları dışında var olan kooperatif mensupları, usulüne uygun şekilde alınmış bir karar olmaksızın kooperatifte çalışanlar 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 62/3 maddesinin kapsamı dışındadır. Bu kişiler faaliyetlerinde genel hükümlere tabidir.²²⁸ Yargıtay 5.CD, kooperatif yönetim kurulu başkanı olan sanığın, yüklenici firmaya fazla ödeme yapması ve bu fazla ödemeleri saklamak amacı ile belgeleri yok etme eylemi zimmet suçunu oluşturmaktadır, demek suretiyle verdiği kararda, yönetim kurulu üyelerinin 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 62/3 maddesi kapsamında kamu görevlisi gibi yargılanacaklarını işaret etmektedir.²²⁹

Bir başka örnek Yargıtay 5.CD kararında, kooperatifin muhasebesi olarak görev yapan sanığın kooperatifin para ve malları üzerinde muhafaza, kontrol ve tasarrufta bulunma, tahsilât ve harcama yapma hususlarında genel kurul veya yönetim kurulu tarafından görevlendirildiğine dair bir karar varsa araştırılıp belgelerin dosya içine alınmalıdır. Eğer bu şekilde bir görevlendirme bulunuyorsa eylemlerinin zincirleme zimmet, usulüne uygun bir görevlendirme yok ise zincirleme güveni kötüye kullanma suçunu oluşturacağına dikkat çekmiştir²³⁰ Yargıtay 5.CD verdiği başka bir karar da ise

Yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı tutanaklarının incelenip sanığın, kooperatif müdürü ve muhasebecisi olarak, kim tarafından yetkili kılındığının belirlenmesi gerekmektedir. Adı geçen sanığın yetkili kooperatif memuru statüsünde bulunup bulunmadığının tespiti ve bu tespit sonucunda 1163 sayılı Yasanın 62/3. maddesi uyarınca kamu görevlisi gibi cezalandırılmasının mümkün olup olmadığının belirlenmesinden sonra hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekir demektir.²³¹

5. Ceza Dairesinin verdiği her iki kararda da görülmektedir ki usulüne uygun görevlendirme yapılıp yapılmaması zimmet suçunun muhatabı olunması açısından

²²⁷ BÖLÜKBAŞ, Tonguç. (2007). *Kooperatif Yöneticilerinin Hukuki ve Cezai Sorumlulukları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.42.

²²⁸ PARLAR, Ali., PARLAR, Aynur. (2007). *Hukuki ve Cezai Sorumluluk Açısından Kooperatifler Kanunu*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007, s.41.

²²⁹ Yargıtay 4. Ceza Dairesinin Esas No: 1997/437 Karar No: 1197/786,

²³⁰ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/8739, Karar No: 2013/6908

²³¹ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/8016, Karar No: 2013/6192,

önem arz etmektedir. Kooperatiflerde zimmet suçunun muhatabı 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu m.62/3 göre, sadece kooperatif yönetim kurulunu oluşturan üyeler ve usulüne uygun şekilde görevlendirilmiş kooperatif çalışanlarıdır. Denetçiler, kooperatif ortakları ve kooperatife dışardan iş görenler anılan maddenin kapsamı dışında kalmaktadır. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin verdiği bir karar da sanıkların kooperatifte denetçi olarak görev yaptıklarını ve denetçilerin 1163 sayılı Kooperatifler Yasasının 62/3. maddesinde gösterilen kimselerden olmadığını vurgulanmış adı geçen sanıkların Devlet memuru gibi cezalandırılmayacaklarını belirtmiştir.²³²

3.2.2. Kooperatiflerde Zimmet Suçunun Hukuki Konusu

Kanun koyucunun 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 62/3²³³ ile kooperatiflerde zimmet suçu hususunda yaptığı düzenlemenin maksadı, yönetim kurulu üyeleri ve memurlarının kooperatifin mal varlığı ve evrakları üzerinden işleyebilecekleri suçlar için daha ağır yaptırımlar düzenlemek suretiyle bu unsurlar üzerinden yolsuzluk yapılmasını engellemektir.²³⁴ İlgili maddenin ilk kısmında “yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, ...sorumludurlar” dedikten sonra maddenin devamında “bunların suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.” Denilmek suretiyle mal kavramının altı çizilmiştir. Yani kooperatifin para ve malları kooperatiflerde zimmet suçunun konusunu oluşturmaktadır.

3.2.3. Kooperatiflerde Zimmet Suçunun Maddi Unsurları

3.2.3.1. Kooperatifler Açısından Fail

Kendi düşünce ve iradesi ile hareket edebilme yeteneği sadece insanlarda bulunduğundan sadece insanlar fiilleri neticesinde oluşan suçun faili olabilirler. Kooperatifler bir varlığı ve icra yeteneği olmayan tüzel kişilerdir. Faaliyetlerini yasal temsilcileri olan gerçek kişiler marifetiyle yürütürler. Bu sebeple herhangi bir suç

²³² Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2007/4221, Karar No: 2007/5061,

²³³ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13377.pdf>

²³⁴ ÇETİN, Erol. (2004). *Türk Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.30.

oluşturan fiilden fiili gerçekleştiren gerçek kişiler veya gerçek kişilerden oluşan icra organı sorumludur.²³⁵

Kooperatiflerde ise, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yapılmış olan düzenleme doğrultusunda yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları görevleri gereği zilyet oldukları kooperatife ait para ve mallar üzerinde işleyecekleri suçlarda,²³⁶ yargılama hususunda haklarında kamu görevlisi gibi işlem yapılacaktır. Bu suçta, ilgili kanun ile yapılan düzenleme vasıtasıyla kooperatiflerde kamu görevlisi gibi yargılanacağı belirtilen kişiler sadece yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurlarıdır. Yani zimmet suçunun faili, yönetim kurulunu oluşturan üyeler ve usulüne uygun şekilde görevlendirilmiş kooperatif memurları olabilecektir. Haklarında zimmet konusunda bir düzenleme bulunmayan diğer kooperatif ilgilileri ise bu suçta ancak suça katılan veya azmettiren olabilirler.

3.2.3.2. Kooperatiflerde Zimmet suçunda Mağdur (Suçtan Zarar Gören)

Suçun mağdurunun suçtan zarar gören olduğu biçiminde yapılacak tanım en kolay tanım olacaktır. Bu nedenle kavramın tanımının yapılmaya çalışılmasındansa koşullarının belirlenmesinde fayda olacaktır.²³⁷ Kooperatif bir tüzel kişilik olduğundan suçun mağduru olarak kabul edilemez ancak suçtan zarar gören olabilir. Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramına göre daha kapsayıcı olması sebebiyle doktrinde tüzel kişiler suçtan zarar gören olarak kabul görmektedir.²³⁸

3.2.4. Kooperatiflerde Mal Kavramı

Konumuz açısından kooperatiflerde zimmet suçunun konusu 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu m. 62/3'de kooperatifin para ve malları şeklinde gösterilmektedir. Yukarıda TCK'da zimmet suçunun konusuna dair yapılmış olan açıklamalarla Kooperatifler Kanunu içerisinde geçen para ve malları ifadesi arasında içerik yönünden

²³⁵ KÜTÜK, Cengiz. (2016). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.47.

²³⁶ TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.1064-1065.

²³⁷ ÜNVER, Yener., HAKERİ, Hakan. (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.295.

²³⁸ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.65-66.

bir fark yoktur. O nedenledir ki kooperatiflerdeki zimmet suçunda da aynı şekilde geçerli olacaktır.²³⁹

3.2.4.1. Kooperatiflerde Zilyetliğin Devri

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu uyarınca zimmet suçunun muhatapları olan kooperatifin yönetim kurulu üyeleri seçim sonrası ticaret sicil gazetesinde ilan edildikleri andan itibaren görevleri başlamaktadır. Dolayısı ile kooperatifin para ve malları üzerindeki sorumlulukları da o andan itibaren başlayacaktır. Resmi bir zilyetlik devrine gerek yoktur. Kooperatif yönetim kurulunun asli görevi itibari ile kanunla düzenlenmiş olan koruma ve gözetme yükümlülükleri hali hazırda zaten mevcuttur. Zilyetlik devri ancak kooperatif memurları için geçerli olacaktır. Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları işledikleri zimmet suçu daha sonra ortaya çıkmış olsa dahi bu suçtan sorumlu olacaklardır. Görevleri nedeni ile zilyet oldukları mallarda bu zilyetliğin geçici surette olması ya da daimî surette mala zilyet olmaları suçun oluşumu açısından bir fark meydana getirmeyecektir.

3.2.5. Kooperatifler Açısından Zimmet Suçunun Tamamlanması

Zimmet suçu sorumlu kişinin sorumluluğuna bırakılmış olan değeri mal edindiği veya malı gibi kullandığı an gerçekleşmiş olmaktadır.²⁴⁰ Kooperatifler açısından bu kooperatifin para ve mallarıdır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda 62/3 de zimmet suçuna muhatap kılınan kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, görevleri gereği zilyet oldukları kooperatifin para ve mallarını kendi mal varlıklarına yahut bir başkasının mal varlığına dâhil ettiklerinde yahut kooperatif malları üzerinde kendi malları gibi tasarrufta bulduklarında zimmet suçu gerçekleşmiş olacaktır.

3.2.6. Kooperatifler Açısından Zimmet Suçuna Katılma

Zimmet, suçuna katılma konusunda genel hükümler burada da geçerlidir. Zimmet suçu, özgü suçtur. Ancak kamu görevlisi tarafından ya da özel kanunlarında kamu görevlisi gibi cezalandırılacakları belirtilen kişiler zimmet suçunda fail olabilirler.1163 sayılı Kooperatifler Kanununa atıfla kooperatif yönetim kurulu üyeleri

²³⁹ SARSIKOĞLU, Şenel. (2013). “Zimmet Suçunun Kooperatifler Kanunu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2013, s.5-6.

²⁴⁰ SOYASLAN, Doğan. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.738.

ve usulüne uygun şekilde görevlendirilmiş kooperatif memurları bu suçta fail olabilirler. Genel hükümlere tabi olan kooperatif üye ve çalışanları ve de diğer kişiler kooperatiflerde zimmet suçunun işlenmesine katılmaları halinde TCK m. 40/2 gereğince azmettiren veya yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaklardır.

3.2.7. Kooperatiflerde Zimmet Suçunda Soruşturma ve Kovuşturma Yöntemi

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurları kooperatifler kanunu m.62/3 kapsamında kooperatif para ve malları üzerinde işledikleri suçlarda kamu görevlisi gibi sorumlu olacaklardır. Ancak 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun²⁴¹ hükümlerine göre değil, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa²⁴² göre soruşturma ve kovuşturma yapılacaktır. Kısaca herhangi bir izin istenmesi söz konusu olmayacak kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurları hakkında doğrudan soruşturma yapılabilecektir.²⁴³

3.2.8. Suça Etki Eden Sebepler

5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuzda suçun basit haline yer verilmekte daha sonrasında basit hal ile karşılaştırıldığında cezayı ağırlaştırıcı veya hafifleten nitelikli hallerde yer verilmektedir. Faile verilecek cezada artırım yapılması yahut indirim uygulanması hususunda suçun konusu zimmetin işleniş şekli hareketin yer ve zamanı fail ve mağdurun sıfatı fiilin gerçekleştirilmesindeki amaç gibi birçok neden etkileyici olmaktadır.²⁴⁴

3.2.8.1. Ağırlaştırıcı Sebepler

İşlenmiş olan zimmet suçunun ortaya çıkmasını engellemeye yönelik her türlü hileli hareket ve tahrifat ağırlaştırıcı neden sayılmakta olup yapılmış olunan bu eylemler normal denetim yolu ile anlaşılabilmesi yani yapılan davranışın aldatma yeterliliğinin bulunması gerekmektedir.

²⁴¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3901.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3901.pdf>

²⁴² <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5087.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5087.pdf>

²⁴³ ÇETİN, Erol. (2004). *Türk Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.33.

²⁴⁴ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.91.

3.2.8.2. Hafifletici Sebepler

Zimmete geçirilen değerin (mal veya para) azlığı durumudur. Malın değeri suçun geręekleştii zaman göre belirlenmekte olup zimmete geçirilen değerin durumunu belirleme yetkisi hâkime aittir. Zimmet suçunun geçici bir süreyi kapsamaması ve iade ile sonuçlanması durumunda cezada indirimine gidilir.²⁴⁵

3.2.8.3. Kullanma Zimmeti

Eski ceza kanunumuzda kullanma zimmetine dair bir düzenleme yapılmamış olmasına rağmen gerek öğretilerde gerekse de Yargıtay kararlarında kullanma zimmeti terimi geçmekte ve bu zimmet suçunun işleme biçimi olarak kabul görmekteydi. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunumuzda ise kullanma zimmeti m. 247/3'de Zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesi biçiminde tanımlanmış daha hafif cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Kullanma zimmetinde ilk olarak malın sahibi gibi tasarrufta bulunmak suretiyle alınmış olması daha sonrasında ise iade edilmiş olması gerekmektedir. Uygulamada kullanma zimmeti daha çok harcanabilir niteliği olan para benzer mal varlığı üzerinde işlenmektedir.

Kullanma zimmeti ile zimmet suçu arasındaki fark zimmet suçunda fail zilyetliği kendisinde bulunan malı kendi uhdesine almakta ve bu mal üzerinde malın sahibi gibi tasarruflarda bulunmaktadır. Kullanma zimmetinde ise fail gene mal üzerinde sahibi gibi tasarrufta bulunmakta ancak malı iade niyeti taşımaktadır dolayısıyla zimmet fiili geçici bir niteliğe bürünmektedir.²⁴⁶

3.2.8.4. Malın Değerinin Azlığı

TCK 249/1'de Zimmet suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir denmektedir. Kanunumuzdaki düzenlemeye göre zimmete geçirilen malın değerinin azlığı daha az cezayı gerektiren nitelikli unsurdur. Hâkim elde edilen yararın değerine göre cezayı üçte birden yarıya kadar indirebilecek bu değerlendirmeyi zimmete konu malın suç işlendiği zamandaki değerine göre yapacaktır. Yasada değerin azlığı konusunda bir ölçüt olmadığından

²⁴⁵ SOYASLAN, Doğan. (2014). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s.739,740.

²⁴⁶ ÖZBEK, Veli., DOĞAN, Özer., BACAKSIZ, Koray., TEPE, Pınar İlker. (2016). *Türk Ceza Hukukunda Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.1028-1029.

değerin azlığı hususunu somut olayda yargılamayı yapmakta olan hâkim belirleyecektir.²⁴⁷

3.2.8.5. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık 5237 sayılı TCK m.248'de düzenlenmiştir. Cezayı azaltan şahsi sebep olarak suç tamamlandıktan sonra gerçekleşmektedir. Zimmet suçunda suç sonrası periyot (soruşturmada önce, kovuşturmadan önce hükümden önce) üçe bölünerek ceza indiriminin nasıl yapılacağı belirlenmiştir.²⁴⁸

3.2.8.5.1. Soruşturma Başlamadan Önce

TCK Madde 248/1'de²⁴⁹ Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen malın aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir, denmektedir. Maddeden anlaşılması gereken bu soruşturmaya yapmaya yetkili makamların suç şüphesine vakıf olmasından öncesidir. Fail kendi isteği ile zimmet suçuna konu olan malı iade etmesi ya da uğranılmış olan zararı tazmin etmesi durumunda ilgili madde gereğince cezada indirim uygulanacaktır.

3.2.8.5.2. Kovuşturma Başlamadan Önce

Madde 248/2'de 'kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak zimmete geçirilen malın aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın yarısı indirilir' ...biçimindedir. Kovuşturma iddianamenin kabulü ile başlamakta ve hükmün kesinlik kazanmasına kadar geçen zaman dilimini ifade etmektedir. Eğer kovuşturma başlamadan önce zimmete konu malın veya zararın karşılanması halinde madde de açıklandığı üzere faile verilecek ceza yarısı oranında indirilir.²⁵⁰

²⁴⁷ ARTUK, M. Emin., GÖKCEN, Ahmet., YENİDÜNYA, A. Caner. (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 2010, s. 796,797.

²⁴⁸ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.100.

²⁴⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3558.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3558.pdf>

²⁵⁰ İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAC, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s.29,30.

3.2.8.5.3. Hüküm Kurulmadan Önce

Etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi açısından faile tanınmış olan ceza indirimi imkânının sonuncusu Kovuşturma başlayıp hükümden önce aynen iade veya ödemenin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu kısım kanunda m.248/2’de Etkin pişmanlığın hükümden önce gerçekleşmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında indirilir denilmek suretiyle düzenlenmiştir.²⁵¹

Hükümün tefhim ya da tebliğinden sonra temyiz safhasında veya verilmiş olan hükümün temyiz edilmeden kesinleşmesinden sonraki bir zamanda malın aynen iade veyahut tazmin edilmesi halinde failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması mümkün olmamaktadır.

3.2.8.6. Zimmet Suçunda Yaptırım

TCK’nın m.247/1’de zimmet suçunun yaptırımı basit zimmet ve nitelikli zimmet olarak ayrı ayrı şekilde yapılmıştır. Olası failin basit zimmet suçunu işlediği kabul edilirse, faile beş yıldan on iki yıla kadar hapis cezası uygulanacaktır.

247/2’de suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışla işlenmesi halinde, nitelikli zimmet suçunu işlemiş olası faile ise suçun temel şekli sebebiyle verilecek ceza yarı oranında arttırılacaktır.

247/3’te kullanma zimmetine değinilmiş olup zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere bu zimmet şeklini işlemiş olası faile ise verilecek ceza yarı oranında indirilebileceği öngörülmüştür.

Maddenin ilk fıkrasında zimmet suçunun tanımı ikinci fıkroda hileli davranışlarla suçun açığa çıkmasının engellemek amacını taşıyan faile daha fazla ceza verilmesi ön görülmüş son fıkroda ise kullanma zimmeti için daha az ceza verilmesi yoluna gidilmiştir.

Madde de geçen kamu görevlisi lafzı Zimmet suçunun özgülü bir suç olduğunu göstermektedir yani kamu görevlisi olanlar ve özel kanunlarında kamu görevlisi gibi sorumlu tutulacakları belirtilenler bu suçu işleyebilirler.

²⁵¹ ÖZKAN, Halid. (2013). *Zimmet Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 104.

Bu suçun meydana gelebilmesi için zimmete konu mal veya paranın faile görevi nedeni ile bırakılmış olması gerekmektedir. Fakat söz konusu mal veya paranın resmen teslimi şart değildir. Bahse konu mal ve para kişinin görevi gereği zilyet olduğu mal veya paradır.²⁵²

3.2.9.1.1. Basit Zimmet

TCK'nın m.247/1 de zimmet suçunun yaptırımını basit zimmet ve nitelikli zimmet olarak ayrı ayrı şekilde yapmıştır. Olası failin basit zimmet suçunu işlediği kabul edilirse faile beş yıldan on iki yıla kadar hapis cezası uygulanacaktır.²⁵³ Yargıtay 5.CD si basit zimmet konusunda verdiği kararda,

*Suç tarihlerinde kooperatifin yönetim kurulu üyesi olan sanıkların kooperatifin arsasını yükleniciye yüksek bedelde sattıkları halde tapuda ve kayıtlarda bunu düşük göstermişler ve aradaki miktarı zimmetlerine geçirmişlerdir. Eylemlerinin sanıkların kooperatif üyelerine gönderdikleri yazı, hazırladıkları yönetim kurulu raporu gibi belgelerle anlaşılmış ayrıca kooperatif üyelerince de şikâyete konu olmuştur. Oluşun da mahkemece bu şekilde kabul edilmesine işlenen suçun nazaran basit zimmet niteliğinde olduğu, kabul edilmelidir denmektedir.*²⁵⁴

Yargıtay 5.CD si basit zimmet konusunda verdiği başa bir kararda,

*Kooperatife ait banka hesap cüzdanları ve hesap özetlerinin incelenip karşılaştırılması sonucunda zimmet tutarının tespit edilebilecek olması karşısında basit zimmet suçundan hüküm kurulması gerektiğini belirtmektedir.*²⁵⁵

Verdiğimiz örnek Yargıtay kararlarında vurgulandığı gibi failerin eyleminin aldatici niteliğe sahip olmaması nedeni ile basit zimmet suçundan dolayı, nitelikli zimmet suçuna oranla daha az ceza verilecektir.

²⁵² ÇETİN, Erol. (2003). *Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.40

²⁵³ İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAÇ, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 36.

²⁵⁴ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/16049, Karar No: 2012/6083.

²⁵⁵ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2011/11283, Karar No: 2011/25830.

3.2.9.1.2. Nitelikli Zimmet

247/2'de Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışla işlenmesi halinde, nitelikli zimmet suçunu işlemiş olası faile ise suçun temel şekli sebebiyle verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.²⁵⁶

Yargıtay 5. CD'si verdiği bir kararda

*Karaisalı Orman İşletme Müdürlüğünden kooperatife yapılan ödemeler sorulmak, sahteliği iddia olunan faturalarla ilgili olarak tanık dinlenmek, bilirkişi raporu aldırılmak ve ilgili kurumlarla yazışmalar yapılmak suretiyle olayın ortaya çıkması ile zimmetin basit bir incelemeyle belirlenmesinin mümkün olmaması karşısında, eylemin nitelikli zimmet suçunu oluşturduğu gözetilmesinin gerektiğini söylemektedir.*²⁵⁷

Yargıtay 5. CD sinin nitelikli zimmet konusunda verdiği başka bir karar da

*Zimmete konu edilen paraların bir kısmının, sanık Fail T. tarafından, Birlik Genel Sekreterinin imzası taklit edilerek düzenlenen çekler kullanılmak suretiyle ve zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla tahsil edilmesi karşısında, sanığın eyleminin nitelikli zimmet suçunu oluşturduğu gözetilmelidir demektedir.*²⁵⁸

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin bir başka kararında

*Kooperatif içinde yapılacak basit incelemeyle ortaya çıkması mümkün olmayıp ancak ilgili kişilerin dinlenmesiyle saptanabilen eylemlerin zimmetin açığa çıkmamasına yönelik hileli davranışlarla işlendiği ve zincirleme nitelikli zimmet suçundan hüküm kurulması gerektiği gözetilmelidir denmektedir.*²⁵⁹

²⁵⁶ İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAC, Samet Can. (2015). *Zimmet Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 36.

²⁵⁷ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2013/8009, Karar No: 2013/9316.

²⁵⁸ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2013/725, Karar No: 2013/9749.

²⁵⁹ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/9279, Karar No: 2013/8347.

Verdiğimiz örnek Yargıtay kararlarında vurgulandığı gibi failerin eyleminin aldatici niteliğe sahip olması nedeni ile nitelikli zimmet suçundan dolayı, basit zimmet suçuna oranla daha ağır ceza verilecektir.

3.2.9.1.3. Kullanma Zimmeti

247/3'te kullanma zimmetine değinilmiş olup zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere bu zimmet şeklini işlemiş olası faile ise verilecek ceza yarı oranında indirilebileceği öngörülmüştür. Yargıtay 5. CD'si kullanma zimmeti konusunda verdiği bir kararda

Sanıkların zimmetlerinde kooperatif parası bulunup bulunmadığı, zimmet varsa hangi sanık üzerinde ne miktarda kooperatif parası bulunduğu ve ne şekilde mal edinildiği, kullanma zimmeti olup olmadığı hususlarında önceki raporlar arasındaki çelişkiyi de giderecek şekilde yeniden rapor tanzim ettirilmesinden sonra sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekir. Kullanma zimmetinin konusunu oluşturan nema tutarının suç tarihi olan 2004 yılı içindeki ekonomik koşullar ve paranın satın alma gücü karşısında pek hafif ve az değerde olduğu nazara alınmaksızın TCK'nın 249. maddesi uygulanmayarak sanıklar hakkında fazla ceza tayini...gerekçeleri ile bozulmasına karar vermiştir denilmektedir.²⁶⁰

Yargıtay 5. CD'sinin kullanma zimmeti hususunda verdiği başka bir kararda ise,

Sanıkların kooperatifin parası olan 1.700 TL çek bedelini 132 gün amacı dışında kullandıktan sonra kayıtlara işlemleri eyleminin kullanma zimmeti suçunu oluşturmuş olduğunu tespit etmiştir.²⁶¹

Yargıtay 5. CD sinin kullanma zimmeti konusunda verdiği diğer bir kararında

Saniğin, Kars Tarım Kredi Kooperatifinden tayini nedeniyle yolluk avansı olarak almış olduğu 1.520.000.000 TL. İle Kars ve Boğazköy Tarım Kredi Kooperatiflerinden tamirat, tadilat ve taşıt ücreti avansı olarak almış

²⁶⁰ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/15722, Karar No: 2014/1386.

²⁶¹ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2010/8620, Karar No: 2012/12143.

olduğu 1.750.000.000 TL'yi 20 gün ile 9 ay arasında üzerinde tutup nemasından faydalandıktan sonra bir uyarı ve soruşturma olmadan kendiliğinden kooperatife geri ödemesi biçiminde gerçekleşen eyleminin, kullanma zimmeti suçunu oluşturacağı yönünde karar vermiştir.²⁶²

Verdiğimiz rnek Yargıtay kararlarında vurgulandığı gibi faillerin eyleminde zimmete konu olan miktarın günün koşullarında az olması yahut bir soruşturmaya uğramaksızın iadesi veya mal edinme kastının bulunmayışı gibi nedenlerden ötürü basit ve nitelikli zimmet sularına oran ile daha az ceza verilecektir.

²⁶² Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/3077, Karar No: 2008/3343.

SONUÇ

Temelinde insan ve insan ihtiyaçları bulunan kooperatifçiliğin en kısa tarifi kişilerin kendi kendilerine yardım etme çabalarıdır. Tek başına yapılmasında zorluklar bulunan işlerde ortak hedef doğrultusunda aynı amacı paylaşan bireylerin bir araya gelmesidir.

Sanayi devrimi neticesinde buhar gücünün üretimde kullanılması ve makineleşme sonucu üretim faaliyetlerinde belirleyici olmadan önce insan gücü üretimin temel taşıydı. Medeniyet oluşturma başarısı göstermiş her topluluk devlet yapısı içinde günümüz manası ile olmasa da kooperatiflerin sağladığı yararların bir kısmını sağlamaya yönelik kooperatif benzeri yapılar oluşturmuştu. Bu çerçevede Anadolu Selçuklu devletinde ahi teşkilatlanması, Osmanlı devletinde loncalar ve tımar sistemi o günün kooperatif benzeri yapılarıydı.

Üretim modelinde yaşanan bu yenilik, sonucunda ekonomik hayatın dinamiklerini kökten değiştirdi. Fabrikaların ucuz ve daha az iş gücü ile yüksek hacimli üretim yapma olanağına kavuşulması malların ucuzlamasına neden oldu, bu ucuzlama tarımsal faaliyetlerde, üretim ve tüketim faaliyetlerinde sermayenin belli kesimlerin elinde toplanması sonucunu doğurdu. Küçük ölçekli emek yoğun ve birbirinden bağımsız işletmelerin bu yeni modelde üretim yapan fabrikalarla rekabet içerisine girmeleri mümkün değildi. Bu etkileri ilk hissedenden dolayı ile de modern kooperatifçilik fikrinin ilk ortaya çıktığı ülke İngiltere olmuştur. Daha sonrasında Almanya ve Fransa'da yeni üretim modelinin etkisi ile kooperatifçilik çalışmaları başlamıştır.

Ortaya çıktığı günden bu yana kooperatifçilik fikri devrim içinde günümüze kadar pek çok gelişim kaydetmiştir. Siyasi manada ekonomik yönetim modelleri ne olursa olsun kooperatifçilik üçüncü bir ekonomik yol olarak benimsenmiş ve dünyada hızla yayılmıştır. Fikrin hızla yaşam alanı bulmasında ekonomik etkenlerin yanında sosyal birtakım ihtiyaçlara cevap niteliği taşıması da etkili olmuştur.

Ülkemizde çağdaşları ile hemen hemen aynı zaman diliminde kooperatifçilik fikri ortaya çıkmış ve faaliyete geçilmiş olmasına karşın dönem itibari ile Osmanlı devletinin içinde bulunduğu durum çağdaşlarının kooperatifler hususunda gösterdiği ilerlemeyi gösterememesi sonucunu doğurmuştur. Memleket Sandığı sonrasında Menafi

Sandığı çabaları elbette ileriye dönük birtakım kazanımlar sağlamakla birlikte zamanı için yeterli olmaktan çok uzaktadır.

Pek çok alanda olduğu gibi kooperatifçilik alanında da gerçek kazanımların Cumhuriyet döneminde elde edildiği bir gerçektir. Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün kooperatifçilik fikrine ve kooperatifçilik faaliyetlerine verdiği kişisel önem ayrıca bu kavramın ülke gelişimi için yaratacağı faydaların bilincinde olması Meclis hükümeti döneminden vefatına kadar hızlı ve nitelikli bir gelişimin kaydedilmesini sağlamıştır. Bahsedilen bu gelişim, yasal mevzuat eksiklerinin giderilmesi, tarım üretim ve satış kooperatiflerinin kurulması, tüketim kooperatiflerinin kurulması tarımsal makineleşmede görülen artış ile kendini hissettirmiştir. Atatürk konuya verdiği önemi her vesilede yaptığı konuşmalarında hatta bir kısım kooperatiflerin bizzat kurucusu ve ortağı olarak göstermiş cesaretlendirici ve özendirici olma gayreti içinde olmuştur. Atatürk sonrası kooperatifçilik alanında yakalanmış olan ivme zaman içerisinde kaybolmuş 1955 sonra planlı ekonomiye geçiş sonrası planlama ve uygulamaların istenen sonuçları verdiğinin söylemek güçtür.

Kooperatifler elbette toplumsal bir ihtiyacın tezahüründen doğmaktadır. Günümüzde birçok alanda ülkemizin sosyal ve ekonomik ihtiyaçları vardır bu ihtiyaçların giderilmesinde sağlanan ilerlemelerin devamında yüksek faydalar sağlayacak yol kooperatiflere verilecek önem ve gelişiminde karşılaştığı sorunların bertaraf edilmesinde yatmaktadır. Bu sorunları kısaca sıralamak gerekirse; mevzuat sorunu, idari yapıdaki çok başlılık, finansman ihtiyacı, kooperatiflerde üst örgütlenme sorunu ve kooperatifler konusunda eğitim eksikliği sayılabilir.

Mevzuat

Kooperatifçilik alanını temel olarak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu düzenlemekle birlikte, başkaca 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Kanunu da bu alanı düzenlemektedir. Ayrıca Kooperatifler kanununda aksi hüküm bulunmayan hallerde Kooperatifler Kanunu m.98 uyarınca Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlerle ilgili hükümleri kooperatifler içinde uygulama alanı bulmaktadır.

Kooperatifçiliğimizin sorunlarının başında kanaatimizce mevzuat sorunu gelmektedir. Bu sıkıntı kooperatifçiliği düzenleyen yasaların yetersiz ve karışık oluşu, kooperatifçiliğin tek bir temel kanunla düzenlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca özel bir eğitime sahip olmamalarına rağmen kooperatiflerde görev alan hukuk bilgisi zayıf kişilerin kooperatiflerin iş ve işlemleri esnasında kamu görevlisi gibi mesleki eğitim almış olan kişiler gibi sorumlu tutulmaları adaletli bir yaklaşım değildir.

Kooperatifçilik alanında ihtisas mahkemelerinin bulunmayışı anlaşmazlıkların çözümünde uzun zaman gerektirmektedir. Yargılamanın uzun süreler alması yargısal faaliyeti hak arama unsuru olmaktan çıkartıp, adeta kişisel bir cezalandırmaya ya da menfaate dönüşmektedir, farklı kanunlarda düzenlenmiş bulunan cezalar uygulayıcı yargı makamlarının dahi hatalar yapması sonucunu doğurmakta, üst yargıya taşınan dosyalar birikmekte ve bu yığılma adaletin zamanında tesis edilmesine engel olmaktadır. Bu sebeple kooperatif faaliyetleri aksamakta, kavramın potansiyel yararlarının hayata geçirilememesi sonucu doğmaktadır.

Kanaatimizce öncelikle kooperatif mevzuatı tek bir kanun ile bir çatı altında toplanmalıdır. Adaletin tesisinde zaman unsurunun mağduriyetlere sebebiyet vermemesi için kooperatifçilik alanında ihtisas mahkemelerinin kurulması, kooperatiflerde görev alan ve yönetiminde bulunanların kamu görevlisi gibi sorumlu tutulmadıkları bir düzenlemeye gidilmesi, kanun koyucunun güven kurumları olarak nitelendirdiği kooperatiflerde sağlamak istediği maksadın vücut bulmasına daha çok katkı sağlayacaktır.

İdari Yapı

Çeşitli yasalarla kurulmuş bulunan kooperatifçilik alanında faaliyet yürüten farklı bakanlık ve devlet kurumlarının tek bir bakanlık çatısı altında birleştirilmesi verilen hizmetlerde eş güdüm sağlanmasını ve bir merkezden planlamalar çerçevesinde kaynakların daha verimli kullanılması sağlayacaktır. Bununla birlikte çıkarılması önerilen kapsayıcı genel bir kooperatifler kanunu ve kooperatifler bakanlığı ismi ile kurulacak olan bir bakanlığın kanaatimizce denetimler ve kaynak kullanımları ile kooperatifçilik alanına büyük faydalar sağlayacağı öngörülmektedir.

Finansman

Öz sermaye açısından kooperatiflerde yetersizlikler mevcut olup kredi olanakları serbest piyasa koşullarında yüksek faiz ve kısa vadelerle kooperatiflere verilmektedir. Bu durum kooperatifler açısından sermayeye erişimi güçleştirmektedir. Hâlbuki kooperatifler ekonomik serbesti içinde piyasa aktörleri ile rekabet edebilmeleri

gerekmekte, bu rekabetin sağlanması ise ancak yatırım ve gelişim ile mümkün olmaktadır. Kanaatimizce sorunun çözümüne yönelik olarak bir kooperatif bankasının kurulması, önerilen bankanın yönetiminin kooperatif üst kuruluşlarınca ifa edilmesi devlet tarafından özendirilmelidir. Verilecek izinler ile bu bankanın mevduat toplaması sağlanmalı, devlet tarafından kooperatiflere verilen teşvik ve krediler yine bu banka aracılığı ile kooperatiflere ulaştırılmalıdır. Bu sayede kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu uygun faizli uzun vadelere yayılmış kaynağa erişim sağlanabilecektir.

Kooperatiflerde Üst Örgütlenme

Ülkemizde 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun çıkarılmasından ancak 22 yıl sonra Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kurulabilmiştir. İngiltere, Fransa ve Almanya gibi Kooperatifçilikte gelişmiş ülkelerde ise üst örgütlenme on dokuzuncu yüzyılın sonlarında kurulmuştur. Kanaatimizce devletin üst örgütlerin kurulmasını özendirme yasal düzenlemeler yolu ile devletin etkisinden sıyrılmış kendi kendini yöneten üst örgütlerin kurulmasının sağlanması zaman içerisinde kaybedilen ivmenin yeniden tesis edilmesini sağlayacaktır.

Eğitim

Kanaatimizce eksikliği gözlenen bir diğer önemli konu kooperatiflerde eğitim sorunudur. Kooperatifçilik eğitiminin kooperatif üst örgütleri marifetiyle kooperatifler içinde, kooperatifler dışında ise devlet desteği ile televizyon ve radyo programları yapılması, akademik yayınların çoğaltılmasının özendirilmesi gibi çalışmaların birlikte götürülmesinde yarar vardır. Ayrıca yükseköğretimde verilen eğitimlerin teoriden ziyade pratik uygulamalarına ağırlık verilmesi, bu eğitimleri almış olan gençlerin kooperatiflerde görev almalarının sağlanması, belli düzeyde eğitim gerektiren kooperatifçilik adına beklenen yararları ulaştırılmasında kolaylık sağlayacağı düşüncemizdir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKINTÜRK, Turgut., ATEŞ Derya. **Medeni Hukuk**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016.
- ARTUK, M. Emin., GÖKCEN, Ahmet., YENİDÜNYA, A. Caner. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 2010.
- AYDOS, Hilal., MÜFTÜOĞLU, Volkan. **Türkiye’de Kooperatifçilik**, İTO Yayınları, İstanbul, 2001.
- AYKAN, Filiz. **Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011.
- BAŞAR, Haşmet. **Türkiye’de ve Dünya’da Kooperatif Kuruluşların Sosyolojik Ekonomik Yapısı**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1983.
- BİLGİLİ, Fatih., DEMİRKAPILI, Ertan. **Hukukun Temel Kavramları**, Dora Basım Yayın, Bursa, 2012.
- ÇAN, M. Fatih. (2011). **Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi**, <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents>
- ÇETİN, Erol. **Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004.
- ÇIKIN, Ayhan., KARACA, Ali Rıza. **Genel Kooperatifçilik**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1994.
- DERYAL, Yahya. **Ticaret Hukuku**, Derya Kitabevi, Trabzon, 2005.
- DÖMEZER, Sulhi., ERMAN, Sahir. **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999.
- ERÇİN, Ferhat. **Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Kooperatifçiliği**, Derin Yayınları, İstanbul, 2006.
- ERÇİN, Ferhat. **Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri**. Der Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÖZLER, Kemal. **Hukukun Temel Kavramları**, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa, 2017.
- GÜRİZ, Adnan. **Hukuk Başlangıcı**, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016.
- İNAN, İbrahim Hakkı. **Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008.

- İNANÇ, Zekeriya Alper., İNANÇ, Hatice., OLGAC, Samet Can. **Zimmet Suçu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- İTİŞGEN, Rezzan. **Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013.
- KAPTIKAÇTI, Beyhan. **Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar Konusundaki Anayasal Hükümler**, TBMM Araştırma Merkezi, Ankara, 2011.
- KOCA, Mahmut., ÜZÜLMEZ, İlhan. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- KOÇ, Hakan. **Kooperatifçilik Bilgileri**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- KURTULAN, Ahmet. **Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
- KÜTÜK, Cengiz. **Zimmet Suçu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.
- MALKOÇ, İsmail. **Yeni Türk Ceza Kanunu**, Malkoç Kitapevi, Ankara, 2008.
- MEGEP. **Muhasebe ve Finansman Kooperatifler**, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2014.
- MÜLAYİM, Ziya Gökalp. **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.
- ÖKÇESİZ, Abdullah. **Üçüncü Sektör (Kooperatifler ve Kooperatifçilik**, İnkılap Kitapevi, Trabzon, 1999.
- ÖZBEK, Veli., DOĞAN, Özer., BACAKSIZ, Koray., TEPE, Pınar İlker. **Türk Ceza Hukukunda Özel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- ÖZEN, Mustafa. **Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- ÖZER, Dilek. **Türkiye’de Kooperatifçiliğin Temel Sorunları ve Çözüm Yolları**, Gazi Üniversitesi KoopMer Ulusal Kooperatif Sempozyumu, Ankara, 2007.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2006.
- ÖZKAN, Halid. **Zimmet Suçu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal., ÇAMOĞLU, Ersin. **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2000.
- SOYASLAN, Doğan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- TEZCAN, Durmuş., ERDEM, Mustafa., ÖNOK, Murat. **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

TOROSLU, Nevzat. **Ceza Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2005.

ÜNVER, Yener., HAKERİ, Hakan. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

ÜSTÜN, Yusuf. AYDIN, Muhittin. **Kooperatifler Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.

RESMİ GAZETE

5.CD, 2004/354 E.2005/1146K.

<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri>, Erişim tarihi: 24.12.2017

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>, Erişim tarihi: 05.01.2018

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat>, Erişim tarihi: 02.04.2018

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf>, Erişim tarihi: 14.03.2018

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3628.pdf>

Koop Genel Müdürlüğü. **Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı TTK Getirdiği Yenilikler,**

Kooperatif Kanunu, **md.2.** <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf>, Erişim tarihi: 03.12.2017

Kooperatif Kanunu, **md.3.1163, 24/04/1969 Resmi Gazete**, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu, **md.65.** 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu, **md.70, md.76, md.77.** 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu, **md.70/1.** 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu, **md.72/1-2.** 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu, **md.77.** 1163, 24/04/1969 Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr.

Kooperatif Kanunu. **1163, 24/04/1969 Resmi Gazete**, www.mevzuat.gov.tr.

TC 1982 Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, Erişim tarihi: 25.02.2018

TCK, **m.54-55**, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

TCK. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

TCK. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 02.15.2018.

TCK. **m.22/2,3**. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

TCK. **m.54, m.55**. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2018

TTK, **md.46**, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>, Erişim tarihi: 03.12.2017

Türk Medeni Kanunu, **md.49/1-50/1** <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/5/4721/a/4721k-1.htm>, Erişim tarihi: 15.12.2017

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2006/438, Karar No: 2006/9161, Tarih: 16.11.2006

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2007/4221, Karar No: 2007/5061, Tarih: 19.06.2007

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/16049, Karar No: 2012/6083, Tarih: 31.05.2012

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/3077, Karar No: 2008/3343, Tarih: 07.04.2008

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/5529, Karar No: 2008/8113, Tarih: 06.10.2008

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2008/6676, Karar No: 2012/3706, Tarih: 12.04.2012

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2010/8620, Karar No: 2012/12143, Tarih: 27.11.2012

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2011/11283, Karar No: 2011/25830, Tarih: 28.12.2011

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/15722, Karar No: 2014/1386, Tarih: 13.02.2014

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/8016, Karar No: 2013/6192, Tarih: 05.06.2013

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/8739, Karar No: 2013/6908, Tarih: 20.06.2013

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2012/9279, Karar No: 2013/8347, Tarih: 09.09.2013

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2013/725, Karar No: 2013/9749, Tarih: 07.10.2013

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2013/8009, Karar No: 2013/9316, Tarih: 25.09.2013

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin Esas No: 2014/2118, Karar No: 2014/5889, Tarih: 29.05.2014

Yargıtay 5.CD esas no 2014/8872karar no. 2017/2999karar tarihi. 6.7.2017

TEZLER

ARSLAN UYSAL, Zehra. Ticari Hayatın Değişen Kuralları Çerçevesinde Kooperatifçiliğin Yeni Açılımları, **Uzmanlık Tezi**, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Ankara, 2013.

AYDIN UYSAL, Meryem. Osmanlı Döneminde Kamu Arazilerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Sistemi Olarak Memleket ve Menafi Sandıkları Uygulaması, **Dönem Projesi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015.

AYDIN UYSAL, Meryem. Osmanlı Döneminde Kamu Arazilerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Sistemi Olarak Memleket ve Menafi Sandıkları Uygulaması, **Dönem Projesi**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015, s.34

GÜLŞEN, Taner. Zimmet Suçu, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

HATİPLER, Mustafa. Osmanlı Toprak Rejimi ve Tarihsel Süreç İçinde Kooperatifçiliğimiz, **Doktora Tezi**, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2010.

TOY, Olğay. Kooperatiflerde Kurucu, Ortak, Yönetim Kurulu Üyeliği Sıfatları ve Bunların Cezai Sorumlulukları, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

YÜCEL, Celal. Kooperatiflerde Ceza Sorumluluğu, **Yüksek Lisans Tezi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2011.

MAKALELER, RAPORLAR VE SİTELER

ADIGÜZEL, Recep. Yeni Türk Ceza Kanununda Olası Kast ve Bilinçli Taksir, **Ankara Barosu Dergisi**, 2005.

- AKGÜNDÜZ, Said Nuri. Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları, **AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2016.
- ALPASLAN, Cemile., TUTAR, Filiz., TUTAR, Erdinç., TURGUT, Ahmet. Türkiye’de Yerel Kalkınmanın Yeni Aktörü Üçüncü Sektör: Kooperatifler, **The Journal of Academic Social Science**, 2014.
- ARSLAN, Ramazan., ŞANLI, Devran. Osmanlı Devleti’nde Bir Esnaf Örgütlenmesi Olarak Lonca Teşkilatı, **Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2013.
- ASLAN, Volkan. Zimmet Suçu, **İ.Ü. Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2013.
- ASLAN, Yasin. Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, **Ankara Barosu Dergisi**, 2010.
- CENDEL, Nur. Ceza Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu Şirketler Hakkında Yaptırım Uygulanması, **Ankara Üniversitesi. Hukuk Fakültesi. Dergisi**, 2016.
- ÇEVİK, Orhan Nuri. Kooperatifler Ortaklık (Şirket) Değildir, **Terazi Hukuk Dergisi**, 2006.
- DEMREN DÖNMEZ, Burcu. Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi (TBB)**, 2011.
- Geleceği Önemseyenler Derneği, 2013. <http://www.gonder.org.tr/>, Erişim tarihi: 12.03.2018
- GERAY, Cevat. Kooperatifçiliğin Dünya’da ve Türkiye’deki Nicel Gelişimi, **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, 1992.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin. Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, 2015.
- GÜNAY, Muzaffer. Konut Yapı Kooperatifleri, Misyonu Gereği Yarı Özerk Kamu Kurumu Statüsüne Kavuşturulmalıdır, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009.
- İÇEL, Kayhan. Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2007.
- İLOĞLU, Asım Süreyya. Türkiye’de Zirai Kredi ve TC Ziraat Bankası, 1964, s.94, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9376>
- KAYRAK, Musa. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Zimmet Suçu, <http://kameder.com.tr/yasal-dayanak-dergisi/yasal-dayanak-1-sayi/5237-sayili-kanununa-gore-zimmet-sucu/index.html>, Erişim tarihi: 27.01.2018.

ÖZEN, Muharrem., TOZMAN, Önder. Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı, **Amme İdaresi Dergisi**, 2009.

SARSIKOĞLU, Şenel. Zimmet Suçunun Kooperatifler Kanunu. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2013.

SERİNİKLİ, Nilüfer. Kooperatifçilik ve Ahi Birlikleri, **Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2017.

TOROSLU, Nevzat. Kooperatif Personelinin Cezai Sorumluluğu, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 1994.

www.tarimkredi.org.tr, Erişim tarihi: 12.03.2018

<http://www.muhasibedersleri.com/sirketler-muhasebesi/kooperatiflere-uyelik.html>,

Erişim tarihi: 10.12.2017

[https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20\(2012-2016\).pdf](https://www.gtb.gov.tr/data/51c7eb1d487c8e0a98f15f9b/t%C3%BCrkiye%20kooperatif%C3%A7ilik%20stratejisi%20ve%20eylem%20plan%C4%B1%20(2012-2016).pdf)

EKLER

Ek 1. Türlerine Göre Kooperatifler ve Ortak Sayıları

Tablo 1

Türlerine Göre Kooperatifler ve Ortak Sayıları

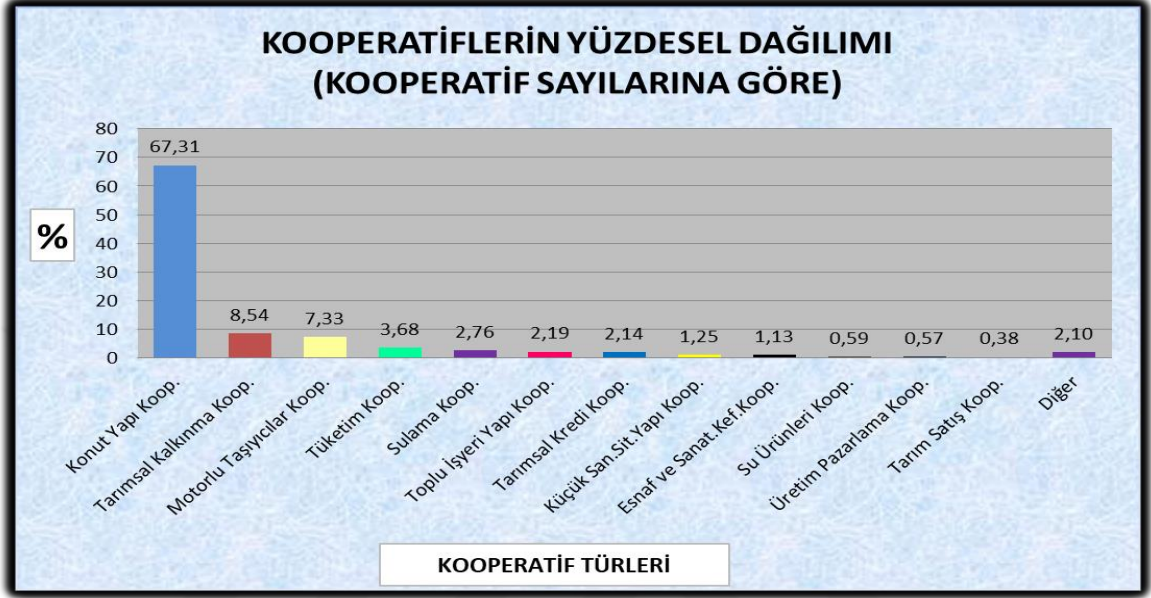
İlgili Bkn.	Kooperatif Türleri	Kooperatif		Birlik		Merkez Birliği	
		Sayısı	Ortak Sayısı	Sayısı	Ortak K.* Sayısı	Sayısı	Ortak B.* Sayısı
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bkn.	Tarımsal Kalkınma Koop.	8.173	842.563	82	4.939	4	77
	Sulama Koop.	2.497	295.984	13	733	1	10
	Su Ürünleri Koop	522	29.972	14	202	1	12
	Pancar Ekicileri Koop.	31	1.638.931	1	31		
	Tarım Kredi Koop.	1.767	1.082.978	16	1.767	1	16
	ARA TOPLAM	12.990	3.890.478	126	7.672	7	115
Çevre ve Şehir. Bkn	Konut Yapı Koop.	54.996	1.985.076	338	10.525	3	62
	Küçük San.Sit.YapıKoop.	1.052	127.098	5	142		
	Toplu İşyeri Yapı Koop.	1.810	103.536	7	116		
	ARA TOPLAM	57.858	2.215.710	350	10.783	3	62
Gümrük ve Ticaret Bkn.	Tarım Satış Koop.	322	602.248	17	322		
	Bağımsız TSK	22	2.245				
	Tütün Tarım Satış Koop.	66	23.414				
	Yaş Sebze Meyve Koop.	37	2.886			1	
	Tüketim Koop.	2.970	288.063	17	155	1	9
	Motorlu Taşıyıcılar Koop.	6.734	199.220	42	754	1	15
	Esnaf ve Sanat.KefKoop.	993	685.105	32	894		32
	Küçük Sanat Koop.	331	10.043	5	14		
	Temin Tevzi Koop.	344	24.497				
	Truzim Geliştirme Koop.	391	17.448	3	33		
	Üretim Pazarlama Koop.	483	22.491	5	429		
	Tedarik Kefalet Koop.	7	599				
	Yayıncılık Koop.	31	767				
	Hamallar Taşı.Koop.	11	586				
	İşletme Koop.	585	98.769	1	7		
	SiğortaKoop.	3	15				
	Yardımlaşma Koop.	24	22.160				
	Eğitim Koop.	30	2.481				
	ARA TOPLAM	13.384	2.003.037	122	2.608	3	56
GENEL TOPLAM	84.232	8.109.225	598	21.063	13	233	

Kaynak: GTB, GTHB ve ÇŞB (*Kooperatif, *Birlik.)

Ek 2. Grafikler

Grafik 1

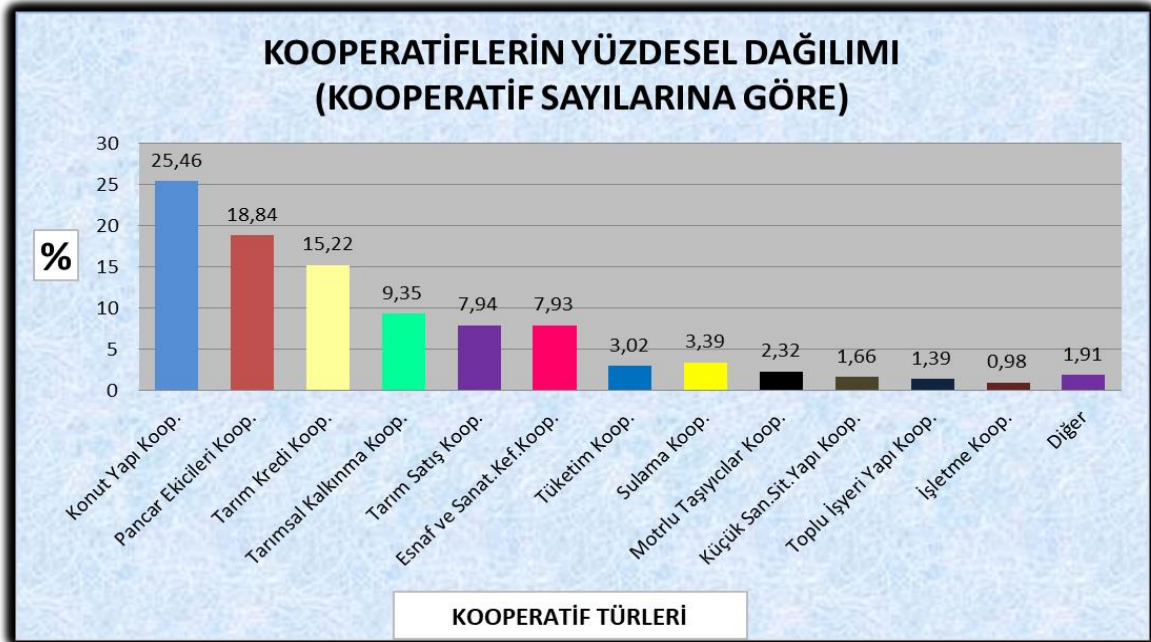
Kooperatif Sayısına Göre Kooperatif Türlerinin Dağılımı

Kaynak: GTB, GTHB ve ÇŞB

Grafik 2

Ortak Sayılarına Göre Kooperatiflerin Dağılımı

Kaynak: GTB, GTHB ve ÇŞB

Ek 3. Etik Kurul Onay Belgesi